



**LAUREA**  
AMMATTIKORKEAKOULU

*Uuden edellä*

# Rikoksilla oireilevien maahanmuuttaja- taustaisten nuorten kanssa käytettävät työmuodot ja niiden kehittäminen lasten- suojelussa

---

Aden, Said

2011 Tikkurilan yksikkö

**Laurea-ammattikorkeakoulu**

Tikkurilan yksikkö

**Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten  
nuorten kanssa käytettävät työmuodot ja niiden  
kehittäminen lastensuojelussa (2009 - 2011)**

**Said Aden  
Sosiaalialan ylempi amk  
Opinnäytetyö  
Syyskuu 2011**

Laurea Tikkurila

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto Sosiaalialan ja rikosseuraamusalan kehittäminen ja muutosprosessien arviointi

Said Aden

**Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävät työmuodot ja niiden kehittäminen lastensuojelussa (2009 - 2011)**

Vuosi	2011	Sivumäärä	80
-------	------	-----------	----

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli kehittää Helsingin kaupungin Itäiselle perhekeskukselle maahanmuuttajatyötä ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä sosiaalityön työmuotoja ja menetelmiä sekä työntekijöiden osaamista. Kehittämistyön tausta-aineistona olivat vuoden 2008 Helsingin Itäisen perhekeskuksen työntekijöiden tuloskortti sekä Helsingin kaupungin Itäiselle perhekeskukselle tehdystä tarveanalyysistä ja asiakastietojärjestelmästä poimitut tilastot.

Kehittämistyötä varten on tehty myös Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijöille suunnattu sähköinen Digium-kysely. Sähköisen kyselyn avulla kerättiin tietoa sosiaalityön työmuodoista ja -menetelmistä Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa.

Metodologiseksi viitekehikseksi olen työssäni valinnut kehittävän arvioinnin. Näkökulma on toiminnan kehittäminen arvioinnin tuottaman tiedon perusteella. Kehittävän arvioinnin valitsin tämän kehittämistyön menetelmäksi siksi, että siinä mahdollistuu tiedontuottajien osallisuus ja yhteisöllisyys sekä se, että tieto tulee välittömästi perhekeskuksen sosiaalityöntekijöiden käyttöön. Kehittävä arviointi antaa myös tiedonhankinnalle vapautta, mutta toisaalta arvioinnin viitekehys jäsentää sitä hyvin.

Kehittämistyössä sosiaalityöntekijät kuvasivat sosiaalityön työmuotoja ja menetelmiä lastensuojelussa ja arvioivat sitä, mitkä työmuodoista ja menetelmistä koetaan vaikuttavina silloin, kun asiakkaana on rikoksilla oireileva maahanmuuttajataustainen nuori. Kuvauksissa yhtenä lastensuojelutyön työmuotona nostettiin esille yksilö- ja perhekohtainen työ sekä moniammatillinen toiminta ja verkostotyö. Työntekijöiden arvion mukaan lastensuojelussa on ollut käytettävissä useita työmenetelmiä, joilla tuetaan rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisia nuoria, mutta työmenetelmien käyttöön liittyy paljon haasteita.

Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen on nähtävissä lastensuojelutehtävien määrän kasvuna perhekeskuksen sosiaalityössä. Tilastojen valossa viimeisen vuosikymmenen aikana lastensuojelun asiakkaiden määrät ovat lisääntyneet ja tilanteet ovat vaikeutuneet kaikilla ikäluokilla ja kieliryhmillä. Kehittämistyön tulokset vahvistavat, että rikoksilla oireilevat maahanmuuttajataustaiset nuoret ja kotona olevat kielitaidottomat maahanmuuttaja-vanhemmat eivät kykene yksin löytämään tarvitsemaansa apua palvelujärjestelmän viidakossa. Tämä haastaa perhekeskusta kehittämään aktiivisesti asiakasryhmäkohtaisen lastensuojelun sosiaalityön työmuotoja ja työmenetelmiä sekä työntekijöiden osaamista. Maahanmuuttajataustaisten nuorten yleisen sosiaaliturvan, neuvonnan ja koulutuksen kehittämisen lisäksi tarvitaan myös muita toimenpiteitä. Maahanmuuttajataustaisia nuoria voidaan auttaa jo varhaisessa vaiheessa, mikäli perhekeskuksessa annetaan lisäresursseja ja työmenetelmiä kehitetään. Erityisesti pitäisi kouluttaa niitä viranomaisia, jotka joutuvat tekemisiin maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa ongelmatilanteissa.

Asiasana: Maahanmuuttajataustainen nuori, kehittämistyö, lastensuojelu, sosiaalityö, työmuotoja, työmenetelmiä

Laurea Tikkurila

Degree Programme in Social Services (Master's Degree)

Development of Social Services and Correctional Services and the Evaluation of Processes of Change

Said Aden

Working methods and their development in child protection of youth with an immigrant background developing symptoms of crime (2009-2011)

Year	2011	Pages	80
------	------	-------	----

The objective of the work was to develop the immigrant work carried out by the Helsinki City Eastern Family Centre, and specifically the social work patterns and methods to be used when dealing with young people with immigrant background developing symptoms of crime. The objective was also to help workers develop their skills and knowledge. The outcome of the development work could be an essential tool for both young people and their parents. The data used for the development study was the 2008 scorecard of the Helsinki City Eastern Family Centre, the requirements analysis and the statistics that had been retrieved from the customer database system. An electronic digium-questionnaire was also sent to social workers. The primary objective of the questionnaire was to collect information about the social work patterns and methods applied to child welfare services in the Eastern Family Centre.

The methodological framework I have applied to my work is a developing evaluation.

From the developing evaluation point of view, the results of the evaluation should be used as the basis for the work. I chose the developing evaluation as a method for my development work to give the information producers an opportunity to participate, to increase a sense of community, and to enable social workers to make use of the same information immediately. The developing evaluation also gives unfettered access to information, but on the other hand, the framework of the evaluation structures the information well.

In the development work, social workers described and evaluated work patterns and methods of social work applied to child welfare services. Further, they made an assessment of the work patterns and methods that were considered effective when dealing with young people with immigrant background developing symptoms of crime. In the descriptions, social workers emphasised certain important elements in the child welfare work patterns, such as individual work, family-specific work and multi-professional teamwork. According to the workers' evaluation, several work methods are applied to helping young people with immigrant background developing crime symptoms, but the introduction of those work methods poses many challenges.

In conclusion, it seems that the number of young people with immigrant background developing crime symptoms is on the increase, and this is reflected in the workload of child welfare workers in the Family Centre. In the light of statistics, the number of customers needing child welfare services has increased during the last decade, and the situation for different age groups and different ethnic groups has got worse.

The outcome also indicates that young people with immigrant background developing crime symptoms, and their illiterate parents at home, are unable to find help through the very complicated public service system. This presents a challenge to the Family Centre to come up with appropriate response to the specific requirement of each and every customer needing child welfare services. Further, the Family Centre should at the same time develop its work patterns and work methods, and the competence of its social workers. As a general rule, young people need social security and guidance. In addition to other practical measures, they should be offered adequate training to develop their skills.

Young immigrants developing crime symptoms can be helped at an early stage, if the Family Centre can allocate an increased amount of resources to this work, and improve its work methods. Furthermore, different authorities who deal with young immigrants developing crime symptoms should be provided with adequate training.

Key words: young people with immigrant background, development, child welfare, social work, work patterns and work methods

## SISÄLLYS

1 JOHDANTO .....	7
2 NUORTEN HYVINVOINTI JA PERHEIDEN TUKEMINEN.....	9
2.1 Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja perheet tutkimuksen kohteena.....	12
2.2 Nuorten hyvinvointia turvaavat ja uhkaavat tekijät.....	17
2.3 Sosiaalityön työmuodot.....	20
2.4 Maahanmuuttajataustaiset nuoret lastensuojelun asiakkaana.....	22
3. MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET NUORET TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	26
3.1 Tutkimustehtävä.....	26
3.2 Tutkimusympäristö.....	28
3.3 Tutkimusaineistot.....	29
3.4 Aineiston analyysi.....	32
3.5 Kehittävä arviointi metodologisena viitekehyksenä.....	33
3.6 Oma paikkani kehittäjänä.....	35
3.7 Tutkimuksen eettiset kysymykset.....	36
4. RIKOKSILLA OIREILEVIEN MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NUORTEN KANSSA KÄYTETTÄVÄT TYÖMUODOT JA MENETELMÄT LASTENSUOJELUSSA.....	37
4.1 Lastensuojelun sosiaalityön työmuodot perhekeskuksissa .....	38
4.2 Yksilö- ja perhekohtainen työ .....	39
4.3 Moniammatillinen toiminta ja verkostotyö.....	43
5. SOSIAALITYÖN TYÖMUOTOJEN JA MENETELMIEN ARVIOINTI.....	47
5.1 Työmuotojen koetut hyödyt ja arvioitu muutos nuorten elämäntilanteissa.....	47
5.1.1 Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävässä työssä sopivat työmenetelmät.....	49
5.1.2 Työmenetelmien käyttöön liittyvät haasteet.....	50

6.MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NUORTEN KANSSA TEHTÄVÄN TYÖN KEHITTÄMINEN LASTENSUOJELUSSA.....	52
6.1 Lastensuojelun keinot auttaa riskiolosuhteissa eläviä maahanmuuttajataustaisia nuoria.....	52
6.2 Maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden erityistarpeet lastensuojelussa.....	54
6.3 Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien kehittäminen lastensuojelussa.....	57
7. KEHITTÄMISTYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET.....	61
8. POHDINTA JA KEHITTÄMISTYÖN JATKOHAASTEET .....	67
8.1 Pohdinta.....	67
8.2 Kehittämistyön jatkohaasteet.....	70
KUVIOT JA TAULUKOT	
Kuvio 1. Vuosien 2009 ja 2010 lastensuojelun asiakkaiden määrä Itäisessä perhekeskuksessa.....	29
Kuvio 2. Vuosien 2009 ja 2010 ilmoitusten perusteella tilastoidut 15-17vuotiaiden nuorten rikolliset teot Itäisessä perhekeskuksessa.....	30
Kuvio 3. Kehittämistyön prosessin kuvaus.....	38
Taulukko 1.Työmuotojen kohderyhmät.....	43
Taulukko 2. Eri työmuotojen vaikuttavuus asiakkaiden elämässä.....	46
Taulukko 3. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa teh- tävään työhön parhaiten sopivat työmenetelmät.....	50
Taulukko 4. Riskiolosuhteissa elävien maahanmuuttajataustaisten nuorten auttami- nen lastensuojelussa.....	54
Taulukko 5. Maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden tarvitsemien palve- luiden saatavuus lastensuojelussa.....	56
Taulukko 6. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa teh- tävän työn sisältöosaamisen arviointi lastensuojelussa asteikolla 1-10? 1= erittäin heikko sisällön tuntemus, 10= erittäin vahva sisällön tuntemus.....	60
LÄHTEET .....	71
Liite 1.....	75

## 1. JOHDANTO

Maahanmuuttajanuoret ja heidän perheensä ovat Suomessa vielä suhteellisen pieni ryhmä lastensuojelun asiakkaina. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkuudet ovat kuitenkin lisääntyneet 1990-luvulta alkaen merkittävästi isoissa kaupungeissa. Siksi myös perhekeskuksen sosiaalityössä on tarvetta tarkastella maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkuuteen liittyviä erityiskysymyksiä ja haasteita. Yleisesti lastensuojelussa on syytä myös kiinnittää huomiota maahanmuuttajataustaisten nuorten tarpeisiin. Aaltosen ja Heikkisen (2009: 169, 176) mukaan osa nykyisistä palveluista lastensuojelussa ei sisällöllään ja menetelmillään vastaa nuorten tarpeisiin, joten lastensuojelua on kehitettävä. Lastensuojelun avohuollon rooli nuorten auttamisessa nähdään hyödyllisenä, minkä vuoksi sitä tulee kehittää vastaamaan paremmin nuorten tuen tarpeisiin.

Tässä kehittämistyössä kartoitan rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävät työmuodot ja -menetelmät Helsingin Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa. Kehittämistyössäni haluan tuoda esille erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävää työtä ja sen haasteita Itäisessä perhekeskuksessa. Lastensuojelussa rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävistä työmuodoista ja rikoksilla oireilevien nuorten määrästä puuttuu kattavaa tietoa; toimintaa ei ole kartoitettu eikä arvioitu riittävästi. Kartoituksessa kerätään tietoa Itäisen perhekeskuksen rikoksilla oireilevien nuorten kanssa käytettävien työmuotojen nykytilanteesta ja kehittämistarpeesta. Maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmuotojen ja menetelmien dokumentointi selkiyttää ja jäsentää lastensuojelutyötä perhekeskuksessa.

Työmuotojen ja menetelmien kuvaaminen tuo lastensuojelutyön näkyväksi työntekijälle itselleen, muille toimijoille, sekä yhteistyökumppaneille ja asiakkaille. Sen kautta voidaan kohdentaa rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävää työtä oikea-aikaisesti sekä välttää päällekkäisyyttä eri toimijoiden välillä; kun tiedetään mitä ja missä tehdään, voidaan työmenetelmät kohdentaa oikein. Maahanmuuttajanuorten keskuudessa rikoksilla oireilevat nuoret ovat muodostaneet erityisryhmiä, joissa on käynnissä vahvaa syrjäytymiskehitystä. Kehittämistyössäni en keskity rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kohdistetun lastensuojelun toimenpiteiden arviointiin ja nuorten taustoihin, vaan yritän luoda kokonaiskuvan perhekeskuksessa maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävistä sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä. Kehittämistyö on luonteeltaan kehittävä arviointi, jonka tavoitteena on tukea rikoksilla oireilevien maahanmuuttajanuorten kanssa käytettävän sosiaalityön työmuodon ja -menetelmän kehittämistä sekä arvioimista.

Lastensuojelun kokonaisuuteen kuuluvat peruspalvelut, ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lastensuojelu koskee kaikkia viranomaisia ja kansalaisia. Sen lähtökohta on kansainvälisissä oikeuksissa, joihin kuuluvat muun muassa oikeus monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen, turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä etusija erityiseen suojeluun. Lastensuojelun peruspalveluita ovat muun muassa neuvola, kotipalvelu, päivähoito, koulu, terveydenhuolto, nuorisotyö, liikuntatoimi sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lastensuojelun asiakkaaksi kuulumattomalle lapselle tai perheelle annettavaa erityistä tukea kunnan tai kuntayhtymien järjestämässä peruspalveluissa. Lisäksi erilaiset yhdistykset, järjestöt ja muu kansalaistoiminta tarjoavat ehkäisevän lastensuojelun tukea lapselle ja hänen perheelleen. Lastensuojelun edellytys on lasten ja perheiden perus- ja erityispalveluiden jatkuva kehittäminen. (Taskinen 2007: 10-11, 13.)

Kehittämistyössäni käyn läpi Itäisen perhekeskuksen vuoden 2008 tuloskortin, jonka mukaan Itäinen perhekeskus edistää maahanmuuttajalasten ja -perheiden kotoutumista ja samalla ehkäisee maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä. Kehittämistyössäni hyödynnän myös lastensuojelun tilastot sekä lastensuojelun ilmoitusten perusteella tilastoidut 15–17-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten nuorten rikolliset teot Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa. Kehittämistyön aikana olen kerännyt tietoa sosiaalityön työmuodoista ja -menetelmistä Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijät kuvaavat maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettäviä lastensuojelun työmuotoja ja menetelmiä, sekä arvioivat eri työmenetelmien vaikutusta asiakkaiden elämässä. Työntekijät pohtivat myös, miten lastensuojelussa voidaan huomioida väestönrakenteen muutos ja maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden erityistarpeet, sekä samalla kehittää maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävää työtä lastensuojelussa.

Kiinnostukseni maahanmuuttajataustaisten nuorten tilannetta kohtaan heräsi työskennellessäni maahanmuuttajaperheiden parissa maahanmuuttajatyön konsulttina Itäisessä perhekeskuksessa. Siellä olen huomannut, että puheen tasolla maahanmuuttajataustaisten nuorten oireilu ja syrjäytyminen korostuu, mutta konkreettiset toimenpiteet ovat vähäisiä. Työskentelen edelleen maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden parissa, joten näen maahanmuuttajataustaisten nuorten elämänkriisit sekä nuorten parissa tehtävän ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön haasteet perhekeskuksessa todellisina.



## 2. NUORTEN HYVINVOINTI JA PERHEIDEN TUKEMINEN

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointipolitiikan painotukset ovat vaihdelleet sen mukaan, mitä tavoitteita on kulloisissakin oloissa pidetty tärkeinä. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenne lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi on edelleen toimintakuntoinen, vaikka perhepoliittista keskustelua ovat värittäneet myös tulonjakokysymykset ja lasten kasvatukseen liittyvät kognitiiviset tavoitteet. Nuorten hyvinvointi on yhteydessä aikuisten hyvinvointiin ja yhteiskunnan arvostuksissa tapahtuneisiin muutoksiin. Yhteiskunnan voimavarojen suuntaamisesta ja arvostuksen lisäämisestä kotien hoivatyön, vanhemmuuden, nuorten hyvinvoinnin ja lähiyhteisöjen kasvatusvastuun tukemiseen on pyritty huolehtimaan 1990-luvun aikana. Toisaalta lasten ja nuorten hyvinvointipoliittista suunnittelua koskeva ohjaus on tiivistynyt, ja kunnan lakisääteinen tehtävä on ollut selkeämpi kuin aikaisemmin. (Määttä & Väänänen-Fomin 2009: 63).

Harrikarin mukaan (2008:18) nuoria ja lapsiperheitä koskeva julkinen keskustelu on ollut näkyvää viimeisen vuosikymmenen ajan. Päivittäismediasta silmiin pistävät lapsiin ja nuoriin liittyvät otsikot ja keskustelut, jotka tuottavat näkymää heidän tilanteestaan, elämänpiiristään ja hyvinvoinnistaan sekä yhteiskunnan pyrkimyksistä vaikuttaa niihin. Keskustelussa keskeisiä ongelmakohtia ovat olleet lapsiperheiden toimeentulo, lasten ja nuorten syrjäytyminen sekä työn ja perhelämän yhteensovittaminen. Kansainvälistyvässä tietoyhteiskunnassa on korostettu, että perhepolitiikassa tulee kiinnittää huomiota nykyistä enemmän siihen, miten huolehditaan lapsuuden ja varsinkin varhaislapsuuden sosiaalisesta, emotionaalista ja henkisestä kehityksestä. Perhepolitiikkaa tulee kehittää siten, että se tarjoaa välineet huolehtia lapsen kasvusta ja kehityksestä ja varmistaa, että lapsen ja nuoren kehitysedellytykset turvataan kaikissa oloissa.

Lapset ja lapsilähtöisyys ovat olleet viime vuosien kiihkeimmin kiinnostusta herättäneitä aiheita sosiaalityön kentällä. 1990-luvun laman jälkimainingeissa aktivoitunut yhteiskunnallinen huoli lasten ja nuorten asemasta ja ilmassa olevista pahoinvoinnin merkeistä on vaatinut huomiota. Pahoinvointikeskustelu on synnyttänyt uudenlaista tilausta lastensuojelulle. Aikuisten vastuuta sekä tiukempaa kontrollia peräänkuuluttaessaan pahoinvointikeskustelun on voitu otaksua toimivan myös jännitteisessä suhteessa lapsilähtöisyyteen. (Forsberg & Ritala-Koskinen & Törrönen 2006: 24- 46.)

Hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan ohjelmassa (2007 - 2011), todetaan että 1990-luvun laman aikana pahoinvoivien ja syrjäytymisuhan alla olevien lasten, nuorten ja lapsiperheiden määrä on kasvanut, eikä tilanne ole riittävästi vielä korjaantunut. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi on puututtava huonosti voivien lasten ja nuorten tilanteeseen. Tämän vuoksi palvelujen turvaaminen ja kehittäminen on edelleen ensisijaista tulonsiirtoihin nähden. Syrjäytyvien lasten aseman parantaminen asettuu tärkeysjärjestyksessä muiden perhepoliittisten tavoitteiden edelle. Lisävoimavaroja pitäisi suunnata lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen, kouluterveydenhuoltoon ja koululaisten iltapäivähoidon järjestämiseen. Kunnille osoitettuja perustamishankerahoja suunnataan kuntien palvelurakennetta ja toimintojen laatua uudistaviin kehittämishankkeisiin. Näin voidaan tukea myös alueellisen yhteistyön kehittymistä.

Ohjelmassa korostetaan, että kuntien palvelut ja niiden rahoitus ovat keskeinen keino lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Jo aloitettuja lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia koskevia korjaustoimia jatketaan ja laajennetaan. Kuntia tuetaan laatusuosituksen ja muun informaatio-ohjauksen avulla. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä valmistellaan valtioneuvoston periaatepäätöstä. Nuorten alkoholinkäyttöön puututaan tehostetusti ja huumausainepolitiikan selkeyttämistä jatketaan. Lastensuojelulaki uudistetaan siten, että lasten ja nuorten oikeus riittävän varhaisiin palveluihin ja tukitoimiin sekä jälkihuoltoon paranee. Kuntien sosiaalitoiminnan ja lastensuojelun voimavaroja lisätään niin, että tehokkaasti autetaan sosiaalisissa vaikeuksissa olevia vanhempia. Perheen lasten tilanne otetaan nykyistä paremmin huomioon sekä vanhempiin kohdistuvassa päihdetyössä että mielenterveytyössä. Nuorten koulutus- ja työllisyysmahdollisuuksien edistämiseksi on käynnistetty hallituksen aloitteesta yhteistyöhanke, johon osallistuvat omilla toimillaan eri hallinnonalat, työmarkkinajärjestöt ja muut yhteiskunnalliset toimijat. Hankkeen keskeisenä tehtävänä on tehdä esityksiä, joilla voidaan muun muassa parantaa koulujen ja opettajien mahdollisuuksia nuorten tukemiseen, parantaa opinto-ohjausta, tuki- ja erityisopetusta sekä tehostaa nuorten työvoimapalveluita. Maahanmuuttajanuorten tarpeet ja heidän sopeutumisensa yhteiskuntaan otetaan huomioon. Yhteiskunnan tarjoamaa tukea ja erityispalveluja maahanmuuttajataustaisille nuorille sekä pakolaislapsille vahvistetaan. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011.)

Vuoden 2008 alussa voimaan astunut uudistettu lastensuojelulaki (L417/2007,12 §) velvoittaa kuntaa tai kuntia yhdessä valmistelemaan suunnitelman siitä, miten lasten ja nuorten hyvinvointia edistetään ja kuinka lastensuojelupalveluja järjestetään ja kehitetään. Uudistetun lain tavoitteena on, että lastensuojelun painopiste siirtyisi ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. Tehtävä koskee koko lasten ja nuorten palvelujen kenttää, mikä edellyttää uudenlaisen yhteistyön virittämistä.

Nousu 1990-luvun alun lamasta ja 2000-luvun paremmat ajat ovat vaikuttaneet monella tavalla arvoihimme ja toimintaamme. Muutosten vaikutukset vanhemmuuteen ja näkemyksiin vanhemmuudesta ovat nähtävissä, ei ainoastaan lastensuojelun tilastoissa, vaan myös lapsiperheiden palveluiden kehittämisessä ja kehittämisessä. Hyvinvointipolitiikasta on joidenkin näkemysten mukaan siirrytty riskipolitiikkaan. Katsotaan että, preventiiviset ja universaalit sosiaalipalvelut ovat painottuneet ilmenneiden ongelmien varhaiseen puuttumiseen (Harrikari & Satka 2006: 1-4). Palveluja on yhtäältä kehitetty vastaamaan entistä hienosyisemmin asiakkaiden tarpeita, kun toisaalta lapsiperheiden peruspalvelut kärsivät myös resurssipulasta ja niiden ennaltaehkäisevää roolia ja resurssia on siirretty entistä enemmän erityispalveluihin. Varhainen puuttuminen ja riskien tunnistaminen on varsin sujuvasti otettu vastaan uutena toimintatapana niin peruspalveluiden kuin erityispalveluiden piirissä. Riskien arvioinnin ja niiden varhaisen tunnistamisen esiin nostaminen voidaan liittää osaksi uusliberalististen vaikutusten aiheuttamaa muutosta hyvinvointiyhteiskunnan toiminnassa. Vapaat markkinat ja tehokkuuden tavoittelu ovat toimintaa ohjaavia ajatuksia. (Forssén 2006:106-108.)

Maritta Törrönen ja Riitta Vornanen (2004: 159-160) muistuttavat, että lapsen ja nuoren tärkeimpiä kasvuoloja on perhe, jota tuetaan erityisesti yhteiskunnan taholta. Perheen hyvinvoinnin nähdään tukevan lasten ja nuorten hyvinvointia. Tukemalla vanhempia ja heidän mahdollisuuksiaan pitää huolta lapsistaan ehkäistään vaikeuksien syntymistä tai niiden syvenemistä. Lapsen ja nuorten hyvinvointia voidaan parantaa vaikuttamalla kasvuoloihin, tukemalla perhettä, lasta ja nuorta palvelujen avulla, taloudellisella tuella ja hoitomahdollisuuksilla sekä lapsen oikeudellisen aseman järjestämisellä. Vanhemmuuden tuki ei ole vain sosiaalityön ja lastensuojelun toimintakenttää, vaan siihen osallistuvat kaikki perheiden peruspalvelut neuvolasta päivähoidon.

## 2.1 Maahanmuuttajataustaiset nuoret ja perheet tutkimuksen kohteena

Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat entistä näkyvämpiä suomalaisessa yhteiskunnassa. Toisaalta maahanmuuttokysymykset ovat olleet keskeisen huomion kohteena nuorisotutkimuksessa 2000-luvulla. Eri tieteenalojen piirissä on tehty runsaasti maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kohdistuvia tutkimuksia ja artikkeleita. Aiheesta ovat olleet kiinnostuneita erityisesti sosiologian, sosiaaliantropologian ja sosiaalipsykologian tutkijat. Maahanmuuttajataustaisten nuorten yhteiskuntaan kotoutumista on tarkasteltu suomalaisessa tutkimuksessa erityisesti jäsenyyden käsitteen avulla (Harinen & Suurpää 2003; Harinen ym. 2004).

Teemaa on lähestytty myös nuorten kotoutumisen ja identiteetin näkökulmasta (Iskanius 2006; Jasinskaja-Lahti 2000; Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000; Liebkind & Haaramo 2000; Talib & Lippinen 2008.) Suomalaisessa sosiaalityöntutkimuksessa maahanmuuttoa ja maahanmuuttajataustaisia nuoria koskevat kysymykset ovat sen sijaan vähän käsitelty alue. Nuorten näkemyksiä on kyllä tutkittu sosiaalityön ja palvelujärjestelmän kehittämisen näkökulmasta, mutta tällöin nuoria on tarkasteltu osana maahanmuuttajaperheitä. (Anis 2008; Jäppinen 2007).

Pääkaupunkiseudun kaupunkiohjelmassa (2008-2010) todetaan, että ulkomaalaistaustaisen väestön määrän kasvu tuo monia haasteita ja mahdollisuuksia pääkaupunkiseudulle. Kulttuuritaustan moninaisuus ja lukuisat eri äidinkielet tuovat mukanaan monikulttuurista rikkautta seudulle ja samalla haasteita palveluiden tuotannolle sekä osaamisen, että palvelutarjonnan näkökulmasta. Peruspalveluiden tarjontaa joudutaan pohtimaan tai räätälöimään pienillekin kieli-, kulttuuri- tai uskonnollisille ryhmille. Suomalaisten kuntien perustehtävä, asukkaiden hyvinvoinnin turvaaminen ja edistäminen on suuri haaste, johon kansainvälistyminen, 1990-luvun lama ja työmarkkinoiden muutokset ovat tuoneet omat erityispiirteensä. Niistä monet ovat sellaisia, jotka yhdistävät Suomen suuria kaupunkiseutuja. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2010/30.)

Myös väestöennusteiden mukaan (Helsingin väestöennuste 2008–2040) Itäisen perhekeskuksen alueella alle kouluikäisten lasten määrä tulee nousemaan, kaikissa muissa ikäryhmissä ennuste on laskeva. Alueen eri indikaattorit huomioiden on kuitenkin ennustettavissa että työn haasteellisuus ei tule vähenemään, vaan pikemminkin lisääntyy. Toinen merkittävä tekijä perhekeskuksen työn kohdentumisessa on maahanmuuttajien määrä alueella. Helsingin osalta on ennakoitavissa, että maahanmuuttajaväestö tulee jatkossakin muuttamaan erityisesti Itäisen ja Pohjoisen perhekeskuksen alueille.

Maahanmuuttajataustaisia nuoria tuetaan monissa perheille suunnatuissa peruspalveluissa sekä erityispalveluissa kuten lastensuojelussa. Lapsiperheiden peruspalvelut ovat pyrkineet vastaamaan nuorten tarpeisiin kehittämällä toimintaansa. Kehittämiselle on ollut ominaista työtapojen kehittäminen, asiakkaan osallisuuden, kuulluksi tulemisen, vaikutusmahdollisuuksien ja kohtaamisen hiominen. Peruspalveluissa on myös haettu sitä, miten voidaan havaita ja tarjota tukea varhaisessa vaiheessa, tunnistaa ongelmat ja ehkäistä syrjäytymiskehityksen alkamista tai jatkumista. (Bardy, Salmi ja Heino 2001: 105.)

Uudistettu lastensuojelulaki, joka astui voimaan 1.1.2008, tavoittelee lastensuojelutoimenpiteiden painopisteen siirtoa ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. Lastensuojelu halutaan käsittää laajasti lasten suojeluksi, joka ei ole pelkästään sosiaaliviranomaisten asia, vaan koskee muitakin viranomaisia ja kaikkia kansalaisia. Lastensuojelun tavoitteena on uuden lain mukaisesti edistää lasten hyvinvointia, kehittää palveluja kasvatuksen tukemiseksi sekä toteuttaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelu edellyttää palvelujärjestelmän kehittämistä lasten ja lapsiperheiden perus- ja erityispalveluiden eri sektoreilla sekä sektorirajat ylittäviä yhteispalvelumuotoja. (Taskinen 2007: 7, 10.)

Lastensuojelulakia uudistettaessa 2000-luvulla on lastensuojelun käsitettä ja toimintaa tarkasteltu eri näkökulmista. Törrösen ja Vornasen (2004:159) määritelmän mukaan lastensuojelun ehkäisevä työ on eri toiminnan tasoja ja tapoja läpäisevä periaate, jolla pyritään takaamaan hyvän lapsuuden edellytykset lapsiväestölle. Ehkäisevällä työllä estetään negatiivisen kehityskulun syntyminen tai sen syveneminen. Käsitteen vastakohtana voitaisiin käyttää lastensuojelun edistävän työn käsitettä, jolloin tuettaisiin hyvää kasvua ja luotaisiin sille laajentumisen mahdollisuuksia. Ehkäisevän työn voidaan luonnehtia entistä useammin kohdentuvan myös subjektiivisen hyvinvoinnin vajeiden ehkäisemiseen ja hyvän sekä laadukkaan elämän edellytysten turvaamiseen. Tämä näkyy esimerkiksi pyrkimyksissä tukea perheiden hyvinvointia paitsi perhepoliittisin tulonsiirroin, myös tarjoamalla tukea vanhemmuuteen ja perhe-elämän ihmissuhteisiin.

Helsingissä toimi vuosina 2001-2004 positiivisen diskriminaation hankekokonaisuus, yhteensä 18 hanketta eri puolella kaupunkia. Hankkeissa keskeisiksi kehittämisalueiksi kiteytyivät perhetyö, maahanmuuttajatyö sekä aluetyö. Sirpa Tapola-Tuohikumpu (2005: 39, 50, 81, 86) on tehnyt kuvailevaa arviointia näistä hankkeista. Aineistona on käytetty hanketyöntekijöiden itsearviointeja ja hankkeiden osallisten arviointeja ja tutkijasosiaalityöntekijän keräämiä omia aineistoja (mm. haastatteluja). Aineiston analyysi on laadullista selvittelyä, luokittelua ja ryhmittelyä sekä hankkeille yhteisten teemojen hahmottamista. Analyysissa on tehty päätelmiä hankkeiden kehittämistyön sisällöistä, tuloksista ja vaikutuksista. Hankkeissa kehitettiin sellaisia työskentelymenetelmiä ja konkreettisia varhaisen puuttumisen työvälineitä, jotka tukevat sosiaalialan henkilöstön varhaisen tuen osaamista. Menetelmät ovat siis puuttumisen menetelmiä, mutta toiminta on tukea. Koko yhteiskunnallinen palvelujärjestelmä toteuttaa moniammatillisen yhteistyön kautta lasten, nuorten ja perheiden elämään puuttumista.

Laura Sauramäki ja Riitta Halttunen-Sommardahl (2006: 25-26) ovat tarkastelleet edellä kuvattuja hankkeita ja niiden tuloksia asiakasnäkökulmasta. Maahanmuuttajaperheille hankkeen hyöty on ollut lasten ja vanhempien kielitaidon parantuminen, kulttuuri-identiteetin vahvistuminen, vanhempien ja perheiden vertaistuen mahdollistuminen sekä tieto ja ohjaus palveluista. Perhetyön tuloksia ovat vanhempien rohkaistuminen hakemaan tukea itselleen, tuen ja avun lähellä oleminen sekä uudet matalan kynnyksen vanhemmuuden tukemisen toiminnot. Aluetyön tuloksina asukkaat ovat aktivoituneet ja verkostoituneet, toimintamahdollisuuksia on ollut tarjolla, osallisuus on vahvistunut ja vertaistuki mahdollistunut.

Maahanmuuttajataustaisten ja muihin etnisiin vähemmistöihin luokiteltujen nuorten rikollisuus on aihe, josta käydään ajoittain vilkasta keskustelua, mutta josta tutkimustietoa on olemassa suhteellisen vähän. Kuitenkin useimmissa Euroopan maissa todetaan, että maahanmuuttajat ja siirtolaiset tekevät suhteellisesti enemmän rikoksia kuin kantaväestöön kuuluvat. Suomessa tuoreen tutkimuksen valossa näyttää siltä, että maahanmuuttajien ”rikosrasitteisuus” on suurempaa. Seuraavassa kuvaan lyhyesti, mitä tietoja maahanmuuttajanuorten rikollisuudesta ja tutkimusta aiheesta on Suomessa 2000-luvulla julkaistu. Tavallaan maahanmuuttajan asemaa pidetään syrjäytymisriskiä lisäävänä tekijänä, joten heidän rikollisuutensa kuvaaminen pureutuu itsessään syrjäytymisriskin ja rikollisuuden väliseen suhteeseen. Toisaalta maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten rikoksiin liittyvää erityispiirrettä ja lastensuojelun työskentelyä alaikäisten lainrikkojien kanssa ei ole paljon Suomessa tutkittu. (esim. Niemi, Honkatukia & Lehti 2008).

Viranomaisten tietoon tulleen maahanmuuttajien rikollisuuden kehitystä on seurattu Suomessa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen rikollisuustilanne-vuosikatsauksissa. Juhani Iivari (2006) on tutkinut maahanmuuttajien saamien rikostuomioiden taustoja määrällisten aineistojen valossa. Etnisiin vähemmistöihin luokiteltujen nuorten rikollisuuden piirteitä ja taustoja on tutkittu myös haastattelututkimusten avulla. (Esim. Honkatukia & Suurpää 2007).

Edellä mainittujen tutkimusten ja selvitysten perusteella on nähtävissä esimerkiksi se, millaisen kuvan viranomaisten rikostilastot välittävät maahanmuuttajataustaisista nuorista ja heidän ongelmistaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Katsaus perustuu pääosin Päivi Honkatuen ja Leena Suurpään (2007) tutkimukseen. Hallinnon tuottamissa rikostilastoissa etnisyyttä kuvataan pääasiassa tilastoihin päätyvän henkilön kansalaisuuden ja syntymämaan avulla. Näiden kriteerien pohjalta tehtävät erottelut kuvaavat siten väistämättä varsin karkeasti rikollisuuden ja etnisen taustan kytköksiä muihin sosiaalista asemaa kuvaaviin mittareihin, kuten sukupuoleen, ikään, koulutukseen tai ammattiasemaan.

Toiseksi tutkimuksessa kuvataan maahanmuuttajataustaisten ja etnisiin vähemmistöihin luokiteltujen nuorten rikollisuuden selittämistä sekä tilastollisten tutkimusten että haastattelututkimuksen valossa. Samoin hahmotetaan, millaisia haasteita etnisiin vähemmistöihin luokitellut rikoksia tehneet nuoret asettavat rikosten ennalta ehkäisylle ja seuraamusjärjestelmälle. Honkatukia ja Niemi myös kuvaavat etnisten nuorten rikollisuuden selittämistä tilastollisen tutkimuksen ja toisaalta haastattelujen valossa. Tässä tutkimuksessa todetaan, että noin 6 % poliisin syylliseksi epäilemistä vuonna 2007 oli ulkomaan kansalaisia, yhteensä n. 39 500 henkilöä. On huomattava, että näistä noin puolet oli Suomessa asuvia henkilöitä, loput turisteja tai muita vierailijoita. Sukupuolittainen jakautuneisuus maahanmuuttajataustaisen tilastoidussa rikollisuudessa on vahvempaa kuin kantasuomalaisten; nuorten naisten osalta maahanmuuttajataustaisia epäillään kantasuomalaisia harvemmin. Aikuisissa sukupuolten välinen ero ei ole näin suuri. Kaikissa rikosryhmissä maahanmuuttajien riski tulla epäillyksi on suurempi kuin suomalaisten. Selvästi kantasuomalaista suurempi riski tulla epäillyksi on omaisuus- ja väkivaltarikosryhmissä. (Honkatukia & Suurpää 2007:47).

Sen sijaan huumausainerikoksissa tai rattijuopumuksissa tilanne on jopa päinvastainen. Rikostilastoja on selitetty monin tavoin. Jotkut arvioivat, että tilastoidut rikokset saattavat kertoa enemmän viranomaisten harjoittamasta kontrollista kuin todellisesta rikollisuudesta, sillä piiloon jäävässä rikollisuudessa ei ole kantaväestön ja maahanmuuttajien välillä niin paljon eroa kuin tilastoidussa rikollisuudessa. Toisaalta tutkijat korostavat sosioekonomisen taustan merkittävyyttä rikollisuuteen ajautumisessa yleisesti, ja maahanmuuttajien rikollisuutta tarkasteltaessa olisikin peilattava rikollisuuteen ajautumista suhteessa erilaisiin sosiaalista ja taloudellista asemaa kuvaaviin muuttujiin. Tällaiset tutkimukset vaativat runsaasti tutkimusresursseja, ja niitä on tästä syystä tehty Pohjoismaissakin vain vähän. Sosioekonomisten tekijöiden merkityksestä on kuitenkin olemassa tutkittua tietoa mm. Tanskasta. Sen perusteella voidaan todeta, että maahanmuuttajien rikollisuus ei ole ”tuontitavaraa”, vaan siihen ajavat erilaiset tekijät, kuten epäonnistunut kotoutuminen. (Honkatukia & Suurpää 2007:47; livari 2006:77.)

Tutkimus toteaa, että nuoret tarvitsevat monialaista ja monitasoista yhteistyötä viranomaisten ja järjestöjen välillä, yksilöllisesti räätälöityjä tukipalveluja, ja ylipäättään yksilöllistä kohtelua ja huomiota. Yhteistyön avulla voidaan paremmin tunnistaa myös sosiaaliset ja kulttuuriset kytkökset sekä tarjota nuorille asianmukainen tieto suomalaisesta palvelujärjestelmästä oikeuksineen ja velvolluuksineen. Tutkimuksen mukaan nuorisotyöntekijöiden asiantuntemusta ei tällä hetkellä käytetä tarpeeksi hyödyksi rikosten ennaltaehkäisyssä tai käsittelyssä.

Haastattelujen perusteella tutkimuksessa todetaan, että parhaat tiedot nuorisokulttuureista ja nuorten välisten suhteiden jännitteistä onkin poliisilla. Tutkimus korostaa yhteisöllisyyksien merkitystä nuorten elämässä, samoin kuin nuorten osallistumista kriminaalipoliittiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Lisäksi tutkimus nostaa esiin maahanmuuttajien ylijärjestyneet sosiaaliset verkostot, joilla on parhaassa tapauksessa positiivinen merkitys maahanmuuttajan kiinnittymisessä suomalaiseen yhteiskuntaan. Tärkeänä päätelmänä tutkimus nostaa esiin myös arkipäivän rasmin monikasvoisuuden, josta viranomaiset eivät välttämättä halua puhua eikä sitä välttämättä tunnusteta. Tämä voi johtaa siihen, että rasismia kokenut nuori ei saa kokemuksilleen tukea, vaan syyttää niistä itseään, mikä johtaa entistä pahempaan eristäytymiseen. Tämänkin tutkimuksen mukaan olisi tärkeää lisätä nuorten ja maahanmuuttajien kanssa työskentelevien koulutukseen välineitä rasmin tunnistamiseen. (Honkatukia & Suurpää 2007:147.)



Juhani Iivari (2006:76) tutkimuksen ”Tuomittu maahanmuuttaja” valossa näyttää siltä, että myös maahanmuuttajien rikosrasitteisuus on melko suuri Suomessa verrattuna Eurooppaan. Iivari selvitti tutkimuksessaan onko maahanmuuttajataustalla yhteyttä lasten ja nuorten rikoskäyttämiseen. Henkilöllä katsottiin olevan maahanmuuttajatausta, mikäli joko hän itse tai vähintään toinen hänen vanhemmistaan ei ole syntyperäinen suomalainen. Rikosten uusiminen on hieman yleisempää maahanmuuttajataustaisilla nuorilla. Kantaväestöön luokiteltavista ensikertalaisista 30 prosenttia tekee vähintään yhden uuden rikoksen. Vastaava osuus maahanmuuttajaryhmässä on 36 %. Suhteellinen ero on suurimmillaan todella aktiivisten uusijoiden keskuudessa. Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on miltei kaksi kertaa suurempi riski tehdä vähintään kuusi uutta rikosta. Tutkimusaineisto ei kuitenkaan tarjoa luotettavaa tapaa vertailla tietoja eri maahanmuuttajaryhmien kesken.

## 2.2 Nuorten hyvinvointia turvaavat ja uhkaavat tekijät

Sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin vastaaminen sosiaalityön keinoin ovat sosiaalityön ydintä. Lapsen hyvinvointia uhkaavia riskitekijöitä on tutkittu monitieteisesti ja niistä on runsaasti tietoa olemassa. Riskitekijöiden lisäksi on oleellista tarkastella myös hyvinvointia vahvistavia ja suojaavia tekijöitä sekä prosesseja, jotka vaikuttavat hyvinvoinnin ja kehitysriskien syntyyn. Käsitteet vaaroista ja haitoista saattavat vaihdella eri yksilöillä eri aikoina. Esimerkiksi 2000-luvun alun lasten ja nuorten pahoinvointia koskevassa keskustelussa on tuotu voimakkaasti esiin vanhemmuuteen, päihteisiin ja syrjäytymiseen liittyviä vaikeuksia. Käsite riskeistä on yhä hienojakoisempaa ja tutkimustietoa lapsista, perheistä, riskeistä ja suojaavista tekijöistä kertyy. (Törönen & Vornanen 2004: 164).

Syrjäytymisen käsite liittyy riskitekijäkeskusteluun ja sillä tarkoitetaan vieraantumista valtakulttuurin arvo- ja normijärjestelmästä, yleisesti hyväksytyistä toimintatavoista tai jonkin vallitsevan elämänmuodon ihanteista. Syrjäytymisen ongelma syntyy, kun ihminen ajautuu ulos keskeisiltä yhteiskunnallisilta foorumeilta, kuten koulutuksesta, työstä, sosiaalisista suhteista, osallisuudesta ja vaikuttamisesta. (Pölkki 2001: 126.) Kun syrjäytymisen käsitteellä paikannetaan rakenteita ja niihin kietoutuvia syrjäyttäviä prosesseja, marginalisaation avulla tunnistetaan kokemuksia, pistemäisiä ja yllätyksellisiäkin putoamisia normaaleista arkielämän kuvioista, vetäytymistä ihmissuhteista ja toiseuteen jäämistä. (Hyväri 2001: 72).

Pirjo Pölkki (2001: 128) on tutkinut oppilaiden syrjäytymisuhkia ja pohtinut erilaisia riski- ja suojaavia tekijöitä lapseen ja nuoriin itseensä, olosuhteisiin ja elämäntapahtumiin liittyen. Hänen mukaansa lasten ja nuorten syrjäytymistä voidaan tarkastella elämäntapahtumien ongelmoina ja ajautumisena ulos keskeisiltä sosiaalisilta areenoilta. Lapsuus- ja nuoruusiän syrjäytymisuhissa on kyse lapsen ja nuoren heikosta kompetenssista eli toimintakykyisyydestä sekä turvattomuudesta ja koetun pätevyyden ja itsearvostuksen puutteesta. Syrjäytymistä edistävät lähiyhteisön torjuntamekanismit sekä sosiaalisen ja muun tuen puute. Sarah Landy ja Rosanne Menna (2006: 11, 14-15) ovat tutkineet varhaista puuttumista perheissä, joissa on kasautuneita riskejä (multi-risk families). Heidän mukaansa vanhemmuudessa useat tilanteet ovat riskejä lapsen ja nuoren kehitykselle. Kuten muutkin tutkijat, he tuovat esiin sen seikan, etteivät riskit toteudu lineaarisesti ja kaikkien kohdalla samalla tavalla. Riskien toteutumiseen vaikuttavat erilaiset suojaavat tekijät, joista he mainitsevat vaikean tilanteen helpottumisen, lapsen itsetunnon vahvistamisen, tuen rakentamisen lapsen toimintaympäristöön ja lapsen tukemisen kohtaamaan vaikeita tilanteita.

Helsingin kaupungin moniammatillinen riskiolosuhtedetyöryhmä on tuottanut oppaan lapsen ja nuoren hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistamiseen. Oppaassa on tarkasteltu suojaavia ja riskitekijöitä lapsen ja nuoren kehitykseen liittyvinä tarpeina, vanhemmuutena sekä perhe- ja ympäristötekijöinä. Lapsen ja nuoren kehitykselliset tarpeet on jaettu lasten terveyteen, tunne-elämän ja käyttäytymisen kehitykseen, perhe- ja sosiaalisiin suhteisiin, identiteettiin, oppimiseen, ymmärrykseen sosiaalisesta ympäristöstä sekä itsestä huolehtimisen taitoihin. Vanhemmuuteen vaikuttavat tekijät on jaettu toimintakykyyn vanhempana, tähän luetaan muun muassa perushuolenpito, turvallisuuden varmistaminen, emotionaalinen lämpö, oppimisen tukeminen, ohjaus ja rajat sekä vakaus ja jatkuvuus. Perheeseen ja ympäristöön liittyviä tekijöitä ovat perheen historia ja toimintakyky, perhe laajassa merkityksessä, asuminen, työllisyys, toimeentulo, perheen sosiaalinen integraatio sekä ympäristön resurssit. (Lapsen hyvän kasvun 2007: 8).

Lasten ja nuorten hyvinvointia turvaavat ja uhkaavat tekijät liittyvät lapseen, vanhemmuuteen, perheeseen, sosiaaliseen verkostoon sekä viralliseen tuki- ja palvelujärjestelmään. Perheen sisällä voimavaroilla viitataan perheen historiaan, vanhempien ja lasten persoonallisuuteen sekä lapsi-vanhempi-suhteeseen. Ulkoiset puutetekijät vaikuttavat lapsen hyvinvointiin suorasti ja epäsuorasti. Esimerkiksi vanhempien työttömyys tai köyhyys aiheuttaa konkreettista materiaalista puutetta sekä painetta perheen sisällä. Palvelujärjestelmällä on merkittävä asema köyhyyden ja siitä aiheutuvien negatiivisten kokemusten lieventäjänä. (Forssén ym. 2002: 87-90.)

Palvelujärjestelmä sisältää perhepoliittisia tulonsiirtoja ja erilaisia lapsiperheille suunnattuja peruspalveluja (terveydenhuolto, päivähoito, koulutus) sekä erityispalveluja (mm. perheneuvonta ja lastensuojelu). Kodin ulkopuoliset sosiaaliset suhteet ja yhteisöt ovat merkityksellisiä lapsen sosiaalisen pääoman muodostumiselle. Koettu yhteisöllisyys, perheen sosiaaliset kontaktit ja perheenjäsenten keskinäinen vuorovaikutus tukevat perheiden ja lasten osallisuutta lähiyhteisöön. Rajoittavia tekijöitä ovat muun muassa sidosten heikkeneminen naapurustoon, lasten turvattomuus, negatiiviset toverisuhteet tai rajoittuneet resurssit. Lapsen ja nuoren kohdalla vertaisryhmän ulkopuolelle jääminen voi olla kehityksen riskitekijä jos lapsi torjutaan ryhmässä aktiivisesti, joutuu kokonaan syrjään, tulee kiusatuksi tai kiusaajaksi tai kokee itsensä yksinäiseksi. Suhteet aikuisiin toimivat suojaavina tekijöinä. Tämänkin tutkimuksen mukaan lasten ja nuorten hyvinvointia ja sen riskitekijöitä tulee tarkastella yhteiskunnallisten prosessien, eri ihmisryhmien sekä yksilön elämänsä näkökulmasta. (mt.)

Myös Timo Harrikari analysoi teoksessaan (2009:40-45) ”Riskillä merkityt” suomalaisen lapsuuden ja nuoruuden hallinnassa 1970-luvulta lähtien tapahtunutta muutosta. Teoksessa hahmotettiin lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevan yhteiskunnallisen ilmapiiriin vaihteitaista muutosta, suvaitsemattomuuden lisääntymistä ja kontrollipyrkimysten tehostamista. Teoksessa on laaja empiirinen osuus, jossa käydään läpi muun muassa lapsiin ja nuoriin liittyviä eduskuntakeskusteluja, iltapäivälehtikirjoittelua ja turvallisuusohjelmia. Harrikarin mukaan näissä keskustelussa näkyy uudentyypisen poliittisen hallinnan tavan -riskipolitiikan- nousun 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Riskipolitiikassa lapsia ja nuoria ympäröivä todellisuus näyttäytyy ennakoimattomana ja arvaamattomana. Nuoret nähdään potentiaalisina riskeinä, ja riskien hallintaan on otettu mallia angloamerikkalaista kriminaalipolitiikasta.

### **2.3 Sosiaalityön työmuodot**

Sosiaalityön voidaan ajatella olevan väliintuloa ihmisen elämän poikkeuksellisissa tilanteissa. Yleismaailmallisen sosiaalityön määritelmän yhteydessä todetaan sosiaalityön eri muodoissaan kohdistuvan ihmisen ja hänen ympäristönsä välisiin vaihteleviin ja mutkikkaisiin tapahtumiin. Sosiaalityötä voidaan kuvailla ongelmanratkaisuprosessina, mutta sitä voidaan luonnehtia laajemmin myös suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi sosiaalisten ongelmien parissa. Ongelmien ratkaisemisen ohella ammatillinen sosiaalityö keskittyy muutoksen aikaansaamiseen. Näin ollen sosiaalityöntekijät toimivat yhteiskunnan, yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen muutos-agentteina. Tavoitteena on turvata kaikille ihmisille mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen, elämänsä rikastuttamiseen ja häiriöiden ehkäisemiseen. (IFSW2011).

Sosiaalityön kohteena voi olla yksittäinen asiakas tai laajempi yhteisö tai yhdyskunta. Kohde riippuu siitä, pyritäänkö vaikuttamaan välittömästi asiakkaan tilanteeseen ja käyttäytymiseen vai yhdyskuntien kehittämiseen ja poliittiseen päätöksentekoon. Viime kädessä kohteena on kuitenkin aina yksittäinen asiakas, koska myös yhteisöihin ja yhteiskuntaan kohdistetun työn taustalla on ajatus mahdollisuudesta vaikuttaa yksittäisten asiakkaiden tilanteisiin ja käyttäytymiseen. (Raunio 2004: 49-51.)

Sosiaalityöntekijöiden kansainvälisen liiton IFSW:n määritelmän mukaan sosiaalityötä tarvitaan paitsi kriisi- ja hätätilanteissa myös jokapäiväisten henkilökohtaisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa. Sosiaalityössä käytetään monia eri taitoja, tekniikoita ja toimenpiteitä sen holistisen näkemyksen mukaisesti, että ihminen ja hänen ympäristönsä muodostavat kokonaisuuden. Sosiaalityöhön kuuluvat sekä yksilökohtaiset psykososiaaliset prosessit että osallistuminen sosiaalipolitiikkaan, suunnitteluun ja kehittämiseen. Näkemys sosiaalityön kokonaisvaltaisuudesta on maailmanlaajuinen, mutta käytännön sosiaalityötä painotetaan eri tavoin eri maissa ja eri aikoina vallitsevan kulttuurin sekä historiallisten ja sosioekonomisten olosuhteiden mukaan. (IFSW 2011.)

Yleismaailmalliseen sosiaalityön määritelmään kirjattu tarkennus sosiaalityön käytännön työstä on melko yleinen. Sosiaalityön työmuodot ovatkin moninaiset, ja käytännön toimintaa ja menetelmiä voidaan määritellä tai jaotella eri tavoin. Karjalainen (2007:119) erottaa sosiaalityöstä neljä työorientaatio- ja erikoistumisperustaa, jotka ovat ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen, kuntouttava sosiaalityö, yhteisötyö sekä rakenteellinen sosiaalityö. Raunio (2004:133-146) puolestaan jakaa sosiaalityön toimintatavat byrokratiatyöhön, palvelutyöhön ja psykososiaaliseen työhön. Tarkastelen seuraavassa lyhyesti sosiaalityön toimintaa yksinkertaistetusti kolmen toimintatavan valossa, jotka ovat yksilö- ja perhetyö, ryhmätyö ja yhteisöllinen sosiaalityö sekä rakenteellinen sosiaalityö. Yksilötyöllä tarkoitetaan yksittäisen asiakkaan kanssa tehtävää työtä, kun taas perhetyö on työskentelyä perheen kanssa.

Suomalaisen yhteiskunnan sosiaaliturvajärjestelmän nähdään vähentävän asiakkaiden motivaatiota saavuttaa itsenäistä toimeentuloa ja yhteiskunnassa aktiivista jäsenyyttä. Erityisesti ongelmien lähteenä on sosiaalipalvelu- ja sosiaalityöntekijäkeskeinen maahanmuuttajien vastaanotto. Raunio (2000:106) ehdottaa ratkaisuksi, että maahanmuuttajien kanssa tehtävän sosiaalityön suuntaaminen yksilö- ja perhekohtaisesta työstä monikulttuuriseen aluetyöhön ja yhdyskuntatyöhön. Käytännössä on oletettu, että maahanmuuttajien yhteisöjen rakentumisen kautta syntyy verkostoitumista ja vaikuttamiskanavia, joilla liitytään muuhunkin yhteiskuntaan. Sosiaalityöntekijän tehtäväksi tulisi yrittää tukea maahanmuuttajien yhteistyötä ja verkostoitumista.

Yksilö- ja perhekohtaista sosiaalityötä suunnattaisiin niille maahanmuuttajille, joilla on tähän yksilöllisiä tarpeita. Haasteena on auttaa monikulttuuristen yhteisöjen rakentumista ja tätä kautta vahvistaa maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Toisaalta kun tarkastellaan sosiaalityötä maahanmuuttajien täysvaltaista yhteiskunnallista osallistumista ja kotouttamista edistävänä voidaan todeta, ettei painopisteen siirtäminen yksilö- ja perhetyöstä alue- ja yhdyskuntatyöhön sellaisenaan riitä. (mt.)

Sipilän (1989:63-64) mukaan yksilön ja perheen kanssa työskentelyn työmuotoja ovat kontrolli, tuki, sosialisatio, suojele ja terapia. Hänen näkemyksen mukaan palvelutyö edellyttää sosiaalityöntekijältä instituutioiden tuntemista ja asiantuntijuutta palvelujen järjestämisessä. Byrokratiatyössä sosiaalityöntekijä edustaa julkista auktoriteettia ja päätöksentekoa suhteessa asiakkaaseen. Byrokratiatyössä korostuu sosiaalityöntekijän asiantuntemus sekä organisaation asettamista rajoista ja velvollisuuksista, sosiaalityön eettisistä periaatteista että tilannekohtaisesta harkinnasta ja kontrolloivien toimenpiteiden vaikutuksista. Psykososiaalisessa työssä työntekijältä vaaditaan kasvokkaiseen vuorovaikutukseen perustuvien auttamistyön menetelmien osaamista. Psykososiaalisen työn tavoitteissa korostetaan asiakkaan psyykkistä selviytymistä ja pyritään painottamaan asiakkaan ymmärrystä omasta tilanteestaan ja toiminnastaan.

Toisaalta ryhmien kanssa tehtävä työ on ollut sosiaalityössä vähäisempää, vaikka se on monessa tapauksessa toimiva ja hyödyllinen työmuoto. Ryhmä voi tarjota osallistujalle muun muassa ehkä muuten puuttuvia sosiaalisia kontakteja, erilaisia näkökantoja omiin ongelmiin, motivaatiota ja toivoa sekä yhteisön tukea ja yhteisöllisyyden tunnetta. Ryhmien kanssa tehtävä työ voi luoda asiakkaalle sellaista yhteisöllisyyttä, jota sanotaan nyky-yhteiskunnasta puuttuvan. (Ward 2002:26.)

Yhdyskuntatyöllä tai yhteisöllisellä työllä pyritään vaikuttamaan yksittäistä asiakasta suurempiin toimintajärjestelmiin, yhteisöihin ja yhteiskuntaan. Sen tarkoituksena on tukea samanlaisia intressejä omaavien ihmisten toimintaa, kun he miettivät tarpeitaan ja olosuhteiden epäkohtia ja pohtivat näiden epäkohtien korjaamiseen vaadittavia muutoksia. Työn tarkoituksena on myös tukea heitä saavuttamaan asetetut päämäärät. Yhteistyöntekijän tehtävänä on kehittää projekteja, jotka tuovat yhteisön tarpeet päättäjien tietoisuuteen ja joiden työn tuloksena saavutetaan asetetut päämäärät tietyn asian muuttamiseksi. Yhteistyön avulla voidaan voimaauttaa yhteisöjä puuttumaan palvelujen saatavuuden epätasa-arvoisuuteen ja vahvistaa niitä vaatimaan ratkaisuja huono-osaisuuteen ja eriarvoisuuteen. (Payne 1995: 165.)

Rakenteellisella sosiaalityöllä tarkoitetaan yhteiskunnan suunnitelmallista kehittämistä, joka tapahtuu poliittisen toiminnan kautta. Rakenteellisen sosiaalityön ajatuksen mukaisesti sosiaalityöntekijän tulee aktiivisesti edistää sosiaalisia uudistuksia, joiden on nähty estävän ennalta yksilöllistä käsittelyä vaativia sosiaalisia ongelmia. Rakenteellinen sosiaalityö on haastavaa, sillä se edellyttää kykyä havainnoida asiakkaan ongelmien yhteiskunnallisia yhteyksiä sekä vaatii usein myös rohkeutta kritisoida yhteiskunnallisia päätöksiä. (Raunio 2004:66-70).

Käytännössä sosiaalityöntekijät ja muut sosiaalialan toimijat voivat osallistua rakenteelliseen työhön muun muassa tuottamalla tietoa ihmisten elämästä ja ongelmista ja välittämällä sitä päättäjille ja muille toimijoille. Tämä voi tapahtua erilaisten tutkimusten ja julkaisujen kautta sekä osallistumalla sosiaalisia oloja koskevaan julkiseen keskusteluun. Sosiaalityöntekijät voivat myös tukea erilaisia väestöryhmiä ajamaan omia oikeuksiaan ja vaatimaan parannusta elinoloihin. (Banks 1999).

Sosiaalityötä maailmanlaajuisesti jakaa yhä suuntautuminen joko psykoterapeuttisiin, individualistisiin lähestymistapoihin tai sosiaalisemmin orientoituneihin lähestymistapoihin, jotka painottavat sosiaalista ja yhteisöllistä kehittymistä (Weiss 2005: 102.) Eri työmuodoista huolimatta sosiaalityö on yhä painottunut yksilön kanssa tehtävään työhön (Toikko 2009: 271), vaikka yhteisön kanssa tehtävää työtä ja aktiivista poliittista vaikuttamista ainakin peräänkuulutetaan joissain kehitysmaissa. Sosiaalityön erilaisiin työmuotoihin ja toimintatapoihin liittyy keskustelu siitä, ymmärretäänkö asiakkaan ongelmat henkilökohtaisina vastoinkäymisinä vai yhteiskunnallisina kysymyksinä (Raunio 2004:61).

#### **2.4 Maahanmuuttajataustaiset nuoret lastensuojelun asiakkaina**

Suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaskunta on muuttumassa kulttuurisesti ja uskonnollisesti yhä monimuotoisemmaksi. Tämän seurauksena sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelijat ja käytännön työntekijät joutuvat pohtimaan, kuinka olemassa olevaa palvelujärjestelmää tulisi kehittää, jotta se vastaisi paremmin maahanmuuttajataustaisten nuorten tarpeisiin. Maahanmuuttajanuorten ja muiden etnisten vähemmistöjen kohtaamiseen liittyvät haasteet suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat luonteeltaan rakenteellisia, kielellisiä, kulttuurisia ja asenteellisia.

Maahanmuutto on 1990-luvulta alkaen lisääntynyt merkittävästi. Siksi myös kuntien sosiaalityössä on ollut tarve tarkastella maahanmuuttajien asiakkuuteen liittyviä erityiskysymyksiä ja haasteita. Suomessa on mittavia monikulttuurisuustutkimuksia, jotka suurelta osin liittyvät maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin. Lastensuojelututkimuksessa monikulttuurisuusnäkökulma ja maahanmuuttajiin liittyvät kysymykset eivät ole vielä juurikaan olleet esillä. Suomessa maahanmuuttajiin liittyvät kysymykset ovat erityisesti kaupunkisosaalityön haasteena, koska valtaosa maahanmuuttajaväestöstä asuu isojen kaupunkien alueilla Etelä-Suomessa. Lisääntyvän maahanmuuton myötä lastensuojelun sosiaalityössä kohdataan yhä useammin asiakastilanteita, joissa ammattilaiset tarvitsevat parempaa ymmärrystä maahanmuuttajiin ja vähemmistöjen elämäntilanteisiin liittyvissä kysymyksissä. Lastensuojelussa haasteet konkretisoituvat erityisesti kysymyksessä millä kriteerillä lapsen etua arvioidaan tilanteissa, joissa maahanmuuttajavanhempien kulttuuri ja lapsen omat toiveet ovat ratkaisevasti ristiriidassa keskenään. (Anis 2008: 70-86.)

Lastensuojelulain (2008) mukaan lastensuojelun tehtävänä on lasten ja nuorten oikeuksien turvaaminen silloin, kun heidän terve kehityksensä ja hyvinvointinsa on vaarassa. Syynä voivat olla kodin olosuhteet tai nuoren oma käyttäytyminen. Suurin osa lastensuojelutyöstä on avohuollon sosiaalityötä, jolloin lastensuojelun sosiaalityöntekijä selvittää yhdessä lapsen, nuoren ja perheen sekä muiden viraston toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa kunkin lapsen tilanteen yksilöllisesti. Mikäli avohuollon tukitoimenpiteet osoittautuvat riittämättömiksi tai mahdottomiksi, ja lapsen tai nuoren etu sitä vaatii, voidaan lapsi tai nuori sijoittaa perhe- tai laitoshuoltoon. Sijais- huollon päätyttyä lapsella ja nuorella on oikeus jälkihuoltoon 21-vuotiaaksi saakka. Maahanmuuttajaperheiden ja -lasten osuus lastensuojelun asiakkaista on vielä suhteellisen pieni. Maahanmuuton yleistymisen myötä myös maahanmuuttajien määrä lastensuojelun asiakkaina tulee kuitenkin kasvamaan. Etniset vähemmistöt ja maahanmuuttajat ovat monessa maassa keskimääräistä suurempi ryhmä lastensuojelun asiakkaina valtaväestöön verrattuna. Myös Suomessa lastensuojelun avohuollon piirissä maahanmuuttajia on asiakkaina suhteellisesti enemmän kuin valtaväestöä. (Gissler - Maili - Matveinen - Sarvimäki - Kangasharju 2006: 24.)

Lastensuojelun maahanmuuttaja-asiakkailla on usein hyvin samankaltaisia ongelmia kuin muillakin asiakkailla. Lastensuojelun asiakkuuteen johtavien ongelmien taustalla voi kuitenkin olla asioita, jotka eri tavoin nivoutuvat maahanmuuttajien vähemmistöasemaan, heidän elämänsä erityistilanteisiin sekä kulttuurien välisiin jännitteisiin ja kommunikaatioon. Asiakkuuteen voi liittyä erilaisia sopeutumis- ja ymmärtämishankaluuksia, ennakkoluuloja tai rasismia. Maahanmuuttajilla voi olla esimerkiksi kielitaidottomuuteen perustuvia oppimisvaikeuksia, taloudellisia vaikeuksia, hankaluuksia löytää töitä tai luoda ystävyyssuhteita suomalaisiin. Maahanmuuttajat saattavat kokea syrjintää tai olla huolissaan lähtömaassaan olevista perheenjäsenistä ja sukulaisista. Lastensuojelun asiakkuus saattaa joissakin tapauksissa selittyä kulttuurien välisen kommunikaation ongelmilla. Virhearviointeja voi tapahtua, jos yksittäisten perheiden ongelmia liian helposti yleistetään kulttuuriin liittyviksi tai kulttuuriset erot tulkitaan sellaisenaan ongelmiksi. Toisaalta joissakin tapauksissa ongelmat saatetaan sivuuttaa, koska niihin ei uskalleta tai osata puuttua olete- tuista kulttuurieroista johtuen. (Anis 2008: 34, 89-90.)

Lastensuojelun kokonaisuuteen kuuluvat peruspalvelut, ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lastensuojelu koskee kaikkia viranomaisia ja kansalaisia. Sen lähtökohta on kansainvälisissä oikeuksissa, joihin kuuluvat muun muassa oikeus monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen, turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä etusija erityiseen suojeluun. Lastensuojelun peruspalveluita ovat muun muassa neuvola, kotipalvelu, päivähoido, koulu, terveydenhuolto, nuorisotyö, liikuntatoimi sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lastensuojelun asiakkaaksi kuulumattomalle lapselle tai perheelle annettavaa erityistä tukea kunnan tai kuntayhtymien järjestämässä peruspalveluissa. Lisäksi erilaiset yhdistykset, järjestöt ja muu kansalaistoiminta tarjoavat ehkäisevän lastensuojelun tukea lapselle ja hänen perheelleen. Lastensuojelun edellytys on lasten ja perheiden perus- ja erityispalveluiden jatkuva kehittäminen. (Taskinen 2007: 10-11, 13.)

Lastensuojelulain (1§) mukaan maahanmuuttajataustainen nuori ja hänen perheensä lastensuojelun asiakkaana on luonnollisesti oikeutettu yhtäläisiin palveluihin kuin kantaväestöön kuuluva. Vaikka maahanmuuttajia on Suomessa vielä suhteellisen vähän, on selvää, että heidän osuutensa väestöstä tulee kasvamaan, jolloin maahanmuuttajalasten määrä erilaisissa lastensuojelun palveluissa nousee vastaavasti. Maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan heidän joukossaan on monista eri syistä maahan tulleita, lukuisia eri kansallisuuksia ja kieliryhmiä, korkeasti koulutettuja ja lukutaidottomia. Yhteistä heille on oikeastaan vain maahanmuuttajuus; kokemus, johon kukin suhtautuu eri tavalla ja erilaisin selviytymiskeinoin.



Lastensuojelulaissa asiakkaan mahdolliseen maahanmuuttajataustaan viitataan selkeästi kahdessa kohtaa. Lastensuojelun keskeisissä periaatteissa mainitaan, että ”lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri ratkaisut turvaavat lapselle: kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen”. Lisäksi kohdassa sijaishuoltopaikan valinta todetaan, että ”sijaishuoltopaikan valinnassa tulee ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta”. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 1).

Heinon (2009:72) mukaan varsinaista lastensuojelua on lain mukaan lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Sillä on viimesijainen vastuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelutarpeen selvittäminen ja asiakassuunnitelman tekeminen sekä avohuollon tukitoimien järjestäminen. Lisäksi lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijais- ja jälkihuolto sisältyvät lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 3). Lastensuojelun tehtäväkenttä on suppeimminkin ymmärrettyä erittäin laaja (Bardy 2009:11).

Lastensuojelutoimintaa määrittävän lastensuojelulain mukaan jokaisella lapsella on oikeus tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007 § 1). Lastensuojelun tarkoituksena on lasten hyvinvoinnin ja edun turvaaminen sekä heidän oikeuksiensa edistäminen (Taskinen 2007:7). Lastensuojelu pohjautuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen; perheen ensisijaisuuteen sekä lapsen edun huomioimiseen ja oikeuksien kunnioittamiseen. Tähän liittyy lastensuojelutoiminnan erityisyys. Lastensuojelu liittyy perheen ja yhteiskunnan välisiin jännitteisiin suhteisiin; on kunnioitettava perheen yksityisyyttä ja vanhempien ensisijaista vastuuta lapsen kasvatuksessa, mutta toisaalta on puututtava lapsen kaltoin kohteluun. (Bardy 2009: 32-33, 42.)

Lasten, nuorten ja perheiden pahoinvoinnin lisääntyminen on nähtävissä lastensuojelutehtävien määrän kasvuna kuntien sosiaalityössä. Lastensuojelun asiakkuuksien määrät ovat lisääntyneet ja tilanteet vaikeutuneet viimeisen vuosikymmenen aikana. Asiakasryhmäkohtaista lastensuojelun sosiaalityön työmuotoa on kehitetty aktiivisesti jo pitkään. On kehitetty uusia työmuotoja, menetelmiä ja välineitä sekä uudistettu palveluja ja palvelujärjestelmää. Meneillään on useita valtionavustushankkeita, joissa kehitetään maakunnallisia tai seudullisia ratkaisuja lastensuojelupalveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen, järjestetään koulutusta ja kehitetään asiakastyötä. Lastensuojelun yksilö- ja perhetyö sekä verkostotyö ovat sosiaalityön työmuotoja, joilla pyritään vastaamaan lastensuojelun tarpeisiin tukea lasten ja nuorten selviytymistä perheessään. (Kannanoja ym.2007:2).

Suomalaisen yhteiskunnan kansainvälinen avautuminen on tuonut sosiaalityöhön uudenlaisen asiakunnan. Suurissa kaupungeissa tehtävä sosiaalityö on saanut uutta väriä maahanmuuttajien kanssa tehtävästä työstä. Kunnan sosiaalitoimi on ollut keskeisessä asemassa pakolaisten ja maahanmuuttajien vastaanotossa ja asioiden hoitamisessa. Sosiaalitoimien sosiaalityön tehtävistä tärkein on yksilö- ja perhekohtainen neuvonta ja ohjaus. Merkittävä osa työpanoksesta menee maahanmuuttajien toimeentuloon ja lastensuojeluun liittyvien asioiden hoitamiseen sekä erityisesti ennaltaehkäisevän toimeentulotuen jakamiseen. Toisaalta maahanmuuttajien sosiaalityöhön kuuluu myös psykososiaalinen tukeminen ja tähän liittyvä kriisityö, perheiden sisäisten ristiriitojen selvittäminen ja asumisongelmien käsittely. (Päivärinte 1997: 211-214); (Raunio 2000:108).

Ikäläisen & Törrösen mukaan (2003:52) maahanmuuttajuus ilmiönä ja asiakkaan taustana tuottaa lastensuojelun käytäntöihin tiettyjä reunaehtoja, vaikka jokaista lasta ja perhettä tuleekin kohdella heidän yksilölliset tarpeensa huomioiden. Helsingin sosiaaliviraston Itäisen perhekeskuksen alueella on järjestetty erityisesti maahanmuuttajille suunnattuna palveluna muun muassa työnhakuklubeja ja erilaisia kansalaistaidon kursseja. Maahanmuuttajien kanssa työtä tekevien järjestöjen ja perhekeskuksen välistä yhteistyötä ja yhteistyötä kaupungin muiden hallintokuntien välillä on myös laajennettu. Jotkut hankkeet ovat kuitenkin suunnitelmista huolimatta jääneet toteuttamatta.

### **3. MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET NUORET TUTKIMUKSEN KOHTEENA**

#### **3.1 Tutkimustehtävä**

Kehittämistyön tavoite on kehittää Itäiselle perhekeskukselle maahanmuuttajatyön ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä sosiaalityön työmuotoja sekä työntekijöiden osaamista ja menetelmiä, joilla voidaan tukea rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisia nuoria ja heidän vanhempiaan. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmuotojen ja menetelmien dokumentointi on tärkeää, sillä se selkiyttää ja jäsentää lastensuojelutyötä perhekeskuksessa. Työmuotojen ja menetelmien kuvaaminen tuo lastensuojelutyön näkyväksi työntekijälle itselleen ja muille toimijoille sekä yhteistyökumppaneille ja asiakkaille.

Työmenetelmien kuvaaminen selkiyttää lastensuojelun sosiaalityöntekijälle oman työn tehtäväaluetta ja sen rajoja perhekeskuksen toiminnassa. Sen kautta voidaan myös kohdentaa rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävää työtä oikea-aikaisesti sekä välttää päällekkäisyyttä eri toimijoiden välillä; kun tiedetään mitä tehdään ja missä, voidaan kohdentaa työmenetelmät oikein. Sosiaalityön ja erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmuotojen kehittämisen ja vaikutusten tutkimisen näkökulmasta on tärkeää koota tietoa käytössä olevista työmuodoista ja niiden toimivuudesta. Tämän kehittämistyön tehtävänä on kuvata ja arvioida myös ennaltaehkäisevän lastensuojelun työtä perhekeskuksissa maahanmuuttajatyön kehittämisen näkökulmasta.

Kehittämisarvioinnin näkökulma on toiminnan kehittäminen arvioinnin tuottaman tiedon perusteella. Kehittämistyötä lähestytään arviointitutkimuksen näkökulmasta ja käytetään useita laadullisia tutkimusmenetelmiä. Keskeistä kehittämistyössä on kehittävän arvioinnin prosessi. Kehittävällä arvioinnilla saadaan tietoa toiminnasta ja sen vaikutuksista, kun sitä samanaikaisesti arvioidaan ja kehitetään. Tällä kehittämistyöllä pyritään myös arvioimaan ennaltaehkäisevän työn käsitettä ja samalla ennaltaehkäisevän työn kykyä vastata nuoren hyvinvointia uhkaaviin riskitekijöihin. Tässä kehittämistyössä ei kuvata yksityiskohtaisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten taustoja, vaan pyritään luomaan kokonaiskuvaa nuorten parissa käytettävistä sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä.

Anis (2008:14-15) esittää kirjassaan, että vaikka työkäytännöt ovat monipuolistuneet ja systematisoituneet viimeisen vuosien aikana, niin jokainen sosiaalityöntekijä joutuu itse määrittelemään suhteensa ammattiinsa ja käymään läpi erilaisia kehittymis- ja oppimisprosesseja muuttuvassa työympäristössä. Uudenlaisia ilmiöitä kohdatessaan lastensuojelun sosiaalityöntekijät hakevat ratkaisuja, tietoa ja välineitä esimerkiksi kulttuurien tuntemuksesta, erilaisista työmenetelmistä sekä arvoista.

## **TUTKIMUSKYSYMYKSET OVAT**

1. Mitä sosiaalityön työmuotoja - ja menetelmiä käytetään maahanmuuttajataustaisten nuorten tukemiseksi lastensuojelutyössä?
2. Miten sosiaalityön työmuodot ja menetelmät tukevat maahanmuuttajanuorten hyvinvoinnin vahvistamista ja riskitekijöiden vähenemistä?
3. Minkälaisia työmenetelmiä jatkossa tarvitaan lastensuojelutyössä, kun asiakkaana on rikoksilla oireileva maahanmuuttajataustainen nuori?

### 3.2 Tutkimusympäristö

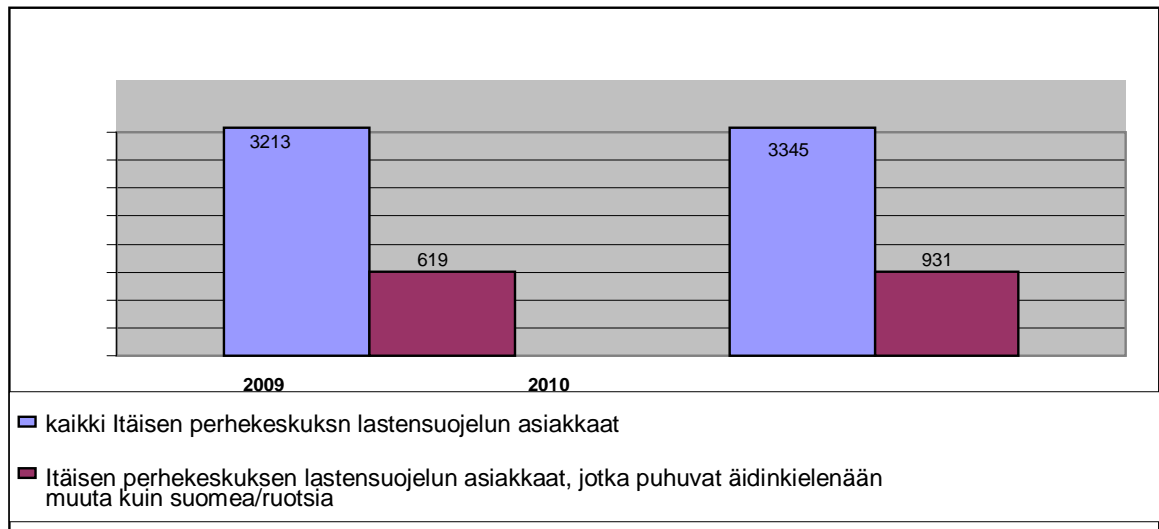
Maahanmuuttajat keskittyvät kaupungin vuokrataloihin etenkin Itä-Helsingissä, Helsingin asunto-toimiston tilastot kertovat. Kaupunki onkin valmistelemaan ohjelmaa, jossa pyritäisiin ennalta-ehkäisemään kielteistä eriytymistä. Itäisistä kaupunginosista löytyvät useimmiten myös ne yksittäiset vuokratalot, joissa jo yli puolet asukkaista on jossain muualla kuin Suomessa syntyneitä. Vuodenvaihteessa 2009/2010 Helsingissä asui noin 62 257 maahanmuuttajataustaista henkilöä eli 10,7 prosenttia koko väestöstä. Suurimmat vieraskielisten ryhmät puhuvat äidinkielenään venäjää, viroa, englantia tai somalia. Vieraskielisen väestön ennustetaan kasvavan vuoteen 2030 mennessä. Tuolloin Helsingissä asuisi taustaltaan vieraskielisiä 128 000 eli 19,3 prosenttia asukkaista. Helsingin maahanmuuttajataustaiset ovat ikärakenteeltaan nuorempia kuin koko kaupungin väestö. Helsingin tietokeskuksen mukaan (2010/30) maahanmuuttajien määrän kasvu on edelleen keskittynyt itäisiin kaupunginosiin. Yli 35 % Helsingin maahanmuuttajataustaisista asuu Itäisen perhekeskuksen alueella.

Itäinen perhekeskus on yksi neljästä helsinkiläisestä perhekeskuksesta, joka vastaa alueellaan lapsiperheiden palveluista. Itäisen perhekeskuksen maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrät kasvavat vuosi vuodelta. Helsingin sosiaaliviraston Itäisessä perhekeskuksessa tiedostetaan, että maahanmuuttajaperheiden palvelujen kysyntä painottuu lähivuosina lasten ja nuorten tarpeisiin, koska muuttavat perheet ovat nuoria. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista huolehtiminen on pääosin tuen ja ohjauksen oikea-aikaisuutta ja varhaista puuttumista epätoivottaviin ilmiöihin. Tukemalla maahanmuuttajaperheiden vanhemmuutta voidaan vähentää raskaita ja kalliita lastensuojelun toimenpiteitä.

Myös vuoden 2008 aikana maahanmuuttajatyö on merkitty koko Itäisen perhekeskuksen työntekijöiden tulokortille. Tulokorttiin on merkitty, että Itäinen perhekeskus edistää maahanmuuttajalasten ja -perheiden kotoutumista ja samalla ehkäisee maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä. Toisaalta riskitekijöiden tunnistamista ja tuen tarjoamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa korostetaan. Tulokortissa mainitaan, että Itäisessä perhekeskuksessa maahanmuuttajaperheiden erityispiirteet ja haasteet tunnistetaan, ja niihin lähdetään hakemaan ratkaisuja kohdentamalla resursseja maahanmuuttajatyöhön.

Itäisen perhekeskuksen tehtävänä on tarjota ehkäisevän ja varhaisen tuen työtä sekä lastensuojelun palveluja perheille, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Asiakkaina ovat myös lastensuojelun jälkihuollossa olevat alle 21-vuotiaat nuoret. Itäinen perhekeskus järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi lastensuojelulaissa tarkoitettua ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Perhekeskustoiminnan keskeisinä tavoitteina ovat riskiolosuhteissa elävien lasten ja nuorten tilanteen tunnistaminen sekä varhainen tukeminen. Itäisessä perhekeskuksessa oli lastensuojelun asiakkaina vuonna 2009 yhteensä 3213 asiakasta, joista 819 puhui äidinkielenään muuta kuin suomea/ ruotsia sekä vuonna 2010 yhteensä 3345 asiakasta, joista 931 puhui äidinkielenään muuta kuin suomea/ ruotsia. Alla oleva kuvio 1 havainnollistaa sekä vieraskielisen että koko lastensuojelun asiakkaiden määrän Itäisessä perhekeskuksessa. Pylväiden sininen väri kuvaa kaikkia lastensuojelun asiakkaita ja punainen väri vieraskielisten osuutta lastensuojelun asiakkaita.

Kuvio 1. Vuosien 2009 ja 2010 lastensuojelun asiakkaiden määrän Itäisessä perhekeskuksessa



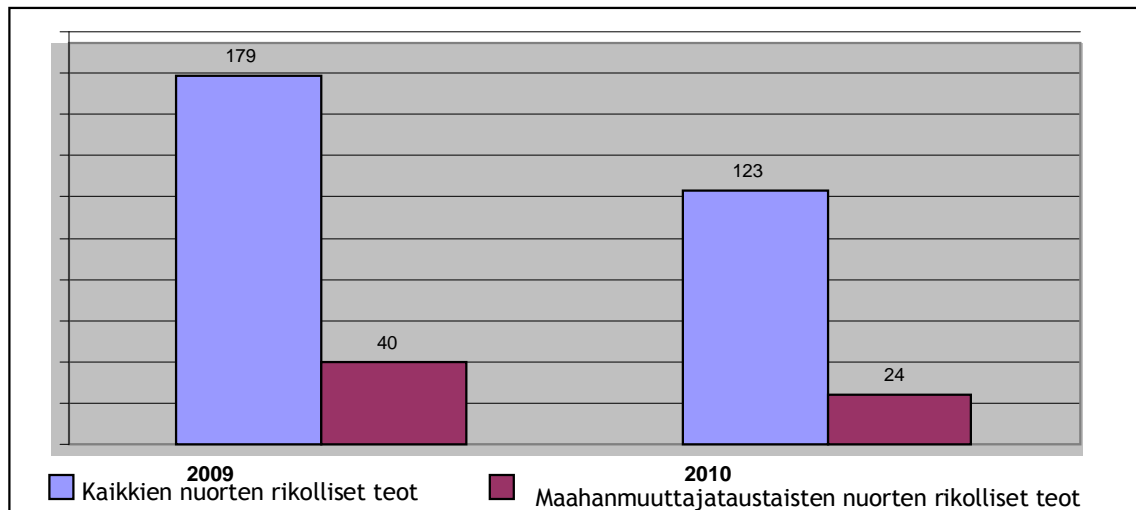
### 3.3 Tutkimuksen aineistot

Kehittämistyön pohjana ja ensisijaisena tausta-aineistona ovat vuoden 2008 Itäisen perhekeskuksen työntekijöiden tuloskortti, tarveanalyysi, joka on tehty 24.5.2009 Helsingin kaupungin Itäiselle perhekeskukselle ja asiakastietojärjestelmästä poimitut tilastot.

Koskien maahanmuuttotyötä on työntekijöiden tuloskorttiin merkitty, että Itäinen perhekeskus edistää maahanmuuttajalasten ja -perheiden kotoutumista ja samalla ehkäisee maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä.

Kehittämistarveanalyysin tarkoituksena oli saada kokonaisnäkemys rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävistä sosiaalityön työmuodoista ja -menetelmistä Itäisessä perhekeskuksessa. Kehittämistarveanalyysin osalta on kuultu Itäisen perhekeskuksen työntekijöiden, yhteistyökumppaneiden ja johdon näkemyksiä. Kehittämistyötä varten asiakastietojärjestelmästä (effica) poimittuja tilastoja hyödynnettiin kehittämistyössä. Effica-asiakastyön tietojärjestelmä toimii apuvälineenä sosiaalihuollon asiakastyössä ja se palvelee lastensuojelun asiakastyön eri vaiheita. Asiakastietojärjestelmästä poimitut tiedot näyttivät, että vuonna 2009 ilmoituksia 15-17-vuotiaiden nuorten rikollisesta teosta tehtiin Itäisen perhekeskuksen alueella yhteensä 179 nuoresta, joista 40 oli maahanmuuttajataustaisia. Vuonna 2010 puolestaan ilmoituksia tehtiin yhteensä 123 vastaavan ikäisestä nuoresta, joista 24 oli maahanmuuttajataustaisia nuoria. Alla oleva kuvio 2 kuvaa ilmoitusten perusteella tilastoidut kaikkien 15-17-vuotiaiden ja maahanmuuttajataustaisten nuorten rikolliset teot. Pylväiden sininen väri kuvaa kaikkien nuorten rikolliset teot ja punainen väri maahanmuuttajataustaisten nuorten rikolliset teot.

Kuvio 2. Vuosien 2009 ja 2010 ilmoitusten perusteella tilastoidut 15-17-vuotiaiden nuorten rikolliset teot Itäisessä perhekeskuksessa



Asiakastietojärjestelmästä (effica) poimitun tiedon tarkoituksena oli selvittää rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten määrä ja samalla vertailla maahanmuuttajataustaisten ja suomalaisten nuorten tekemiä rikollisia tekoja keskenään.

Edellä mainitun tausta-aineiston pohjalta tätä kehittämistyötä varten tehtiin sosiaalityöntekijöille suunnattu sähköinen Digium-kysely. Sähköisen kyselyn avulla kerättiin tietoa sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa ja kyselyn vastaajina olivat Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijät.

Kysely toteutettiin sähköisenä Digium-kyselynä. Kysely lähetettiin Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun johtaville sosiaalityöntekijöille ja kukin johtava sosiaalityöntekijä välitti sen alaisille työntekijöille. Itäisellä perhekeskuksella on kolme alueellista toimipistettä, joissa työskentelee kaiken kaikkiaan 48 lastensuojelun sosiaalityöntekijää.

Digium-kyselyyn voitiin vastata joko yksin tai ryhmässä. Vastauksia kyselyyn tuli ensimmäisessä vaiheessa 3 kappaletta ja toisessa vaiheessa 5 kappaletta lisää. Yhteensä siis 8 vastausta, joista viisi oli ryhmävastauksia, joihin todennäköisesti osallistui toimipisteittäin ainakin kolme-neljä henkilöä.

Kyselyaikaa jatkettiin, koska toimipisteiltä saatiin sellaista viestiä, etteivät he olleet ehtineet vastata kyselyyn. Kyselyn saatekirjeessä (liite 1) lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä pyydettiin kuvailemaan käyttämiään työmuotoja ja menetelmiä sekä arvioimaan niiden vaikutuksia asiakkaiden elämään. Digium-kyselyn tavoitteena oli kartoittaa Itäiselle perhekeskukselle maahanmuuttajatyön ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä työmuotoja, menetelmiä ja osaamista.

Kiviniemen mukaan (2001:69) laadullisen tutkimuksen aineiston keruussa käytetään menetelmiä, jotka vievät kehittäjän lähelle kehitettävää kohdettaan. Tavallisesti kehittäjän pyrkimyksenä on tavoittaa kehittävien henkilöiden näkökulma ja heidän näkemyksensä kehitettävänä olevasta ilmiöstä. Tyypillisiä aineistonkeruun muotoja ovat haastattelu, havainnointi sekä muu arkipäivän elämäntilanteissa syntynyt materiaali. Laadulliselle tutkimukselle on usein ominaista intensiivinen tutkimuskenttään perehtyminen muun muassa osallistuvan havainnoinnin avulla sekä kohde-ryhmälle ominaisen ajattelutavan tavoittelu tutkittavien näkökulmasta. Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan kentältä saatavan aineiston merkitystä teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. Tässä tilanteessa tutkimuksessa tulisi antaa tilaa tarkasteltavasta käytännöstä nouseville ominaispiirteille ja niiden pohjalta tapahtuvalle ilmiöiden tarkastelulle.

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat teemahaastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Käytännössä tämä tarkoittaa, että niitä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisina, rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltynä kehitettävästä kohteesta ja myös tutkimusresursseista riippuen. Tässä kehittämistyössä aineistonkeruun menetelminä hyödynnän tilastoja, kyselyjä sekä erilaisia dokumentteja, jotka sopivat ja palvelevat parhaiten kehittämistoiminnan kohteena olevan yksikön tarpeita.

### 3.4 Aineiston analyysi

Kokonaiskuva rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävän sosiaalityön työmuodosta ja sen kehittamisestä lastensuojelussa saadaan tutkimalla työntekijöiden kuvauksia maahanmuuttajanuorten parissa käytettävän sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä. Sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien kuvauksia analysoidaan hyödyntämällä väljästi aineistolähtöistä sisällön analyysiä. Aineisto analysoidaan teemoittamalla ja aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Teemoittaminen vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta. Teemoittelussa on kysymys aineiston ryhmittelystä teemoiksi, selviksi ryhmiksi samankaltaisia tarinoita. (Eskola & Suoranta 1998:175-176, 182; Tuomi & Sarajärvi 2002: 115, 117).

Tässä kehittämistyössä aineiston analyysin avulla muodostetaan sosiaalityön työmuotoluokkia ja niitä nimetään pääsääntöisesti aineiston avulla. Sosiaalityön työmuodosta ja menetelmistä kuvataan hyödyntämällä kuvailumenetelmää. Kuvailumenetelmiä voidaan käyttää informaation koaamiseen ja niitä voidaan hyödyntää kvalitatiivisessa arvioinnissa. Kuvailua voidaan käyttää arvioinnin tukena kun arvioidaan arvoa, kehitetään ohjelmia ja organisaatioita sekä luodaan tietoa. (Mark, Henry & Julnes 2000: 173, 176-179).

Tässä kehittämistyössä en keskity niinkään rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kohdistetun lastensuojelun toimenpiteiden arviointiin ja nuorten taustoihin vaan yritän luoda kokonaiskuvan perhekeskuksessa nuorten parissa käytettävistä sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä. Kehittämistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat arvioineet työmuotojen vaikutusta asiakkaiden elämäntilanteeseen ja näitä arvioita hyödynnetään paikantamalla vaikuttavia sosiaalityön työmuotoja ja menetelmiä. Työmuotojen kuvailun lisäksi tarkastellaan rikoksilla oireilevien maahanmuuttajanuorten kanssa käytettävien sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien kehittämistarvetta perhekeskuksessa. Kehittämistarvetta arvioidessa varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön määritelmää ja työmuotojen kuvauksia tarkastellaan suhteessa lapsen ja nuoren hyvinvointia suojaaviin ja uhkaaviin tekijöihin. Työntekijöiden antamien arvioiden perustella tarkastellaan työmuotojen ja menetelmien koettuja tuloksia ja vaikutuksia.



Tuija Lindqvist (2005:19) toteaa, että yhteiskuntatieteellinen tutkimus on usein jollakin tapaa arvioivaa, vaikka se ei sitä eksplisiittisesti sano olevansa. Hän pohtii miksi usein halutaan sanoa että tässä ja tässä arviointitutkimuksessa ei tutkita vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden arvioinnissa tulee Petteri Paasion (2003:23-28) selvityksen mukaan vastata seuraaviin kysymyksiin: mikä on ongelman tai ilmiön luonne, miten ja mihin toiminnalla pyritään, kuinka toiminta on toteutettu, mikä on havaittu asiakasmuutos ja kuinka arviointia hyödynnetään. Tämä kehittämistyö pyrkii jossain määrin vastaamaan myös vaikuttavuuden arvioinnin haasteeseen ja siinä kiinnitetään huomiota työntekijöiden havaitsemiin tuloksiin ja asiakasmuutokseen. Arviointi tehdään työntekijöiden tuottaman tiedon pohjalta.

### **3.5 Kehittävä arviointi metodologisena viitekehyksenä**

Tämä kehittämistyö on luonteeltaan kehittävä arviointi, jonka tavoitteena on tukea rikoksilla oireilevien maahanmuuttajanuorten kanssa käytettävä sosiaalityön työmuodon ja menetelmän kehittämistä. Kehittämisarvioinnin näkökulma on toiminnan kehittäminen arvioinnin tuottaman tiedon perusteella. Kehittämisarvioinnilla on lukuisia lähisukulaistermejä, kuten toimintatutkimus, kehittämisvaluaatio, kehittämistyön arviointi tai refleksiivinen arviointi. Käytän jatkossa kehittävän arvioinnin käsitettä, joka tarkoittaa organisaation sisäistä ja toisinaan tutkimusavusteista arviointia, joka tarjoaa tukea organisaatioiden ja työyhteisöjen muutostyöhön sekä työmenetelmien ja työ- ja palveluprosessien kehittämiseen.

Rajavaaran mukaan (2006:18-21) arvioinnin motiivit voivat liittyä myös kehittämisarviointiin ja tiedon tuottamiseen. Arvioinnilla on siis useita määritelmiä ja käsite on laajentunut sitä mukaa kun sitä on käytetty. Arvioinnissa katsotaankin pohjimmiltaan olevan kysymys arvottamisesta tai arvostamisesta ja tämän ominaispiirteen keskeisyydestä vallitsee useimpien tutkijoiden kesken yksimielisyys. Eri määritelmien perusteella arvioinnin piirteitä ovat arvon määrittämisen lisäksi monitieteiset lähtökohdat, hyödynnettävyys sekä poliittisuus. Arvioinnin juuret on katsottu olevan yhteiskuntatieteissä. Mikko Mäntysaari (1999:54-56) on tarkastellut arviointitutkimuksen taustaoletuksia ja toteaa, että arviointitutkimuksessa esiintyvät monet yleisestikin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ilmenevät tieteenfilosofiset suuntaukset ja kiistat. Kehittävää arviointia voidaan tehdä eri menetelmin ja lähestymistavoin.

Tässä kehittämistyössä arviointia lähestytään kehittämisarvioinnin näkökulmasta. Kehittävän arvioinnin näkökulmasta työntekijät tuottavat kehittävän arvioinnin prosessissa tietoa, jota tutkijana analysoin ja jota hyödynnetään kehittämisprosessissa koko ajan.

Arviointien kohteet ja tarkoitusperät ovat ajan mittaan moninaistuneet. Arviointia on alettu yhä selvemmin yhdistää käytännön kehittämistoimintaan. Arviointi on eriytynyt tutkimuksesta ja arviointi nähdään erittäin tarpeellisena kehittämistyössä. (Suikkanen & Lindh 2001:14). Kehittävän arvioinnin ja tutkimuksen suhteesta puhuttaessa on tärkeää miettiä sen suhdetta muihin kehittämisen ja tutkimuksen lähestymistapoihin. Kehittämis toiminnasta merkittävä osa on hyvin käytännöllistä, ei-tutkimuksellista. Osassa taas tutkimuksellisella otteella on vankka asema. (Seppänen-Järvelä 1999:100).

Kehittävässä arvioinnissa on toimintatutkimuksellisia elementtejä ja toimintatutkimuksellinen tiedonhankinta, jolloin tutkija on osana prosessia, on mahdollista myös kehittävässä arvioinnissa. Toimintatutkimuksen avainsanoja ovat reflektiivisyys, tutkimuksen käytännönläheisyys, muutosten interventio sekä ihmisten osallistuminen (Heikkinen & Jyrkämä 1999:36.) Yhteiskuntaa tai yhteisöä tutkitaan liikkeessä muutoksen tilassa, jonka itse tutkimusprojekti on omalta osaltaan käynnistämässä. Lisäksi toimintatutkimusta ohjaa ajatus siitä, että tiedon ja tutkimuksen perimmäinen merkitys on sen kyky muuttaa yhteiskunnallista todellisuutta. (Alasuutari 2001: 95.)

Rajavaaran mukaan (2006:53-54) kehittävässä arvioinnissa tarkastelun pääpaino ei ole vaikuttavuudessa vaan palvelu- ja työprosesseissa. Prosessien kehittämisen kautta toivotaan voitavan parantaa toiminnan vaikuttavuutta. Arvioinnissa korostetaan arvioinnin kohteiden aktiivista osallistumista arvioinnin suunnitteluun ja toteutukseen sekä arviointitulosten perusteella tapahtuvaan kehittämistyöhön. Kehittävä arviointi painottaa näin yhteisöllisyyttä, konsensushakuisuutta sekä prosesseissa syntyvän tietämyksen yhteistä hyödyntämistä. Kehittävä arviointi ei siis ole yksittäinen menetelmä, vaan laaja kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmien kokoelma. Arviointi ei tuota puhtaasti objektiivista tietoa, vaan se toteutuu usein itsearviointeina tai tutkijoiden ja käytännön työntekijöiden yhteiskehittelynä.

Kehittävä arviointi valittiin tämän kehittämistyön menetelmäksi siksi, että siinä mahdollistuu tiedontuottajien osallisuus ja yhteisöllisyys sekä se, että tieto tulee välittömästi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden käyttöön. Kehittävä arviointi antaa myös tiedonhankinnalle vapautta, mutta toisaalta arvioinnin viitekehys jäsentää sitä hyvin. Kehittämistyön katse on ollut varsin pitkälle lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden oman työn kuvaamisessa ja sen arvioinnissa.

Työntekijät eivät ole vain kuvanneet työmuotoja, vaan he ovat myös muodostaneet tietoa rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävän sosiaalityön työmuodosta ja menetelmistä ja tutkijan tehtävänä on ollut omalta osaltaan viedä prosessia eteenpäin. Tavoitteena on ollut, että arvioinnista muodostuu yhteinen, vuorovaikutuksellinen oppimisprosessi tutkijan ja muiden toimijoiden välille.

### 3.6 Oma positio kehittämistyössä

Sekä kehittämistyön vetäjänä että koordinaattorina toimin itse. Ensisijaisena tehtävänäni on kehittämistyön toimintamallin kehittäminen yhteistyössä mukana olevien työntekijöiden kanssa. Oma roolini kehittämistyössä on merkittävä, mutta tavoitteena on innostaa muukin työyhteisö ja yhteistyötahot mukaan kehittämistyöhön. Kehittämistyön aikana olen työskennellyt Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa Itäisessä perhekeskuksessa. Tämän kehittämistyö liittyy ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyöhön, jonka tavoitteena on kehittää Itäiselle perhekeskukselle maahanmuuttajatyön ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä sosiaalityön työmuotoja sekä työntekijöiden osaamista ja menetelmiä, joilla voidaan tukea rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisia nuoria ja heidän vanhempiaan. Kehittämistyö liittyy myös kiinteästi työhöni ja samalla kun se toimii oman opinnäytetyön kehittämistyön tukena, se kiinnittyy myös Itäisen perhekeskuksen maahanmuuttajatyön kehittämiseen.

Olen osallistunut kehittämistyöhön sekä osallisena että tutkijana. Tämän kaksoisroolin järkevä ylläpitäminen ei ole ollut helppoa, mutta kuitenkin mahdollista. Kehittävän arvioinnin luonteeseen kuuluu toimijoiden osallisuus ja olen halunnut luoda tutkimusprosessista huokoisen, jotta osallisten tieto tulee mahdollisimman hyvin kirjatuksi. Kehittävän arvioinnin prosessi ei ole ollut minulle vain aineiston keräämistä, vaan jatkuvaa oppimista ja tutkimista. Vahvin osallisuuteni liittyy kehittämisprosessin suunnitteluun ja eteenpäin viemiseen sekä toteutukseen. Työntekijöiden ääni, kokemus ja tieto rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävistä toiminnoista ovat olleet keskeistä.

Tutkimuksen ja sen tulosten vaikutukset käytännön työhön ovat osittain toteutuneet jo kehittävän arvioinnin prosessissa, mutta toivottavasti tutkimus myös antaa toimijoille uusia näkökulmia ja herättää keskustelua työn perustasta ja sisällöistä. Prosessiin osallistumisen lisäksi minulla on ollut toinenkin rooli: arvioinnin tekeminen sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä. Olen yrittänyt toimia läpinäkyvästi ja riippumattomasti.

### 3.7 Tutkimuksen eettiset kysymykset

Ammatillista toimintaa ohjaa ammattietiikka. Tässä kehittämistyössä, joka sisältyy ylemmän ammattikorkeakoulun koulutukseen, ammattietiikka on sekä sosiaalialan että tutkijan, mutta myös ihmisen etiikkaa. Heta Aleksandra Gylling (2006:350) tuo esiin, että aito eettisyys niin arkielämässä kuin tieteessä ja tutkimuksessa vaatii meitä käyttämään sekä mielikuvitustamme että ajattelukykyämme toimimaan eettisten periaatteiden mukaan.

Jari Eskola ja Juha Suoranta (1998: 52-60) painottavat, että jokainen tutkimus sisältää eri päätöksiä, ja siten tutkijan etiikka joutuu koetukselle lukemattomia kertoja tutkimusprosessin aikana. He luettelevat muutamia ongelmakohtia kuten tutkimuslupaan, tutkimusaineiston keräämiseen, tutkimuskohteen hyväksikäyttöön ja osallistumiseen liittyvät ongelmat sekä tutkimuksesta tiedottamisen.

Tälle kehittämistyölle on pyydetty Helsingin kaupungin sosiaaliviraston eettiseltä lautakunnalta arvio siitä, että tarvitaanko kehittämishankkeelle tutkimuslupaa vai ei. Eettinen lautakunta on päättänyt, että ei tarvita erillistä lupaa. Perusteluna on, että Itäisen perhekeskuksen päällikkö poimii Y-asetmalta lastensuojelun asiakkaina olleista tilastoyhteenvedot sekä asiakkaan tietojärjestelmästä (effica) poliisin lastensuojeluilmoitukset 15-17 -vuotiaista nuorten tekemistä rikollisista teoista. Kehittämistyöllä on tukiryhmä, johon kuuluvat sosiaaliviraston Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun erityissosiaalityöntekijät. Tukiryhmä toimii kehittämistyön suunnittelu- ja toimeenpanoelimenä sekä eettisenä neuvostona, jossa tutkimuksen ratkaisuja pohditaan.

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien työmuotojen kuvauksessa ja työmenetelmien arvioinnissa sekä kehittämisessä kerätään aineistot digiumkyselylomakkeella. Aineistosta ei käy ilmi toimipisteiden, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden eikä maahanmuuttajataustaisten nuorten nimet. Koska kehittämistyö on Itäisen perhekeskuksen maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävää kehittämistyötä, kunkin toimipisteen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden antamat vastaukset muutetaan Word-tiedostoiksi ja analysoidaan jatkokehittämistä varten.

Kehittämistyötä varten kerättyjä tietoja en luokittelisi arkaluonteisiksi, vaan päinvastoin, sillä palveluja kehitettäessä tulisi mielestäni pyrkiä avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. Arviointi ja arviointitutkimus sisältävät useita eettisen tarkastelun vaativia seikkoja.

Robson (2001, 49) tuo ensimmäisenä esiin suunnitelmat arviointitulosten käyttämisestä johonkin tarkoitukseen. Kehittävän arvioinnin tavoitteena on ollut tässä tutkimuksessa yhteisöllisessä prosessissa arvioida omaa työtä. Arvioinnin tuloksena luotujen sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien kuvausten on tarkoitus hyödyntää toimintaa ja sen kehittämistä.

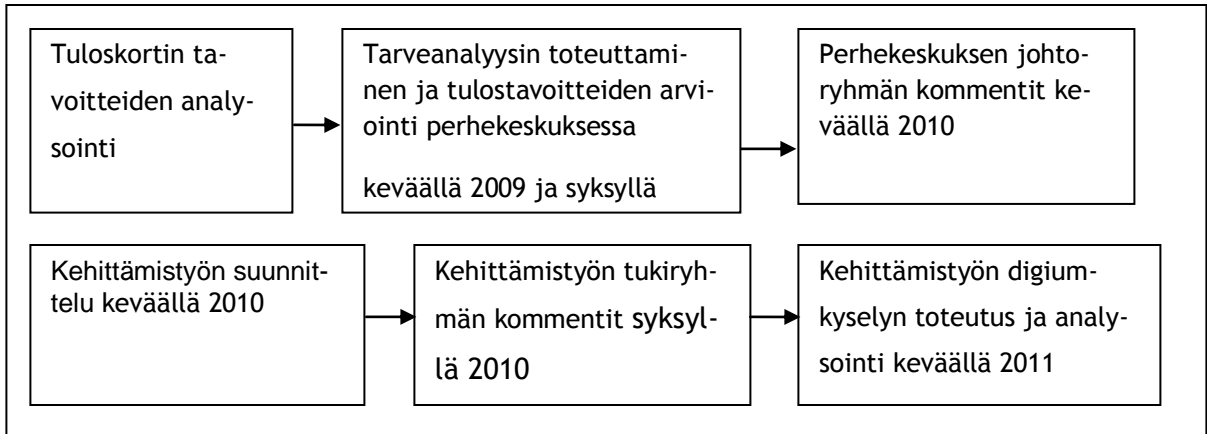
Tässä kehittämistyössä aineisto on kerätty yhdestä sosiaaliviraston perhekeskuksen toiminnasta vuoden ajan. Mitä tulee arvioijan riittävään osaamiseen, voidaan sanoa, että olen pyrkinyt toimimaan ammatillisen osaamiseni puitteissa ja myös konsultoinut arvioinnin asiantuntijoita koko prosessin ajan. Toisaalta vaikka olen työssäni perehtynyt arviointiin noin vuoden ajan teoriassa, en kuitenkaan aiemmin tutkijan ominaisuudessa osallistunut kehittävän arvioinnin prosessiin. Tulokset esitetään kehittämistavoitteina ja toimintastrategioina. Samalla pyritään myös tuomaan läpinäkyväksi sitä, mihin tuloksia käytetään. Yhtenä haasteena on myös se, että tuloksia aivan oikeasti hyödynnetään eikä niitä kuitata vain jälleen yhtenä tutkimuksena. Arvioinnin positiivisina vaikutuksia voidaan pitää kehittämistyön jatkumista ja jäsentymistä sekä uudenlaisen yhteisöllisen käytännön vahvistumista toiminnoissa. Vaikutuksia voivat myös olla toimintojen palveluiden tuotteistaminen ja arvottaminen kapea-alaisesti, jolloin vain jotkut toiminnot ja työmuodot jäävät lastensuojelun työhön. Tuloksena voi olla myös uusien toimijoiden mukaan tuleminen ja rakenteiden kehittäminen.

#### **4. RIKOKSILLA OIREILEVIEN MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NUORTEN KANSSA KÄYTETTÄVÄT TYÖMUODOT JA MENETELMÄT LASTENSUOJELUSSA**

Tämä kehittämistyön kartoitus pohjautuu kehittävän arvioinnin ajatukselle, siksi käyn läpi koko sosiaalityön työmuotojen kuvaamisen prosessin ja sitä miten lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat siinä osallisina. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävän sosiaalityön työmuotoa ja menetelmiä tarkastellaan tässä kehittämistyössä Helsingin kaupungin sosiaaliviraston yhdessä perhekeskuksen toiminnossa erityisesti lastensuojelun sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa. Helsingissä neljällä palvelualueella (etelä, itä, pohjoinen, länsi) on kussakin perhekeskus, jonka toimipisteet tarjoavat lapsiperheille sosiaali- ja perhetyön, lapsiperheiden kotipalvelun ja lastensuojelun palveluja.

Alle oleva kuvio 3 kuvaa kehittämistyön prosessin erivaiheet.

**Kuvio 3. Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus**



#### 4.1 Lastensuojelun sosiaalityön työmuodot perhekeskuksissa

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävän sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien kartoituksessa perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä pyydettiin kuvaamaan työmuotoja ja antamaan kuvaamalleen työmuodolle nimi. Esimerkkinimien kautta avautuu hyvin se mistä työmuodoissa on kyse: maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden kohtaaminen, ohjaus- ja neuvonta, asiointiapu ja muu perhetilanne, verkostotyö, perhettyö, maahanmuuttotyö ja kotouttaminen.

Digium-kyselyn vastausten määrä oli 8, mutta kyselyyn vastanneiden työntekijöiden määrä oli ryhmävastausten ansiosta suurempi. Toimipistekohtaisesti vastattiin kyselyyn joko yksin tai ryhmässä. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa kuvattiin rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettäviä työmuotoja ja menetelmiä sekä arvioitiin niiden vaikutusta ja toimivuutta asiakkaiden elämässä. Työntekijät kuvasivat useampia työmuotoja ja menetelmiä tai ne oli käsitetty yhdeksi kokonaisuudeksi. Aineiston epätasaisuus pakotti lähestymään sitä avarakatseisesti ja työmuotoja ja menetelmiä laajasti ajatellen. Pyrin lukemaan kuvauksia silti vain tekstin tasolla, en pyrkinyt tulkitsemaan tai ymmärtämään enkä näkemään tekstin taakse. Digium-lomakkeilta otetut lainaukset ovat kursivoitu-tekstityyppiä.

Ensimmäisenä kävin läpi ja analysoin perhekeskusten sosiaalityöntekijöiden vastauksia. Kokonaiskuvan hahmottamisen jälkeen lähdin ryhmittelemään työmuotoja sen mukaan kenelle ne oli suunnattu tai ketkä niihin osallistuivat. Osallistujia olivat nuoret, vanhempi, vanhemmat, perhe, yhteistyökumppani, yhteistyökumppanit, alueellinen verkosto. Työmuotojen nimet nousivat osittain työntekijöiden niille antamista nimistä. Suoran asiakastyön työmuodoksi muotoutuivat yksilö- ja perhekohtainen työ, maahanmuuttajatyö sekä palveluista tiedottaminen. Suoralla asiakastyöllä tarkoitan työmuotoa, jossa asiakas on läsnä. Välillisen asiakastyön työmuodoiksi muotoutuivat moniammatillinen toiminta ja verkostotyön työtteen vahvistaminen. Välillisessä työmuodossa työskennellään ammattilaislähtöisesti.

Lastensuojelun sosiaalityön työmuodolla tarkoitetaan tässä kartoituksessa niitä hyviä käytäntöjä perustyön arjessa, joilla vastataan nuorten ja perheiden lastensuojelun ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn tarpeeseen. Työmuotoja voidaan jäsentää ja luokitella useilla tavoilla. Kyösti Raunio (Raunio 2004: 57) viittaa kansainväliseen sosiaalityön määritelmään ja kuvaa sosiaalityön työmuotojen ulottuvan henkilöön kohdistuvista psykososiaalisista prosesseista sosiaalipolitiikan ja yhteiskuntien suunnitteluun ja kehittämiseen. Työmuotoihin sisältyy konsultointia, kliinistä sosiaalityötä (yksilötyö), ryhmätyötä, sosiaalipedagogista työtä, sekä perhetyötä ja terapiaa. Lisäksi hän mainitsee hallinnon, yhdyskuntatyön ja sosiaalisen ja poliittisen toiminnan. Suomalaisessa sosiaalityössä verkostotyötä ja moniammatillista työtä pidetään tärkeänä pyrittäessä puuttumaan ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksessa esiintyviin ongelmiin.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vastauksissa käy ilmi, että perhekeskuksessa yritetään yhdessä perheen kanssa löytää nuorelle sopivia tukimuotoja. Maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävässä työssä on tärkeää, että hyödynnetään kaikki lastensuojelutyön muodot. Perhekeskustoiminnassa painotetaan ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista. Perhekeskusten lähtökohtana on perhelähtöisyys. Vanhempien osallisuuden huomioimisella pyritään tukemaan heitä vanhemmuudessaan. Toiminnassa korostetaan yhteisöllisyyden ja vertaistuen merkitystä. (Viitala 2007:46-50).

## **4.2 Yksilö ja perhekohtainen työ**

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävää työmuotoa, jota kuvattiin yksittäisen asiakkaan ja perheen kanssa toimimiseksi, nimitän yksilö- ja perhekohtaiseksi työksi. Se eroaa usein käytetystä perhetyö-termistä jonkin verran. Lastensuojelulain perustelutekstin mukaan perhetyö on esimerkiksi perheen kotona tehtävää työtä kuten perhetyöntekijän antamaa keskusteluapua tai tukea erilaisissa arjen toiminnoissa. (Heino 2007: 44).

Tapola-Tuohikumpu (2005:39) määrittelee perhetyön perheeseen kohdistuvana ja perhettä vahvistavana ammatillisena toimintana. Käyttämäni yksilö- ja perhekohtainen työ -termi antaa määritelmälle väljyyttä, laajentaa työmuodon sisältöä, ei ole kiinni toiminnan paikassa ja on mielestäni paikallaan tällaisessa monitoimijaisessa analyysissä.

*”Lastensuojelutyön työmuoto yksilö- ja perhekohtaisessa työssä eri muodoissaan mahdollistaa joustavan, tilanteeseen sopivan ja räätälöidyn mukana kulkevan avun nuorelle ja perheelle. Työmuoto vastaa siihen, että nuoren kanssa voidaan käyttää hänelle sopivia tapoja tehdä työtä”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Sirpa Tapola-Tuohikumpu (2005:41) kuvaa varhaista puuttumista välimaaston työksi, joka paikannetaan useimmiten ennalta ehkäisevän ja korjaavan työn välissä olevaksi. Varhainen tuki, varhainen puuttuminen ja varhainen vastuunotto ovat ilmaisia, jotka ovat tulleet monien eri alojen sanastoon. Henkilöstöhallinnossa pyritään ehkäisemään työuupumusta varhaisella tuella, nuorten syrjäytymistä ja rikoksilla oireilua ehkäistään varhaisella puuttumisella. Varhaista puuttumista käytetään myös sosiaalipolitiikan välineenä kun lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan varhaisesti. Uudessa lastensuojelulaissa nostetaan varhainen tukeminen osaksi lastensuojelun periaatteita. Varhainen tukeminen liitetään huoleen lapsesta, varhaiseen puuttumiseen sekä siinä korostetaan kaikkien palveluiden vastuuta.

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan varhainen tuki käsitteenä on varsin tuore perheiden palveluissa. Käsitteen sisällöistä on olemassa varsin erilaisia tulkintoja. Varhaisen tuen työtä kehitettiin erityisesti sosiaaliviraston perhekeskusten toimijoiden kanssa. Helsingin sosiaalivirastossa varhaisen tuen työtä on tehty jo jonkin aikaa. Lapsiperheiden sekä lasten ja nuorten varhainen tuki on toteutunut sekä perustyössä että erillisten hankkeiden kautta hankekausina 2001-2004 ja 2005-2008.

*”Maahanmuuttajataustaisille nuorille ja perheille yritetään tarjota varhaista tukea. Nuorille on tärkeää kodin, koulun ja nuorisotoimen tekemä perustyö. Sen sijaan varhainen tuki perheelle tarkoittaa, että perhettä tuetaan kokonaisvaltaisesti ja ohjataan palvelupiiriin kuten esim. leikkipuistotoimintaan, kotouttamiskouluksiin, kieliopintoihin ja harrastuksiin”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*



Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelutarpeen selvittäminen ja asiakassuunnitelman tekeminen sekä avohuollon tukitoiminen järjestäminen. Lisäksi lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä sijais- ja jälkihuolto sisältyvät lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 3.) Lastensuojelun tehtäväkenttä on suppeimminkin ymmärrettyä erittäin laaja. (Bardy 2009:11.)

Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa korostettiin, että tärkeintä on löytää toimiva työmuoto, jolla voidaan tukea maahanmuuttajataustaista nuorta siinä ympäristössä missä nuori on tai missä hänen kuuluisi olla, eli koulussa ja kotona. Tässäkin nousi yksilö- ja perhekohtaisen työn merkitys. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuvaama perhekohtainen työ oli kotona tapahtuvaa perheiden kanssa työskentelyä. Perheen ja nuoren tarpeesta lähtevällä yksilötyöt ja nuorelle tarjottava tukea kuvattiin seuraavalla tavalla.

*”Yksilö- ja perhekohtaisessa työssä varhaista tukea voidaan kohdentaa tiettyihin maahanmuuttajaperheisiin tai nuoriin, kun ongelmat ovat vielä pieniä ja alkuvaiheessa ja huoli vähäistä”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Uuden lastensuojelulain mukaan alkuvaiheen tilannearvio tehdään lastensuojelun tarpeen arvioimiseksi. Alkuvaiheen tilannearvion tavoitteena on yhdessä nuoren ja vanhempien kanssa saada kokonaisnäkemys nuoren elämäntilanteesta ja arjesta. Lapsi- ja nuorikeskeisessä tilannearviossa selvitetään nuoren voimavaroja ja tarpeita sekä vanhempien kykyä ja mahdollisuuksia vastata niihin. Tilannearvio on yksi sosiaalityön menetelmä ja jo itsessään lapsiperheiden tukimuoto sekä mahdollisuus asiakassuhteen rakentamiseen. Lapsikeskeisyys lastensuojelun sosiaalityön tilannearviossa tarkoittaa, että nuori on keskiössä koko tilannearvioprosessin ajan. Nuoren läsnäolo määrittää tapaamisten kulkua ja sisältöjä siten, että teemat ovat nuoriin ja nuoren kokemusmaailmaan liittyviä.

Tärkeää on myös huomioida se, että maahanmuuttajataustaista nuorta ei aseteta vastuuseen häntä koskevista ratkaisuista, vaan hän voi olla osallisena oman ikänsä ja kehitystasonsa mukaan. Työntekijöiden näkemyksen mukaan nuoren kuuleva kohtaaminen missä tahansa palvelumuodossa ovat tärkeitä. Esimerkiksi koulun keinot (kuraattori, psykologi, opetusjärjestelyt), harrastus, johon nuori sitoutuu ja lastensuojelun taloudellinen tuki, tukihenkilö/-perhe, tarpeen mukaan psykiatrinen tuki sekä vapaa-ajan palveluihin ohjaaminen mm. nuorisotaloon ja erilaisiin harrastuksiin piiriin. Perhekohtaisessa työssä koko perheelle ja aikuisille tarjottavaa tukea pidetään tärkeänä lastensuojelussa. Selvityksen ja avohuollon tukitoimien yhteydessä ja erityispalveluissa työskennellään aina myös perheiden kanssa.

*”Yleensä rikoksilla oireilevien nuorten tilanne on monimutkaisempi kuin mitä oletetaan ”otin nyt vain tän, kun halusin”. Perhekeskuksessa on tärkeää myös, että ehkäisevä lastensuojelutyö kohdentuu koko maahanmuuttajayhteisöön yleisesti esimerkiksi vaikuttamalla maahanmuuttajalasten ja nuorten kasvuoloihin; elinympäristön turvallisuuteen, vapaa-ajan harrastuksiin, lapsuuden ja nuoruuden instituutioihin kuten päiväkodin ja koulun toimivuuteen”.*(Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).

Taskisen (2007:11-13.) mukaan ehkäisevän työn tavoitteena on vähentää kaikenlaisten häiriöiden ja sairauksien, esimerkiksi mielenterveydellisten vaikeuksien esiintyvyyttä väestössä ja ehkäistä ongelmia väestössä yleisesti. Lastensuojelun peruspalveluita ovat muun muassa neuvola, kotipalvelu, päivähoido, koulu, terveydenhuolto, nuorisotyö, liikuntatoimi sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lastensuojelun asiakkaaksi kuulumattomalle lapselle tai perheelle annettavaa erityistä tukea kunnan tai kuntayhtymien järjestämässä peruspalveluissa. Lisäksi erilaiset yhdistykset, järjestöt ja muu kansalaistoiminta tarjoavat ehkäisevän lastensuojelun tukea lapselle ja nuorille ja heidän perheelleen.

Lasten ja nuorten suojelun edellytys on lasten ja nuorten sekä perheiden perus- ja erityispalveluiden jatkuva kehittäminen. Nuori tarvitsee lastensuojelun avohuollon tukitoimia silloin, kun hänen kehityksensä ja terveytensä on vaarantunut niin paljon, ettei nuoren ja perheen auttamiseen enää riitä kunnan peruspalveluiden tarjoama tuki ja apu. Lastensuojelun avohuollon piirissä olevat nuoret ja perheet voivat kuitenkin saada avohuollon tukitoimien ohella erityistä tukea myös ehkäisevän lastensuojelun palveluista. (Heino 2009: 53, 72).

*”Ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on tilanteen mukaan nuoren pysäytys, rikosasian ja mahdollisten seuraamusten selvittäminen, behavioristis-pedagoginen työskentely rikoskierteen ehkäisemiseksi, mahdollisesti vahingollisesta kaveripiiristä eroon saattaminen, huolenpito, positiiviseen yhteyteen perhekokoonpanon kanssa saattaminen”.* (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).

Toisaalta sosiaalityöntekijöiden vastauksissa nuoren tukeminen nousi esiin sekä selkeänä omana työmuotonaan että nuoren tarpeista lähtevän työn yhtenä sisältönä. Kuitenkaan en nähnyt tarpeellisena, että nuoren tarpeista lähtevä yksilötyö erotettaisiin perhekohtaisen työn sisällä, sillä työmuoto on sama riippuen siitä onko tuen keskiössä nuori, vanhempi tai koko perhe.

*”Perheen nuorten kuuleva kohtaaminen missä tahansa palvelussa, mahdollisuuksien mukaan kulttuuritulkkien ottaminen, päihde- ja mielenterveyspalveluiden tar-*

*joaminen, sosiaalityöntekijän apu palveluiden räätälöimiseksi on hyvin tärkeää maahanmuuttajaperheille”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*


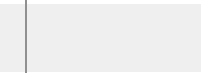

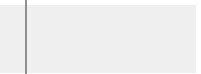

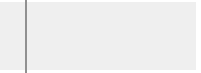

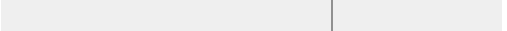
Sosiaalityöntekijöiden mukaan lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön tarvetta voidaan vähentää, jos maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden ongelmatilanteet havaitaan mahdollisimman varhain ja niissä tarjotaan tukea jo peruspalveluissa. Peruspalvelujen tuleekin tarvittaessa antaa erityistä ja kohdennettua tukea nuorille ja hänen perheelleen, kun vanhempien voimavarat ovat riittämättömät.

Päävastuu maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheen auttamisessa on kunnan palveluissa siellä, missä se kulloinkin luontevimmin toteutuu. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun sosiaalityöntekijät antavat konsultaatioapua myös muille viranomaisille.

*”Sosiaalityöntekijän tehtävänä on maahanmuuttajataustaisen nuoren huomioiminen ja osallistaminen nuoren ja vanhempien yhteisissä tapaamisissa sekä nuoren omissa tapaamisissa. Lastensuojelussa käytettävät työmenetelmät ja välineet ovat sellaisia, että ne mahdollistavat nuorelle lapselle luontaisen tavan ilmaista itseään (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Alla olevaa taulukko 1 kuvaa sosiaalityön työmuotojen kohderyhmiä. Sosiaalityöntekijöitä pyydettiin kuvaamaan työmenetelmän- ja työmuodon kohderyhmät ja heillä oli mahdollisuus valita yhden tai useammin työmuodon kohderyhmän välillä.

*Taulukko1. työmuotojen kohderyhmät*

	<b>Vastaus</b>	<b>Lukumäärä</b>						
1.	15-17 -vuotiaat maahanmuuttajataustaiset nuoret	4						
2.	vanhempi / vanhemmat	4						
3.	alueellisen verkoston toimijat	4						
4.	jokin muu, mikä	1						

### 4.3 Moniammatillinen toiminta ja verkostotyö

Moniammatillinen toiminta ja verkostotyö tarkoittavat tässä luokittelussa ammattilaislähtöistä välillistä asiakastyötä, jossa on mukana useita toimijatahoja. Sosiaalityöntekijöiden vastausten mukaan useimmat lastensuojelun asiakasperheet ovat olleet vuosia eri viranomais- ja auttamistahojen asiakkaina (esim. perheneuvola, päivähoido, nuorisotoimi, sairaala, poliisi, järjestöt).

Lastensuojelutyössä keskitytään niihin verkostoihin, jotka liittyvät maahanmuuttajataustaisten nuorten tilanteen ratkintaan. Tavoitteena on löytää nuoren ja perheen sosiaalisesta verkostosta hyviä voimavarojen yhdistelmiä perheen tueksi. Sosiaalisia verkostoja voivat olla nuoren ja perheen henkilökohtaiset tai yksityiset verkostot, kuten sukulaiset ja ystävät tai ammattilais- ja työntekijäverkostot. Verkostotyössä suuntaudutaan etsimään ja yhdistämään sosiaalisen verkoston voimavaroja. Sosiaalisen verkoston käsite ohjaa kysymään ihmisiltä itseltään keitä he pitävät tärkeinä voimavaroinaan. Verkostotyössä keskeisintä on ajattelutapa ja toisella sijalla ovat erilaiset menettelytavat ihmisten saamiseksi toistensa yhteyteen.

1990-luvun alussa verkostotyö ja sen käsitteet valtasivat alaa etenkin Ruotsissa. Helsingin Kaakokaisen sosiaalikeskuksen lastensuojelutiimissä heräsi kiinnostus erilaisten verkostotyömuotojen kokeiluun lastensuojeluperheiden kanssa. Alueilla asui suhteellisen paljon oireilevia nuoria, joiden auttamiseksi pois rikoskierteestä kehitettiin erilaisia verkosto- ja yhteistyökuvioita nuorisotoimen, poliisien ja koulujen kanssa. Verkostokokoukseksi kutsuttiin esimerkiksi sitä, kun viranomaiset kokoontuivat keskustelemaan yhteisestä asiakastapauksesta tai yhteisestä ongelmasta. (Korhonen 2008:53.) Myöhemmin verkostokokouksesta kehittyi asiakas- ja verkostolähtöinen työtapa, joka kutsutaan läheisneuvonpidoksi. Läheisneuvonpidon tavoitteena on nostaa lapsi keskiöön sekä etsiä, vahvistaa ja yhdistää lapselle läheisten ihmisten voimavaroja lapsen tilanteen ratkaisemiseksi. Tarkoitus on vahvistaa ja tukea läheisverkostoa löytämään ratkaisu tilanteeseen. Kun samalla yritetään koota ja organisoida kaikki käytettävissä olevaa tuki ja palvelut lapsen ja nuoren parhaaksi sekä vähentää sosiaaliviranomaisten tarvetta puuttua lapsen, nuoren ja perheen asioihin. (Heino 2000:11-15).

Sosiaalityöntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että verkostotyötä voi tehdä yksinkin vaikkapa siten, että kysyy itseltään keitä muita tässä pulmatilanteessa on mukana ja miten voisimme yhdessä auttaa tätä nuorta. Kun alkaa kiinnostua verkostoista ja paikantaa itseään niihin, on jo tekemässä verkostotyötä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla on hyvin tärkeää, että kysytään nuorelta ja perheeltä, ketkä ovat heille tärkeitä ihmisiä, joilta he saavat tukea.

Tämän jälkeen kutsutaan ne henkilöt tai tahot yhteistyöhön. Sosiaalityöntekijät mainitsivat myös läheisneuvonpidon yhtenä verkostotyön menetelmänä, mitä käytetään kun asiakkaana on maahanmuuttajataustainen nuori. Läheisneuvonpito on yksi tapa etsiä ratkaisuja maahanmuuttajataustaisten nuorten kriisitilanteisiin. Neuvonpidossa nuoren oma perhe ja perheelle läheiset ihmiset kokoontuvat keskustelemaan ja suunnittelemaan nuoren kasvun turvaamista osana perheen tavallista arkea.

*”Tärkeää on kartoittaa niitä tahoja, jotka toimivat perheen asioissa huolimatta siitä, toivotaanko sitä vai ei”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Eri toimijoiden verkottaminen ja julkisen sektorin ja vapaaehtoissektorin voimavarojen yhdistäminen ovat yhteisöllisen sosiaalityön työmuotoja. Raunion (2005:66) mukaan toiminnan tavoitteena on ehkäistä ongelmia ennalta sekä järjestää toimintaa ja palveluja syrjäytyneille ryhmille. Hän kannustaa tällaiseen toimintaan, sillä yhteisöllinen sosiaalityö ja alueelliset projektit ovat toiminnaltaan innovatiivisia ja täydentävät perussosiaalityön työmuotoja.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävässä lastensuojelutyössä, jossa saman nuoren ja perheen kanssa on eri tahoilla työskenteleviä viranomaisia, on työskentely hyvin haasteellista. Viranomaisverkostotyön ja perheen välille voi syntyä ristiriita, joka vaikeuttaa työtä. Tämä saattaa pahimmillaan hämmentää maahanmuuttajataustaista nuorta asiakasta yhä enemmän, eikä siten tarjottu tuki kohtaa tuen tarvitsijaa, tai asiakasta siirrellään eri auttajataholta toiselle.

Työntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että maahanmuuttajaperheeltä saadut palautteet ja työntekijöiden kokemukset ovat antaneet aiheen viranomaisverkostotyön kriittiseen tarkasteluun. Kun viranomaistyötä tehdään yli hallinnon rajojen, ollaan usein siinä tilanteessa, että eri tahoilla on hyvin erilaiset käsitykset maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden hoidon ja tuen tarpeesta. Esimerkkinä voidaan mainita psykiatrisen näkökulman ja lastensuojelunäkökulman erilaisuus silloin, kun on huoli nuoren sijoituspaikasta ja nuoren vanhemmat eivät hyväksy nuoren sijoitusta kodista pois. Vaikka huoli nuoren tilanteesta on yhteinen, niin vastentahtoisen sijoittamisen kriteerit eivät täyty vaikka psykiatrian näkökulmasta nuoren kehityksen esteenä on vahva perheen sisäinen vuorovaikutushäiriö.

*”Kun ensimmäinen ilmoitus on tullut esim. näpistelystä tai muusta rikoksesta, tapaa nuorisoryhmän työntekijä nuoren, perheen ja mahdollisesti tekee lastensuojelutarpeen selvityksen. Nuorisoryhmällä on käytössään myös BARO-menetelmä rikoksilla oireilevien nuorten tilanteen kartoituksessa. Selvityksessä pyritään kartoittamaan syyt rikoksilla oireiluun ja suunnittelemaan tukitoimet näiden syiden*

*poistamiseksi ja käyttäytymisen muuttamiseksi”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Työntekijöiden mukaan sektoroitunut palvelujärjestelmä tuottaa sosiaali- ja terveyshuollon, koulun ja nuorisotoimen kentällä yhä monipuolisempia erikoispalveluja. Erityisesti asiakastyössä maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden kanssa korostuu psykososiaalisen auttamistyön ja moniammatillisen yhteistyön tarve. Silloin kun perheillä on samanaikaisesti useita pulmia ja he asioivat useissa toimipisteissä eri asiantuntijoiden luona, tarvitaan tilanteessa selkeyttä ja yhteistyön suunnitelmallista koordinointia.

*”Itäisen perhekeskuksen alueella on ollut useita hankkeita, joissa kehitettiin erilaisia toimintamalleja ja työmuotoja niin asiakkaalle, työntekijöille ja verkostollekin. Hankkeiden aikana on saatu kokemuksia siitä, että asiakkaille suunnattuja toimintojen rinnalla on tärkeää vahvistaa työntekijöiden ja verkoston sekä palvelujärjestelmän valmiuksia varhaisen puuttumiseen. Asiakaslähtöisen verkostotyön työmuotojen kehittäminen asiakkaille ja työntekijöille ovat toisiinsa liittyviä ja toisiaan vahvistavia” (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Lastensuojelussa hyödynnetään erilaisia asiakaslähtöisen verkostotyön menetelmiä, joissa toteutuu moniammatillinen yhteistyö. Mönkkösen (2002:55-56) mukaan asiakaslähtöinen verkostotyö viittaa jo nimessään työskentelyyn, jossa ammattilaisen ohella, asiakkaalla on suuri rooli toimijana. Asiakaslähtöisessä työskentelyssä työn tavoitteet määritelläänkin ja arvioidaan yhdessä asiakkaan ja hänen verkostonsa kanssa. Lisäksi asiakaslähtöisen työskentelyn tulisi olla tavoitteellista, asiakkaan kanssa yhdessä suunniteltua toimintaa huomioiden asiakkaan toimintakyvyn. Asiakaslähtöisessä työskentelyssä tulisi kunnioittaa asiakkaan arvomaailmaa, elämää ja tavoitteita. Asiakaslähtöisyys sosiaalityössä tavoittelee asiakaskohtaamisia ja -tilanteita, joissa työn tavoitteet lähtevät asiakkaan tarpeiden ja voimavarojen pohjalta. Erityisesti sosiaalityössä on tärkeää ottaa myös asiakas mukaan työskentelyyn, sillä useimmiten itse asiakas on oman itsensä ja elinympäristönsä asiantuntija. Ammattilaisen tulisi objektiivisesti tarkastella asiakasta tämän omasta kokemusmaailmasta käsin, jolloin työn tavoitteita aseteltaessa voitaisiin löytää myös mahdollisimman asiakaslähtöiset verkostotyötä sekä yksilöllisiä tarpeita tukevat tukimuodot.

## 5. SOSIAALITYÖN TYÖMUOTOJEN JA MENETELMIEN ARVIOINTI

Tässä luvussa arvioidaan rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien toimivuutta. Sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien luokittelun lisäksi on tärkeää tarkastella lastensuojelutyön työmuotojen ja menetelmien koettuja tuloksia ja vaikutuksia. Se tukee hyvien käytäntöjen löytämistä ja helpottaa työmuotojen ja menetelmien kehittämistä. Ennaltaehkäisevässä työssä tulosten mittaaminen on haasteellista, sillä muutoksia on vaikea paikantaa jonkin yksittäisen työmuodon ja menetelmän synnyttämäksi. Siksi korostan sitä, että arvioinnit perustuvat työntekijöiden arvioon. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien arvioinnin tehtävänä kehittämistyössä on ollut käynnistää arviointikeskustelu ja kehittäminen, ei tuottaa lopullista arviota vaikuttavista työmuodoista ja menetelmistä, mitä varten tarvittaisiin systemaattisempaa arviointia ja tiedonkeruuta, jossa myös maahanmuuttajataustaisten nuorten näkökulma tulisi huomioitua. Digium-kyselyn lomakkeessa työmuotojen ja menetelmien koettuja tuloksia ja vaikutuksia, eli työntekijöiden havaitsemaa muutosta maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden elämäntilanteessa, kysyttiin useilla eri kysymyksellä.

### 5.1 Työmuotojen koetut hyödyt nuorten elämäntilanteessa

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät arvioivat työmuotojen koetut hyödyt rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuoren elämäntilanteessa. Työntekijöitä pyydettiin kuvaamaan eri työmuotojen vaikutusta asiakkaan/asiakkaiden elämässä. Työntekijöiden vastauksessa ennaltaehkäisevän ja korjaavan lastensuojelun työmuodot arvioitiin eniten vaikuttaviksi. On olemassa useita erilaisia tapoja järkeillä vaikutuksia ja erilaisia vaikutusten tyyppejä: asiakasvaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset, määrälliset ja laadulliset vaikutukset sekä myönteiset että kielteiset vaikutukset. (Rajavaara 2006:32).

Tässä kehittämistyössä on kyse lähinnä koetuista asiakasvaikutuksista eli toimenpiteiden vaikutuksista välittömästi rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kohdistuvina. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävän ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn koettujen tarpeiden ja sen tavoitteiden näkökulmasta erityömuotojen koetut tulokset näyttävät vastaavan perustyöstä lähtevän ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn tavoitteita.

Tarpeiden näkökulmasta maahanmuuttajataustaisien nuorien tarpeet ja sosiaalisen verkoston vahvistamisen tarpeet esiintyivät työntekijöiden vastauksissa eniten. Vaikuttavimmaksi koetut tulokset eri toiminnoissa tulevat yksilö- ja perhekohtaisessa ja verkostotyössä, vaikka ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn toiminnan tavoite on varsin yksilö- ja perhekeskeinen.

Toisaalta kun ennaltaehkäisevän työn toiminnan tavoitteena on ongelmien ehkäisy, useat työn koetut tarpeet liittyvät ongelmien ehkäisyyn, mutta myös suojaavien tekijöiden vahvistamiseen. Ehkäisy toteutuukin usein lapsen hyvinvointia suojaavia tekijöitä vahvistavassa toiminnassa kuten lastenryhmissä, vertaisryhmätoiminnassa tai vanhemmuuden tukemisessa (ohjaus, neuvonta yms.). Kyselyn perusteella sosiaalityöntekijöiden työlle kokemat tarpeet lähtivät maahanmuuttajataustaisen nuoren tukemisen ja sosiaalisen verkoston vahvistamisen tarpeista. Työmuodot taas kuvaavat laaja-alaista ennaltaehkäisevää työtä, joka toteutuu muun muassa yksilö- ja perhekohtaisesti sekä alueellisena yhteistoimintana.

*”Perhekeskuksessa varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun työmuotoja nähdään vahvistavan nuorten hyvinvointia suojaavia tekijöitä. Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisy ovat riskien tunnistamista ja niihin puuttumista joko yksilö- tai yhteisötasolla (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset)”.*

Työmuotojen koetut tulokset olivat positiivisia ja paikantuvat laajasti nuorten hyvinvoinnin tekijöiden alueille ja liittyvät jälleen kunkin toiminnon perustehtävään. Sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan työmuodot olivat varsin vaikuttavia, sillä heidän arvionsa mukaan työmuodot tuottivat muutoksen asiakkaan elämäntilanteeseen. Vaikuttaviksi koetut lastensuojelun työmuodot olivat perustehtävälähtöistä ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä. Myös kyselyssä korostettiin yksilö- ja perhekohtaisten ja verkostomuotoisten työmuotojen merkitystä, kun asiakkaana on rikoksilla oireileva maahanmuuttajataustainen nuori. Seuraavassa taulukossa 2 arvioitiin eri työmuotojen vaikuttavuutta asiakkaiden elämässä. Työntekijöiltä pyydettiin arvioimaan eri työmuotojen vaikuttavuutta asiakkaiden elämässä.

**Taulukko 2. Eri työmuotojen vaikuttavuus asiakkaiden elämässä**

1.	ehkäisevä työ	2	
2.	korjaava työ	1	
3.	verkostotyö	0	
4.	perheiden parissa tehtävää maahanmuuttajatyö	0	
5.	palveluohjaus ja neuvonta	1	
6.	joku muu, mikä	2	



### 5.1.1 Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävässä työssä sopivat työmenetelmät

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien työmenetelmien arvioinnissa kysyttiin sosiaalityöntekijöiltä mitkä työmenetelmät sopivat parhaiten rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävään työhön. Työntekijöillä oli mahdollisuutta valita useampi työmenetelmä. Työntekijöiden mukaan lastensuojelussa on ollut käytettävissä useita työmenetelmiä, joilla kohdennetaan ja tuettiin rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisia nuoria. Lastensuojelussa merkittäväksi työmenetelmäksi nostettiin lastensuojelun alkuvaiheen tilannearviointi, perhekeskeinen työskentely, ratkaisukeskeinen työskentely, huolen puheeksi ottaminen, läheisneuvonpito, nuorten ryhmätoiminta, sovittelutoiminta ja BARO-menetelmä.

*”Perhekeskuksessa käytössä olevia työmenetelmiä ovat muun muassa erilaiset vuorovaikutusta tukevat ryhmät, vertaistukiryhmät, nuorten toiminnalliset ryhmät ja sovittelutoiminta”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Sosiaalityöntekijät toivat esille lastensuojelun alkuvaiheen tilannearvion yhtenä tärkeänä työmenetelmänä. Alkuvaiheen tilannearvion tavoitteena on yhdessä nuoren ja vanhempien kanssa saada kokonaisnäkemys nuoren elämäntilanteesta ja arjesta. Lapsikeskeisessä tilannearviossa selvitetään lapsen tai nuoren voimavaroja ja tarpeita sekä vanhempien kykyä ja mahdollisuuksia vastata niihin. Tilannearvio on yksi sosiaalityön menetelmä ja jo itsessään lapsiperheiden tukimuoto sekä mahdollisuus asiakassuhteen rakentamiseen. Lapsikeskeisyys lastensuojelun sosiaalityön tilannearviossa tarkoittaa, että lapsi tai nuori on keskiössä koko tilannearvioprosessin ajan. Olennaista on nuoren kohtaaminen niin, että sosiaalityöntekijä saa kattavan ymmärryksen nuoren elämäntilanteesta.

Seuraavassa taulukossa 3 on kuvattu rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävään työhön parhaiten sopivat työmenetelmät. Sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin mitkä seuraavista työmenetelmistä sopivat parhaiten rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävään työhön ja heillä oli mahdollisuus valita useampi työmenetelmä.

*Taulukko 3. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävään työhön parhaiten sopivat työmenetelmät*

	Paras työmenetelmä	Lukumäärä				
1.	lastensuojelun alkuvaiheen tilannearviointi	7				
2.	perhekeskeinen työskentely	7				
3.	huolen vyöhykkeet ja huolen puheeksi ottaminen	1				
4.	läheisneuvonpito	3				
5.	ratkaisukeskeinen työskentely	4				
6.	BARO-menetelmä	3				
7.	nuorten ryhmätoiminta	5				
8.	vertaisryhmät	3				
9.	sovittelutoiminta	4				
10.	jokin muu, mikä	0				

### 5.1.2 Työmenetelmien käyttöön liittyvät haasteet

Maahanmuuttajaperheiden ja erityisesti ja rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmenetelmien käyttöön liittyy paljon haasteita. Haasteita asettavat kielelliset ja kulttuuriset tekijät, eli kuinka systeemi sopeutuu asiakkaisiin ja mihin asti se voi sitä tehdä. Perhekeskeisyys voi joskus kävellä nuoren tilanteen ja yksilöllisten tarpeiden yli ja päähenkilön asia voi painua liikaa sivuun.

Baro-menetelmä saattaa ajoittain olla liian jäykkä, ellei sitä osata käyttää luovasti. BARO-menetelmällä voidaan arvioida nuoren tukitoimien tarvetta. BARO on hollantilaisen lastenpsykiatrian professorin Th.A.H. Doreleijersin ja hänen monialaisen työryhmänsä Hollannissa sosiaalityöntekijöille kehittämä haastattelumenetelmä, jota käytetään rikoksia tehneiden nuorten elämäntilanteen arviointiin. BARO-menetelmää käytetään nuorten lainrikkojien auttamiseksi ja rikoksista aiheutuvien haittojen vähentämiseksi yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulun oppilashuollon kanssa osana varhaisen puuttumisen moniammatillisen hoito- ja huoltoketjun rakentamista. BARO-menetelmällä on mahdollista arvioida rikoksilla tai esimerkiksi koulusta poissaololla oirehtivien nuorten joukosta yksinkertaisella tavalla ne nuoret, joille voisi riittää yksi puuttuminen ja sen reflektointi sekä ne nuoret, jotka tarvitsevat ohjausta syvemmän psykiatrisen hoidon piiriin. Läheisneuvonpidon viranomaisvetoisuuden ymmärtäminen läheisten keskeisestä roolista huolimatta voi vaatia selventämistä ja tiettyä ylpeys ja kasvojen menettämisen pelko estää lähi-verkostolle tilanteesta kertomisen.

*”Suurin haaste liittyy siihen, että oikea menetelmä löytyy riittävän nopeasti, jotta tilanne ei pahene”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Sosiaalityöntekijöiden vastauksen mukaan lastensuojelun työskentelyn tarkoitus ja syy tulee selittää perheille hyvin perusteellisesti, *”miksi toimimme näin.”* Monet lastensuojelun työmenetelmät ovat perheille vieraita. Työskentely perheiden kanssa on hidasta; kielivaikeudet, tulkkauksen ajankäyttö, aikataulujen sopiminen ja usein käytäntöjä joutuu selvittämään useampaan kertaan. Perheiden voi olla vaikeaa ymmärtää että ulkopuolinen puuttuu perheen sisäisiin asioihin.

*”Perhekeskuksessa tietyt palvelut ovat saatavilla, mutta on eri asia onko kaikkia palveluita mahdollista ottaa vastaan siten kuin niitä tarjotaan. Maahanmuuttaja-perheiden kohdalla lastensuojelu voi olla peikko, jota pelätään palveluiden järjestäjänä puhumatta lastensuojelun työmenetelmistä”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokevat, että lastensuojelu tarjoaa sosiaalista tukea rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisille nuorille, mutta tarjottuun tukeen liittyy haasteita. Haasteet liittyvät ruuhkautuneisiin palveluihin, resurssien puutteisiin, osaamisiin, palveluiden vierauteen maahanmuuttajataustaisille asiakkaille, kulttuurieroihin, kieli-taitoon sekä maahanmuuttaja-asiakkaiden erityistilanteiden ymmärtämiseen ja huomioimiseen.

*”Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen lastensuojelutyö ei jokaisen rikoksilla oireilevan maahanmuuttajataustaisen nuoren asiakkaan kohdalla mahdollistu, koska*

*asiaksmäärät yhtä sosiaalityöntekijää kohden ovat liian suuria”. (Digiumlomakkeilta otetut lainaukset).*

Heikkinen (2007) esittää huolensa sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun kehittämissohjelman raportissa siitä, että lastensuojelun palvelut ovat jo tällä hetkellä ruuhkautuneita, joten tulevaisuudessa entistä suurempi haaste saattaa olla se, miten eri toimijat pystyvät resursseillaan vastaanottamaan mahdollisesti lisääntyviä asiakasmääriä. Lisäksi nykyinen lastensuojelun palvelukokonaisuus on raportin mukaan hajanainen eivätkä lastensuojelun työmuodot, välineet ja keinot aina riittävän hyvin vastaa asiakkaiden tarpeisiin. (Heikkinen 2007: 9, 22, 33-34)

## **6. MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NUORTEN KANSSA TEHTÄVÄN TYÖN KEHITTÄMINEN LASTENSUOJELUSSA**

Seuraavassa luvussa tarkastelen lastensuojelun keinoja auttaa riskiolosuhteissa eläviä maahanmuuttajataustaisia nuoria, maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden erityistarpeita lastensuojelussa sekä rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien työmuotojen ja menetelmien kehittämistarpeita lastensuojelussa.

### **6.1 Lastensuojelun keinot auttaa riskiolosuhteissa eläviä maahanmuuttajataustaisia nuoria**

Lastensuojelussa rikoksilla oireilevilla maahanmuuttajataustaisella nuorella on mahdollisuus saada jossakin määrin erityistä tukea, mutta resurssit ei ole riittävästi. Hoidollisia palveluita (perheneuvola, psykiatria, perheterapia) ei välttämättä saa ellei osaa suomen kieltä. Lastensuojelun sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat jonkin verran saatavilla, mutta käytännössä kielitaidottomille maahanmuuttaja-asiakkaille on hankala järjestää palveluita, eritoten psykiatrisen hoidon piiristä. Erityispalveluihin kuten perheneuvolaan on maahanmuuttajilla äärimmäisen hankala päästä ja rikoksilla oireileville maahanmuuttajataustaisille nuorille suunnattuja palveluja ei ole helposti saatavilla Helsingin kaupungissa.

Asiakkaiden kielitaidottomuuden lisäksi kulttuurierot voivat muodostaa haasteita lastensuojelupalveluissa. Sosiaalityöntekijät kokevat, että lastensuojelupalveluissa asioita käsitellään suomalaisista lähtökohdista. Heidän mielestään asiakkaiden kulttuurista tulisi ottaa entistä paremmin huomioon palveluissa. Maahanmuuttajataustaisissa perheissä nuorilla saattaa olla erilaisia sääntöjä kuin valtaväestöön kuuluvien perheissä, mikä voi aiheuttaa ristiriitoja perheen sisällä. Vanhemmat saattavat miettiä, mikä vaikutus suomalaisille nuorilla on maahanmuuttajataustaiseen nuoreen. Suomalaisessa kulttuurissa nuoruus voidaan ymmärtää toisin kuin jossain toisessa kulttuurissa, mitä ei välttämättä osata lapsiperheiden palveluissa ottaa huomioon.

*”Nuoruusiässä nuoren tehtävä on irrottautua vanhemmista ja se tapahtuu kapi-noimalla, ja sitten ei ymmärretä sitä, että jossain toisessa kulttuurissa se on tosi paha juttu. Nuorten oman äänen kuuleminen vahvasti voi olla vanhempien kunni-oitus -käsitykselle vierasta jne (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset)”.*

Tulkkipalvelut ovat helposti saatavissa, mutta muita palveluja ei varsinaisesti ole. Käytännössä lastensuojelutarpeen selvitys tehdään, mutta suunnitelmallista sosiaalityötä ei ehditä toteuttaa resurssien ja osaamispuutteen takia.

*”Palveluista ei tämä asia jää kiinni. Niitä kyllä on. Eri asia on sitten miten nuoret tai perheet mieltävät nämä palvelut eli ovatko ne heidän mielestään edes palveluita”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Toisaalta sosiaalityöntekijöiden vastauksissa kävi ilmi, että lastensuojelun kirjoissa olevien rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten käyttäytyminen on monimuotoista. Lastensuojelu on yrittänyt tulla eri keinoin väliin käyttäytymisen ongelmakohtiin ja arvioinut toimien vaikutuksia nuorten tulevaisuuteenkin. Lastensuojelussa nähdään, että jokin interventio näyttää olevan tarpeellinen. Esimerkiksi rikoksilla oireilevia nuoria on ohjattu rikosten sovitteluun ja sovittelun myönteinen vaikutus nuoriin on huomattu. Erään nuoren kohdella perhetyö on aloitettu lastensuojelusta joka on seurannut lastenpsykiatrin konsultaatio, harrastusten tukeminen, neuvonta ja ohjausta sekä sovittelua.

*”Osalla maahanmuuttajataustaisella nuorella on koulukäyntivaikeuksia, rikoksia, rajattomuutta, psyykkisiä vaikeuksia ja väkivaltaisuutta”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Korjaavana toimenpiteenä voidaan lastensuojelun keinoin auttaa rikoksilla oireilevaa nuorta tarjoamalla korjaavaa työtä. Korjaava työ on yksilö- ja ryhmätyötä, jos ongelmat ovat luonteeltaan isoja ja huoli suurta. Korjaavan työn tavoitteena on vähentää tai poistaa ongelmien aiheuttamaa toimintakyvyttömyyttä tai oireilua. Suomessa hakeudutaan julkisten sosiaali- ja terveystalouden piiriin varsin myöhään, jolloin avun saannissa korostuvat korjaavat toimenpiteet. Kuntien palveluiden piiriin pääsynkin taso on viritetty niin korkealle, että ennakoiville tukitoimille jää enää vähän sijaa. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmä antoi kesäkuussa 2010 väliraporttinsa, jossa se määritteli sosiaalihuoltolain uudistamista ohjaavat periaatteet ja linjaukset. (STM 186/2010.)

Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan lastensuojelu sijoittaa vakavasti rikoksilla oireilevan nuoren, jotta nuori pääsisi pois rötöstelyporukoista. Lastensuojelussa käydään keskusteluja nuoren, läheisverkoston ja viranomaisverkoston kanssa. Rikoksilla oireileville nuorille lastensuojelulla ei ole käytettävissä täsmäkeinoja. Seuraavassa taulukossa 4. työntekijöiltä kysyttiin kuinka hyvin lastensuojelussa pystytään auttamaan riskiolosuhteissa eläviä maahanmuuttajataustaisia nuoria.

*Taulukko 4. Riskiolosuhteissa elävien maahanmuuttajataustaisten nuorten auttaminen lastensuojelussa*

	Auttaminen onnistuu	Lukumäärä				
1.	Erittäin hyvin	0				
2.	Melko hyvin	0				
3.	Melko huonosti	8				
4.	Erittäin huonosti	0				
5.	En osaa sanoa	0				

## 6.2 Maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden erityistarpeet lastensuojelussa

Sosiaalityöntekijöiden mielestä maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän perheidensä erityistarpeita tulee mieltää perusteellisemmin. Erityistarpeet on huomioitava entistä paremmin palveluissa. Sosiaalityöntekijät kokevat, että maahanmuuttajatyön osaamisen keskittäminen, esimerkiksi psykiatrisissa palveluissa ja perhekeskuksissa, tukisi maahanmuuttajataustaisia perheitä ja nuoria.

Työntekijöiden koulutusta tulee myös kehittää, jotta työntekijöiden valmius ja rohkeus työskennellä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa lisääntyisi. Jo opiskeluvaiheessa pitää olla opintoja maahanmuuttajatyöhön. Sosiaalityöntekijöillä on työn puolesta tarjolla koulutusta maahanmuuttajatyöhön, mutta he kokevat, että hyviä koulutuksia on harvoin eivätkä koulutukset tarjoa uutta tietoa. Sosiaalityöntekijät haluavat työntekijöille nykyistä laadukkaampaa täydennyskoulutusta ja toivovat suurempia täydennyskoulutuskokonaisuuksia yksittäisten kurssien ja luentojen sijaan.

*”Maahanmuuttajien suuri osuus väestöstä pitäisi ottaa resurssien jaossa huomioon. Vahva panostus alueen peruspalveluihin: neuvolat, koulut, ennaltaehkäisevä työ, maahanmuuttajavanhempien ja nuorten kotouttamiseen panostaminen”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset) .*

Lastensuojelussa on huomattu, että maahanmuuttajaperhe vaati enemmän aikaa kuin kantaväestöön kuuluva perhe. *”Jo romaniperheistä lastensuojelun työntekijät sanovat, että perhetyö romaniperheen kanssa vaatii kolminkertaisen ajan”* niin maahanmuuttaja perheen kerroin voisi olla kaksi verrattuna suomalaiseseen perheeseen. Käytännössä työ maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden suuntaan vie enemmän aikaa ja on tärkeää, että lastensuojelussa otetaan se huomioon.

*”Toisaalta kotoutumisprosessin erivaiheiden huomioiminen, missä vaiheessa kannattaa mitään tarjota tai mihin kannattaa panostaa. Harrastusmahdollisuuksien kautta onnistumiskokemusten lisääntyminen ja osallisuuden lisääminen on tärkeää”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Lastensuojelun asiakkailla on usein elämänhallinnan vaikeuksia, joten tuen vastaanottaminen ei aina ole niin yksinkertaista. Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden saattaa olla vaikea vastaanottaa tukea myös muista syistä. Esimerkiksi perinteiset menetelmät perhetyössä eivät välttämättä toimi maahanmuuttajataustaisissa perheissä. Pakolaisperheiden traumatisoituneisuus aiheuttaa masennusta ja ahdistusta, joka vaikuttaa koko perheeseen. Traumaa saattavat aiheuttaa myös muistihäiriöitä, jotka voivat hankaloittaa asiointia viranomaisten kanssa.

Esimerkiksi sovittujen tapaamisten muistaminen voi olla vaikeaa muistihäiriöistä kärsiville asiakkailla. Myöskään perheneuvolan keskusteluun perustuva auttaminen ei välttämättä ole tuttua maahanmuuttajataustaisille perheille, minkä vuoksi he eivät aina saa sieltä tarvitsemaansa apua. Sosiaalityöntekijöiden mukaan perheneuvolatoimintaa on ollut tarkoitus kehittää, mutta kehittämisessä ei ole edistytty. Sosiaalityöntekijät toivovat, että palveluissa osoitettaisiin ymmärrystä asiakkaan kokonaisvaltaiselle tilanteelle.

Sosiaalityöntekijät kokevat, että sosiaalipalveluissa kuitenkin ymmärretään maahanmuuttajataustaisten nuorten erityistä tilannetta yleensä paremmin kuin esimerkiksi terveystalouksissa.

Alitolppa-Niitamon ym. (2005: 49.) mukaan nykyisissä palveluissa maahanmuuttajataustaisen asiakkaan tarpeita ei aina kyetä tunnistamaan. Tarpeet tulkitaan väärin tai niihin vastaamiseen ei ole välineitä. Sosiaalityöntekijöiden mielestä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden erityistarpeita on pohdittava tarkemmin ja työntekijöiden koulutusta on kehitettävä.

Myös Lastensuojelun Keskusliiton ja sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian tekemässä selvityksessä ilmenee tarve kehittää lastensuojelun työntekijöiden koulutusta. Koulutusta ja erikoistumiskoulutusta tulee selvityksen mukaan lisätä. (Ristimäki - Sariola - Seppälä - Varsa 2008:27).

Työntekijä saattaa toisinaan tarvita yleisen osaamisensa tueksi erityistä osaamista ja taitoa käyttäen esimerkiksi kulttuurisensitiivistä työskentelyotetta. Toisaalta lastensuojelussa ei välttämättä osata huomioida kulttuurieroja ja rasismia, jota rikoksilla oireileva maahanmuuttajataustainen nuori kohtaa. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden tarpeisiin vastaamisen mahdollistamiseksi tämänhetkisiä työtapoja on kehitettävä. (Anis 2008: 99-63,101.) Sosiaalityöntekijät kokevat, että maahanmuuttajatyön osaamista tulee keskittää joidenkin palveluiden kohdalla, jotta maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän perheidensä tuen tarpeeseen voidaan vastata entistä paremmin.

Työntekijöiden kokemuksen mukaan lastensuojelussa tehdään resurssitarkastuksia, mutta ei riittävästi. Resurssien kohdentamisessa ei oteta lainkaan huomioon väestörakennetta ja maahanmuuttajien erityistarpeita. Lähtökohtaisesti maahanmuuttajaperhe vaatii enemmän aikaa kuin kantaväestöön kuuluva perhe.

Taulukko 5. kuvaa maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden tarvitsemien palvelujen saatavuutta lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijöiltä kysyttiin, että saavatko maahanmuuttajataustaiset nuoret ja perheet tarvitsemansa palvelut lastensuojelussa.

*Taulukko 5. Maahanmuuttajataustaisten nuorten ja perheiden tarvitsemansa palveluiden saatavuus lastensuojelussa*

	Palvelujen saatavuus toteutuu	Lukumäärä				
1.	Erittäin hyvin	0				
2.	Melko hyvin	2				
3.	Melko huonosti	6				
4.	Erittäin huonosti	0				
5.	En osaa sanoa	0				



### 6.3 Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien työmuotojen ja -menetelmien kehittäminen lastensuojelussa

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävässä työssä käytettävien työmuotojen ja menetelmien kehittäminen lastensuojelussa on tullut esille viimeisen viiden aikana. Lastensuojelun tehtävänä on tarjota varhaisen tuen, ehkäisevän ja korjaavan työn sekä lastensuojelun palveluja perheille, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Lastensuojelun keskeisinä tavoitteina ovat riskiolosuhteissa elävien maahanmuuttajataustaisten nuorten tilanteen tunnistaminen sekä varhainen tukeminen. Sosiaalityöntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että Itäisessä perhekeskuksessa maahanmuuttaja-asiakkaiden osallisuutta toiminnassa on pyritty lisäämään ja palvelujen kehittämisessä otetaan huomioon maahanmuuttaja-asiakkaiden erityistarpeita. Lisäksi suunnitelmallista työtettä on vahvistettu ja käyttöön on otettu erilaisia työn vaikuttavuuden arviointimenetelmiä.

Itäisen perhekeskuksen pyrkimystä kehittää maahanmuuttajien parissa tehtävää työtä kuvaa se, että vuoden 2008 aikana maahanmuuttajatyö on merkitty kaikkien Itäisen perhekeskuksen työntekijöiden tulokorttiin. Tulokorttiin on merkitty, että Itäinen perhekeskus edistää maahanmuuttajalasten ja -perheiden kotoutumista ja samalla ehkäisee maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä. Toisaalta riskitekijöiden tunnistamista ja tuen tarjoamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa korostettiin.

*”Etsivää ja jalkautuvaa työtä kohdennetaan riskiolosuhteissa eläviin sekä yhteistyössä opetustoimen ja nuorisotoimen kanssa estetään nuorten syrjäytymistä ja lisätään tuen tarjontaa riskiolosuhteissa eläville lapsille ja perheille”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Sosiaalityöntekijöiden mukaan perhekeskuksessa tarvitaan enemmän kohdennettuja palveluja, jossa myös keskitetään osaamista suoraan kohderyhmän kanssa työskentelyyn. Työntekijäkohtaiset asenteet eivät tällöin heikennä nuorten saamaa palvelua. Menetelmien ja työtteen kehittämistä tarvitaan esim. perhekeskeiseen työskentelyyn yhteisöllisten kulttuurien kanssa. Maahanmuuttajataustaiset nuoret tarvitsevat palveluita, joissa on otettu huomioon mm. perhetausta, kieli- ja kulttuuriset tekijät. Sosiaalityöntekijöiden mielestä perhekeskuksessa on lisättävä maahanmuuttajataustaisille nuorille ja perheille suunnattuja varhaisen tuen palveluita.

*”Maahanmuuttajien oma asiantuntemus ja kulttuuritulkkkaus pitää saada käyttöön, mutta peruseriaate tulisi olla peruspalvelurakenteen tukeminen osaamisessa eikä erityispalvelun luominen”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden mukaan jo olemassa olevien menetelmien lisäksi olisi tärkeää kehittää myös hyviä innovatiivisia palveluja rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten rikoskierteen katkaisemiseksi. Yhtenä vaihtoehtona olisi lisätä päiväostotoimintaa 1-4 viikon pysäytysjaksomalliin. Malli toimisi lastensuojelun avohuollon päätöksellä ja vanhempien tuella.

*”Voisi olla minisijoitusjakso, jolla suunta yritettäisiin kääntää. Kyseessä ei olisi sijoitukseen johtava työ vaan joka tapauksessa loppuva työskentely - puuttumisvaihe riittävän aikainen”. (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Sosiaalityöntekijöiden mielestään lastensuojelun työntekijöiden rinnalla tarvitaan moniammatillisia verkostoja, esimerkiksi psykiatrian ammattilaisia kentälle enemmän - yhteistyöhön lastensuojelun, nuorisoryhmän ja poliisin kanssa. Erityisesti sosiaaliviraston nuorisoryhmän työntekijöiden ja poliisin yhteistyötä pitäisi tiivistää.

Lisäksi erityispalveluita tulisi saada nopeammin ja jokaisen rikoksilla oireilevan maahanmuuttajataustaisen nuoren tilanne tulisi arvioida yksilöllisesti, sekä taata riittävä aika käydä asiat perheen ja lähiverkoston kanssa läpi. Tukihenkilö ja sovittelu- ja vertaisryhmätoimintaan pitäisi saada mukaan maahanmuuttajatyöntekijöitä sekä vapaaehtoisia toimijoita.

*”Perhetyötä kaikilla kielillä ja mieli avoinna” (Digium-lomakkeilta otetut lainaukset).*

Aaltosen ja Heikkisen (2009) mukaan nuorille suunnattuja palveluita tulee keskittää. Muissa Pohjoismaissa on kehitetty nuorille multisysteemisiä intensiivimalleja, ryhmämuotoisten ja intensiivimallien sovelluksia sekä kouluperusteisia interventiotekniikoita. Multisysteemisissä intensiivimalleissa vertaisryhmä, koti ja koulu ovat tiiviisti mukana nuoren kasvu- ja kehitysprosessissa. Malleihin kuuluu yhtä aikaa sekä terapeuttisia, toiminnallisia että kuntouttavia elementtejä sisältäviä ohjelmia, jotka kestävät 6-12 kuukautta. Niissä eri ammattiryhmät eivät toimi nykyisen toimintatavan mukaisesti hajautetusti eri toimipisteissä, vaan keskitetysti samassa paikassa. Nuorella on mahdollisuus tavoittaa tukea antava ammatillinen työryhmä tarvittaessa päivittäin. (Aaltonen - Heikkinen 2009: 169, 176.)

Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa tuotiin esille, että maahanmuuttajataustaisia nuoria voidaan auttaa jo varhaisessa vaiheessa, jos perhekeskus antaa lisäresursseja ja työmenetelmiä kehitteään. Helsingissä rikosuralle ajautuvat helsinkiläisnuoret ovat usein lastensuojelun asiakkaita jo ennen ensimmäistä rikostaan, mutta maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdella tilanne on toinen.

Maahanmuuttajanuorten ensi kosketus lastensuojeluun voi tulla poliisin tai koulukuraattorin ilmoituksen kautta. Kokemuksen mukaan aikaisemmat kontaktit lastensuojelun kanssa osoittautuivat merkittäväksi uusintarikollisuutta ennustavaksi tekijäksi. Lastensuojelun tulisi kiinnittää erityistä huomiota maahanmuuttajataustaisiin nuoriin, joiden taustaan liittyy sekä kouluvaikeuksia että varhaisia lastensuojelukokemuksia. Jos avohuollon toimenpiteet eivät ole riittäviä ja nuori vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon ja jos sijoituksen arvioidaan olevan nuoren edun mukaista, on sosiaalilautakunnan otettava nuori huostaan.

*”Viranomaisen on velvollinen tekemään tarvittaessa lasten ja nuorten rikoksista sosiaaliviranomaisille lastensuojeluilmoituksen. Alle 18-vuotiaiden rikokset johtavat yleensä lastensuojelutoimenpiteisiin ja äärimmäisin keino on huostaanotto”.  
(Digium-lomakkeilta otetut lainaukset)”*

Heikkisen (2007) mielestä myös Suomeen on kehitettävä etenkin varhaiseen vaiheeseen sijoittuvia erilaisia toiminnallisia, intensiivisiä, pitkäkestoisia ja moniammatillisia työmuotoja. Erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten lastensuojelupalveluissa tulee tehdä alkuvaiheen perusteellinen tilanearviointi, tavoitteenasettelu ja määräaikainen tukiohjelma sekä luotava tarkat rutiinit. Palveluissa työskentelevien ammattilaisten on sitouduttava nuorten tukemiseen hyvin. Nuoren tilanetta ja palveluiden vaikuttavuutta on arvioitava säännöllisesti. Nuorelle on hyvä järjestää myös jälkiseuranta. Palveluiden tulee olla nuorille rajoja asettavia sekä nuoria ja vanhempia entistä paremmin sitouttavia. (Heikkinen 2007: 73-74.)

Työntekijöiden näkemyksen mukaan rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen on nähtävissä lastensuojelutehtävien määrän kasvuna perhekeskuk-  
sen sosiaalityössä, vaikka määrällisesti tähän kohderyhmään kuuluvien maahanmuuttajataustaisten nuorien määrä ei ole lisääntynyt suhteessa valtaväestöön nuoriin. Muutenkin viimeisen vuosikymmenen aikana lastensuojelun asiakkaiden määrät ovat lisääntyneet ja tilanteet vaikeutuneet kaikilla ikäluokilla ja kieliryhmillä. Tämä haastaa perhekeskusta kehittämään aktiivisesti asiakasryhmäkohtaisen lastensuojelun sosiaalityön työmuotoa ja työntekijöiden osaamista.

Perhekeskuksessa on kehitettävä samanaikaisesti sekä työntekijöiden osaamista että uusia työmuotoja, menetelmiä ja välineitä, sekä uudistettava palveluja ja palvelujärjestelmää. Lastensuojelun yksilö- ja perhetyö sekä verkostotyö ovat sosiaalityön työmuotoja, joilla pyritään vastaamaan lastensuojelun tarpeisiin tukea lasten ja nuorten selviytymistä perheessään. Seuraavassa taulukossa 6 sosiaalityöntekijöiltä pyydettiin arvioimaan rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävän työn sisältöosaamisen lastensuojelussa asteikolla 1-10.

Taulukko 6. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävän työn sisältöosaamisen arviointi lastensuojelussa asteikolla 1-10? 1= erittäin heikko sisällön tuntemus, 10= erittäin vahva sisällön tuntemus

	Sisältöosaamisen taso	Lukumäärä					
1.	1=erittäin heikko	0					
2.	2	0					
3.	3	0					
4.	4	1					
5.	5	2					
6.	6	1					
7.	7	1					
8.	8	3					
9.	9	0					
10.	10=erittäin vahva	0					

## 7. KEHITTÄMISTYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä kehittämistyö on ollut luonteeltaan kartoitustyö ja sen keskeisin tehtävä oli kartoittaa Itäisen perhekeskuksen maahanmuuttotyötä ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä sosiaalityön työmuotoja, työntekijöiden osaamista ja työmenetelmiä, joilla voidaan tukea maahanmuuttajataustaisia nuoria ja heidän vanhempiaan. Kehittämistyö on lähtenyt Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tarpeesta kehittää ja dokumentoida maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä sosiaalityön työmuotoja ja työmenetelmiä.

Kehittämistyön alkuvaiheessa on perehdytty lastensuojelun tilastoihin ja Itäisen perhekeskuksen toimintasuunnitelmaan sekä visioihin. Lastensuojelun asiakkaiden tilastojen ja ilmoituksen perusteella tilastoitujen nuorten rikollisten tekojen valossa selvisi rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten määrä, ja voitiin vertailla maahanmuuttajataustaisten ja suomalaisten nuorten tekemiä rikollisia tekoja keskenään. Perhekeskuksen toiminta-ajatuksen ja suunnitelman pohjalta olen nostanut esille maahanmuuttajatyön ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävään työhön liittyvät kysymykset ja haasteet. Itäisen perhekeskuksen toimintasuunnitelman mukaan vuoden 2008 työntekijöiden tuloskorttiin merkittiin maahanmuuttajatyö. Tämä osoittaa, että johdon tasolla kiinnitettiin huomioon maahanmuuttaja-asiakkaiden tarpeisiin ja haluttiin sitouttaa myös työntekijöitä toimintasuunnitelmaan.

Toisaalta kehittämistyötä varten tehtiin tarveanalyysi, jossa kuultiin Itäisen perhekeskuksen keskeisimpien työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden sekä johdon näkemyksiä. Tarveanalyysissa korostettiin, että niin Itäisen perhekeskuksen kuin sosiaaliviraston lapsiperheiden palvelun tasolla on tarve kehittää ja järjestää maahanmuuttajien parissa työskenteleville räätälöityä koulutusta ja työnohjausta.

Tarveanalyysista nostetuista kehittämistarpeista lähdin keskustelemaan sekä perhekeskuksen johdon että kehittämistyön tukiryhmän kanssa. On sovittu, että kerätään tietoa sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa. Lastensuojelussa kysely toteutettiin sähköisenä Digium-kyselynä ja kyselyn vastaajina olivat Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Kyselyssä sosiaalityöntekijöiltä pyydettiin kuvaamaan rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä sosiaalityön työmuotoja ja menetelmiä. Sosiaalityön ja erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä työmuotojen ja menetelmien kehittämisen sekä niiden vaikutusten kartoituksen näkökulmasta oli tärkeää koota tietoa käytössä olevista työmuodoista ja niiden toimivuudesta. Työntekijät kuvasivat ja arvioivat myös ennaltaehkäisevän lastensuojelun työtä perhekeskuksissa maahanmuuttajatyön kehittämisen näkökulmasta.

Kehittämistyötä lähestyin kehittävän arvioinnin näkökulmasta. Kehittävällä arvioinnilla saadaan tietoa toiminnasta ja sen vaikutuksista, kun sitä samanaikaisesti arvioidaan ja kehitetään. Tällä kehittämistyöllä pyrin myös arvioimaan ennaltaehkäisevän työn käsitettä ja samalla ennaltaehkäisevän työn kykyä vastata nuoren hyvinvointia uhkaaviin riskitekijöihin. Kehittämisarvioinnin näkökulma on toiminnan kehittäminen arvioinnin tuottaman tiedon perusteella. Kehittämistyössä sosiaalityöntekijät kuvasivat sosiaalityön työmuotoja ja menetelmiä lastensuojelussa ja arvioivat sitä, mitkä työmuodoista ja menetelmistä koetaan vaikuttavina kun asiakkaana rikoksilla oireileva maahanmuuttajataustainen nuori.

Kuvauksissa yhtenä lastensuojelutyön työmuotona nostettiin esille yksilö- ja perhekohtainen työ sekä moniammatillinen toiminta ja verkostotyö. Työmuotojen kuvauksissa korostettiin, että tärkeintä on löytää toimiva työmuoto, jolla voidaan tukea maahanmuuttajataustaista nuorta siinä ympäristössä missä nuori on. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuvaama yksilö- ja perhekohtainen työ on kotona tapahtuvaa perheiden kanssa työskentelyä. Toisaalta yksilö- ja perhekohtaisessa työssä maahanmuuttajataustaisten nuorten tukeminen nousi esiin sekä selkeänä omana työmuotonaan, että nuoren tarpeista lähtevän työn yhtenä sisältönä. Kuvauksen perusteella sosiaalityöntekijöiden työlle kokemat tarpeet lähtivät maahanmuuttajataustaisen nuoren tukemisen ja sosiaalisen verkoston vahvistamisen tarpeista. Työmuodot taas kuvaavat laaja-alaista ennaltaehkäisevän työtä, joka toteutuu muun muassa yksilö- ja perhekohtaisesti ja alueellisena yhteistoimintana.

Moniammatillista toimintaa ja verkostotyötä kuvattiin ammattilaislähtöisenä asiakastyönä, jossa on mukana useita toimijatahoja. Useimmat lastensuojelun asiakasperheet ovat eri viranomais- ja auttamistahojen asiakkaina. Lastensuojelutyössä keskitytään niihin verkostoihin, jotka liittyvät maahanmuuttajataustaisten nuorten tilanteen ratkintaan. Tavoitteena on löytää nuoren ja perheen sosiaalisesta verkostosta hyviä voimavarojen yhdistelmiä perheen tueksi. Eri toimijoiden verkottaminen ja julkisen sektorin ja vapaaehtoissektorin voimavarojen yhdistäminen ovat yhteisöllisen sosiaalityön työmuotoja. Maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävässä lastensuojelutyössä, jossa saman nuoren ja perheen kanssa on eri tahoilla työskenteleviä viranomaisia, on työskentely hyvin haasteellista.

Mönkkösen (2002:55-56) mukaan asiakaslähtöinen verkostotyö viittaa jo nimessään työskentelyyn, jossa ammattilaisen ohella asiakkaalla on suuri rooli toimijana. Lastensuojelussa hyödynnetään erilaisia asiakaslähtöisen verkostotyön menetelmiä, joissa toteutuu moniammatillinen yhteistyö.

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien arvioinnin tehtävänä kehittämistyössä on ollut käynnistää arviointikeskustelu ja kehittäminen, ei tuottaa lopullista arviota vaikuttavista työmuodoista ja menetelmistä, mitä varten tarvittaisiin systemaattisempaa arviointia ja tiedonkeruuta, jossa myös maahanmuuttajataustaisten nuorten näkökulma tulisi huomioitua. Digium-kyselyn lomakkeessa työmuotojen ja menetelmien koettuja tuloksia ja vaikutuksia, eli sosiaalityöntekijöiden havaitsemaa muutosta maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden elämäntilanteessa kysyttiin useilla eri kysymyksillä. Työntekijöiden mukaan maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävässä lastensuojelun sosiaalityössä vaikutuksen ja tulosten mittaaminen on haasteellista, sillä muutoksia on vaikea paikantaa jonkin yksittäisen työmuodon ja menetelmän synnyttämäksi.

Sosiaalityöntekijöiden arviointi osoitti, että rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävän ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn koettujen tarpeiden ja sen tavoitteiden näkökulmasta eri työmuotojen koetut tulokset vastaavat perustyöstä lähtevän ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn tavoitteita. Tarpeiden näkökulmasta maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisen verkoston vahvistamisen tarpeet esiintyivät työntekijöiden vastauksissa eniten. Vaikuttavimmaksi koetut tulokset eri toiminnoissa tulevat yksilö- ja perhekohtaisessa ja verkostotyössä.

Rajavaaran (2006:32) mukaan ennaltaehkäisevän työn toiminnan tavoitteena on ongelmien ehkäisy, myös useat työn koetut tarpeet liittyvät ongelmien ehkäisyyn ja suojaavien tekijöiden vahvistamiseen. Ehkäisy toteutuukin usein lapsen hyvinvointia suojaavia tekijöitä vahvistavassa toiminnassa kuten lastenryhmissä, vertaisryhmätoiminnassa tai vanhemmuuden tukemisessa.

Tässäkin kehittämistyön arvioinnissa kyse oli lähinnä työmuotojen ja menetelmien koetuista asiakasvaikutuksista eli toimenpiteiden vaikutuksista välittömästi rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kohdistuvina. Sosiaalityöntekijöiden kokemuksen mukaan työmuodot olivat varsin vaikuttavia, sillä heidän arvionsa mukaan työmuodot tuottivat muutoksen asiakkaan elämäntilanteeseen. Vaikuttaviksi koetut lastensuojelun työmuodot olivat perustehtävälähtöistä ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä.

Myös kyselyssä korostettiin yksilö- ja perhekohtaisten ja verkostomuotoisten työmuotojen merkitystä kun asiakkaana on rikoksilla oireileva maahanmuuttajataustainen nuori. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien työmenetelmien arvioinnissa kysyttiin sosiaalityöntekijöiltä mitkä työmenetelmät sopivat parhaiten rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävään työhön. Työntekijöiden mukaan lastensuojelussa on ollut käytettävissä useita työmenetelmiä, joilla tuetaan rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisia nuoria.

Maahanmuuttajaperheiden ja erityisesti ja rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmenetelmien käyttöön liittyy paljon haasteita. Haasteita asettavat kielelliset ja kulttuuriset tekijät eli kuinka systeemi sopeutuu asiakkaisiin ja mihin asti se voi sitä tehdä.

Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan lastensuojelun työskentelyn tarkoitus ja syy tulee selittää perheille hyvin perusteellisesti maahanmuuttajaperheille. Monet lastensuojelun työmenetelmät ovat perheille vieraita. Lastensuojelussa yritetään auttaa rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisia nuoria ja hyödynnetään erilaisia työmenetelmiä. Lastensuojelussa tietyt palvelut ovat saatavilla, mutta on eri asia onko kaikkia palveluita mahdollista ottaa vastaa siten kuin niitä tarjotaan. Maahanmuuttajaperheiden kohdalla lastensuojelu voi olla peikko, jota pelätään palveluiden järjestäjänä puhumatta lastensuojelun työmenetelmistä. Perheiden voi olla vaikeaa ymmärtää että ulkopuolinen puuttuu perheen sisäisiin asioihin.

Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokevat, että lastensuojelu tarjoaa sosiaalista tukea rikoksilla oireileville maahanmuuttajataustaisille nuorille, mutta tarjottuun tukeen liittyy haasteita. Haasteet liittyvät ruuhkautuneisiin palveluihin, resurssien puutteisiin, osaamiseen, palveluiden vierauteen maahanmuuttajataustaisille asiakkaille, kulttuurieroihin, kielitaitoon, sekä maahanmuuttaja-asiakkaiden erityistilanteiden ymmärtämiseen ja huomioimiseen. Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen lastensuojelutyö ei jokaisen rikoksilla oireilevan maahanmuuttajataustaisen nuoren asiakkaan kohdalla mahdollistu. Syynä on se, että maahanmuuttaja-asiakkaiden lisäksi lastensuojelun asiakasmäärät yhtä sosiaalityöntekijää kohden ovat perhekeskuksessa liian suuria.

Heikkinen (2007: 9, 22, 33-34) esittää huolensa sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun kehittämishjelman raportissa siitä, että lastensuojelun palvelut ovat jo tällä hetkellä ruuhkautuneita, joten tulevaisuudessa entistä suurempi haaste saattaa olla se, miten eri toimijat pystyvät resursseillaan vastaanottamaan mahdollisesti lisääntyviä asiakasmääriä. Ensisijaisena toimenpiteenä voidaan lastensuojelun keinoin auttaa rikoksilla oireileva nuorta tarjoamalla korjaavaa työtä. Korjaava työ on yksilö- ja ryhmätyötä, jossa ongelmat ovat luonteeltaan isoja ja huoli suurta.

Korjaavan työn tavoitteena on vähentää tai poistaa ongelmien aiheuttamaa toimintakyvyttömyyttä tai oireilua. Suomessa hakeudutaan julkisten sosiaali- ja terveystalveluiden piiriin varsin myöhään, jolloin avun saannissa korostuvat korjaavat toimenpiteet. Kuntien palveluiden piiriin pääsynkin taso on viritetty niin korkealle, että ennakoiville tukitoimille jää enää vähän sijaa.



Sosiaalityöntekijöiden mielestä maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän perheidensä erityistarpeita tulee miettiä perusteellisemmin. Erityistarpeet on huomioitava entistä paremmin palveluissa. Sosiaalityöntekijät kokevat, että maahanmuuttajatyön osaamisen keskittäminen, esimerkiksi psykiatrisissa palveluissa ja perhekeskuksissa, tukisi maahanmuuttajataustaisia perheitä ja nuoria.

Sosiaalityöntekijöiden mielestä työntekijöiden koulutusta tulee myös kehittää, jotta työntekijöiden valmius ja rohkeus työskennellä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa lisääntyisi. Alitolppa-Niitamon ym. (2005: 49) mukaan nykyisissä palveluissa maahanmuuttajataustaisen asiakkaan tarpeita ei aina kyetä tunnistamaan. Tarpeet tulkitaan väärin tai niihin vastaamiseen ei ole välineitä.

Sosiaalityöntekijöiden mielestä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden erityistarpeita on pohdittava tarkemmin ja työntekijöiden koulutusta on kehitettävä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden tarpeisiin vastaamisen mahdollistamiseksi tämänhetkisiä työtapoja on kehitettävä. Sosiaalityöntekijät kokevat, että maahanmuuttajatyön osaamista tulee keskittää joidenkin palveluiden kohdalla, jotta maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän perheidensä tuen tarpeeseen voidaan vastata entistä paremmin.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävään työhön käytettävien työmuotojen ja menetelmien kehittäminen lastensuojelussa on ollut esillä viimeisen viiden vuoden aikana. Perhekeskuksessa maahanmuuttaja-asiakkaiden osallisuutta on pyritty lisäämään toiminnassa ja nykyään palvelujen kehittämisessä otetaan huomioon maahanmuuttaja asiakkaiden erityistarpeita. Itäisen perhekeskuksen pyrkimystä kehittää maahanmuuttajien parissa tehtävää työtä kuvaa, että vuoden 2008 aikana maahanmuuttajatyö on merkitty kaikkien Itäisen perhekeskuksen työntekijöiden tuloskortille. Tuloskorttiin on merkitty, että Itäinen perhekeskus edistää maahanmuuttajalasten ja -perheiden kotoutumista ja samalla ehkäisee maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan kohdennettuja palveluita tarvitaan enemmän perhekeskuksessa, jossa myös osaamista keskitetään suoraan kohderyhmän kanssa työskentelyyn. Menetelmien ja työtöiden kehittämistä tarvitaan esim. perhekeskeiseen työskentelyyn yhteisöllisten kulttuurien kanssa. Maahanmuuttajataustaiset nuoret tarvitsevat palveluita, joissa on otettu huomioon mm. perhetausta, kielelliset - ja kulttuuriset tekijät. Sosiaalityöntekijöiden mielestä perhekeskuksessa on lisättävä maahanmuuttajataustaisille nuorille ja perheille suunnattuja varhaisen tuen palveluita. Maahanmuuttajien oma asiantuntemus pitää saada käyttöön ja kulttuuritulokkausta on lisättävä, mutta peruseriaate tulisi olla peruspalvelurakenteen tukemisen osaamisessa eikä erityispalvelun luomisessa.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden mukaan jo olemassa olevien menetelmien lisäksi olisi tärkeää kehittää myös hyviä innovatiivisia palveluja rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten rikoskierteen katkaisemiseksi. Maahanmuuttajataustaisia nuoria voidaan auttaa jo varhaisessa vaiheessa, jos perhekeskus antaa lisäresursseja ja työmenetelmiä kehitetään.

Helsingissä rikosuralle ajautuvat helsinkiläisnuoret ovat usein lastensuojelun asiakkaita jo ennen ensimmäistä rikostaan, mutta maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdella tilanne on toisin. Lastensuojelun toiminnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota maahanmuuttajataustaisiin nuoriin, joiden taustaan liittyy sekä kouluvaikeuksia, että varhaisia lastensuojelukokemuksia.

Heikkisen (2007: 73-74) mukaan Suomeen on kehitettävä varhaiseen vaiheeseen sijoitettavia erilaisia toiminnallisia, intensiivisiä, pitkäkestoisia ja moniammatillisia työmuotoja. Erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten lastensuojelupalveluissa tulee tehdä alkuvaiheen perusteellinen tilanearviointi, tavoitteenasettelu ja määräaikainen tukiohjelma sekä luotava tarkat rutiinit. Palveluissa työskentelevien ammattilaisten on sitouduttava hyvin nuorten tukemiseen. Nuoren tilanetta ja palveluiden vaikuttavuutta on arvioitava säännöllisesti. Palveluiden tulee olla nuorille rajoja asettavia sekä nuoria ja vanhempia entistä paremmin sitouttavia.

Kehittämistyön johtopäätöksenä voidaan sanoa, että rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen on nähtävissä lastensuojelutehtävien määrän kasvuna perhekeskuksen sosiaalityössä, vaikka määrällisesti tähän kohderyhmään kuuluvat maahanmuuttajataustaiset nuoret eivät ole lisääntyneet suhteessa valtaväestöön nuoriin. Tilastojen valossa viimeisen vuosikymmenen aikana lastensuojelun asiakkaiden määrät ovat lisääntyneet ja tilanteet ovat vaikeutuneet kaikilla ikäluokilla ja kieliryhmillä.

Tämä haastaa perhekeskusta kehittämään aktiivisesti asiakasryhmäkohtaisen lastensuojelun sosiaalityön työmuotoja ja työmenetelmiä sekä työntekijöiden osaamista. Lastensuojelussa on kehitettävä samanaikaisesti sekä työntekijöiden osaamista että uusia työmuotoja, menetelmiä, välineitä - ja uudistettava palveluja ja palvelujärjestelmää. Käytännössä tämä tarkoittaa, että perhekeskuksessa lastensuojelun työntekijöiden rinnalla tarvitaan moniammatillisia työntekijöitä jos haluamme kehittää maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävää työtä. Erityisesti sosiaaliviraston nuorisoryhmän työntekijöiden, poliisin, nuorisopsykiatrin ja lastensuojelun yhteistyötä pitäisi tiivistää. Lisäksi erityispalveluita tulisi saada nopeammin ja jokaisen rikoksilla oireilevan maahanmuuttajataustaisen nuoren tilanne tulisi arvioida yksilöllisesti, sekä taata riittävästi aikaa käydä asiat perheen ja lähiverkoston kanssa läpi. Tukihenkilö, - sovittelu- ja vertaisryhmätoiminnassa pitäisi saada mukaan maahanmuuttajatyöntekijöitä sekä vapaaehtoisia toimijoita.

## 8. POHDINTA JA KEHITTÄMISTYÖN JATKOHAASTEET

### 8.1 Pohdinta

Opinnäytetyöni tarkoitus oli kehittää Itäiselle perhekeskukselle maahanmuuttajatyön ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä sosiaalityön työmuotoja, menetelmiä ja työntekijöiden osaamista. Opinnäytetyöni tuottaa tietoa rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten määrästä ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokemuksista maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa sekä käytettävän sosiaalityön työmuodoista ja menetelmistä lastensuojelussa. Kiinnostukseni kohteena oli, miten sosiaalityön työmuodot ja -menetelmät tukevat maahanmuuttajanuorten hyvinvoinnin vahvistamista ja riskitekijöiden vähenemistä, ja miten maahanmuuttajataustaisten nuorten sosiaalisen tuen tarpeeseen voidaan vastata entistä paremmin. Tuloksen ja vaikutuksen arviointiin tässä kehittämistyössä täytyy suhtautua tarkasti. Arvostan työntekijöiden kokemustiedosta nousevia arvioita, mutta tuloksia ja vaikutuksia ei ole mitattu esimerkiksi asiakasarvioinnein.

Kuitenkin esimerkiksi Westman ym. (2005:13-14) tarkoittavat vaikuttavuudella tieteellisen tutkimuksen avulla osoitettua tulostuottavuutta. He viittaavat kontrolloituun koeasetelmaan perustuvaan tutkimukseen. Vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohtana ovat heidän mukaansa oletukset siitä, miksi ja miten jokin tietty interventio vaikuttaa. Perhekeskuksen ja sosiaalityön vaikuttavuutta voidaan tutkia ainakin kahdesta näkökulmasta, joko sosiaalialan kokonaisten palvelumenetelmien tai yksittäisten työmenetelmien näkökulmasta.

Työmuotojen kuvauksen yhteydessä sosiaalityöntekijät arvioivat rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien sosiaalityön työmuotojen ja menetelmien toimivuutta. Sosiaalityön työmuotoja ja menetelmiä luokiteltiin ja samalla arvioitiin työmuotojen ja menetelmien koettuja tuloksia ja vaikutuksia asiakkaiden elämässä. Työmenetelmien arviointi tukee hyvien käytäntöjen löytämistä ja helpottaa työmuotojen ja menetelmien kehittämistä perhekeskuksessa.

Toisaalta työmuotojen kuvauksen ja arvioinnin lisäksi sosiaalityöntekijät pohtivat lastensuojelun keinoja auttaa riskiolosuhteissa eläviä maahanmuuttajataustaisia nuoria sekä heidän erityistarpeitaan lastensuojelussa, ja maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien työmuotojen ja menetelmien kehittämistarpeita lastensuojelussa. Arvioinnissa tuotiin esille, että lastensuojelussa rikoksilla oireilevalla maahanmuuttajataustaisella nuorella on mahdollisuus saada josakin määrin erityistä tukea, mutta perhekeskuksessa resursseja ei ole riittävästi. Hoidollisia palveluita (perheneuvola, psykiatria, perheterapia) ei välttämättä saa ellei osaa suomen kieltä.

Lastensuojelun sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat jonkin verran saatavilla mutta käytännössä kielitaidottomille maahanmuuttaja-asiakkaille on hankala järjestää palveluita, eritoten psykiatrisen hoidon piiristä. Erityispalveluihin kuten perheneuvolaan on maahanmuuttajilla äärimmäisen hankala päästä ja rikoksilla oireileville maahanmuuttajataustaisille nuorille suunnattuja palveluja ei ole helposti saatavilla Helsingin alueella. Asiakkaiden kielitaidottomuuden lisäksi kulttuurierot voivat muodostaa haasteita lastensuojelupalveluissa. Tulkkipalvelut ovat helposti saatavissa, mutta muita palveluja ei ole. Käytännössä lastensuojelutarpeen selvitys tehdään, mutta suunnitelmallista sosiaalityötä ei ehditä toteuttaa resurssien ja osaamispuutteen takia.

Tulevaisuudessa perhekeskuksen sosiaalityön asiakkaina on entistä enemmän ihmisiä, joiden etninen tausta, kulttuuri ja siihen liittyvät arvot, normit, tavat ja tottumukset poikkeavat suomalaisen kulttuurista. Myös sosiaalityöntekijät liikkuvat ja tekevät työtä monenlaisten kulttuurien piirissä. Asiakkaiden kulttuuritaustojen tunteminen, ymmärtäminen ja niiden ottaminen huomioon käytännön toiminnassa osoittaa asiakkaan kunnioittamista ja on työn onnistumisen kannalta välttämätöntä.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten rikollisuuteen liittyvissä kysymyksissä korostettiin erilaisten sosiaalisten ja taloudellisten tekijöiden ja yhteiskuntaan sijoittumisen merkitystä rikollisuuteen ajautumisen syynä. Heikon toimeentulotason, koulutuksen puutteen, syrjäytyneisyyden ja yksinäisyyden muodostaman kierteen lisäksi myös arkipäivän monikasvoinen rasismi voi ajaa rikollisuuteen. Viranomaiset eivät aina osaa tunnustaa rasismia, jonka seurauksena rasismia kokenut nuori ei saa kokemuksilleen tukea ja saattaa syyllistää tapahtuneesta itsensä, mikä entisestään lisää syrjäytymisen kierrettä.

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmenetelmien kehittämisessä pitäisi kiinnittää huomiota tulkintaan perustuvan asiantuntijuuden kehittämiseen, jonka kautta viranomaisten kykyä tunnistaa rasismia voitaisiin parantaa. Jaakolan (2005) mukaan maahanmuuttajataustaisia nuoria koskevat tutkimukset puhuvat synkähköä kieltään. Tämän seurauksena moni nuori saattaa joutua kamppailemaan rasismikokemusten kanssa yksin tai tulkitsee ne omaksi yksityiseksi ongelmakseen. Tämänkaltaisten sosiaalisten ja emotionaalisen ongelmien käsittely yksin voi eristää nuorta entisestään sosiaalisesta ympäristöstä ja sosiaalisista suhteista.

Törrösen ym.(2002) mukaan nuorten huono-osaisuutta ja tulkintoja koskevissa tutkimuksissa on tullut esiin myös se, että nuorten ja aikuisten käsitykset sosiaalisesta syrjäytymisestä ja tuesta saattavat erota merkittävästi toisistaan. Siinä missä aikuiset määrittelevät huono-osaisuutta taloudellisten vaikeuksien avulla, nuoret näkevät syrjäytymisen syrjässä olemisena suhteessa vertaisiinsa. Nuoria koskevissa päätöksissä olisi tämän vuoksi pyrittävä kuuntelemaan maahanmuut-

tajanuoria itseään, jotta he voisivat kokea heitä koskevat uudistukset oman elämänsä kannalta mielekkäiksi.

Tällainen lähestymistapa voi rohkaista maahanmuuttajanuoria kertomaan omista kipeistäkin kokemuksistaan, jos nuori kokee, että hänen kertomustaan kuunnellaan ja arvostetaan. Mielestäni moniammatillisten verkostojen nykyistä parempi hyödyntäminen voi laajentaa nuorten maahanmuuttajien elämää koskevaa tietopohjaa ja avointa asennoitumista, jollaista maahanmuuttajataustaisten nuorten rikosten etnisesti sensitiivisessä ehkäisyssä tarvitaan.

Lähivuosina maahanmuuttajien määrä Helsingissä lisääntyy, joten tarve uudenlaisten toimintatapojen kehittämiseksi kasvaa. Maahanmuuttajat keskittyvät kaupungin vuokrataloihin etenkin Itä-Helsingissä ja samalla maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrät kasvavat vuosi vuodelta. Helsingin sosiaaliviraston lapsiperheiden palvelussa ja erityisesti Itäisessä perhekeskuksessa on nähtävissä, että maahanmuuttajalapsiperheiden palvelujen kysyntä painottuu lähivuosina lasten ja nuorten tarpeisiin, koska Itä-Helsinkiin muuttavat perheet ovat nuoria. Tukemalla maahanmuuttajaperheiden vanhemmuutta voidaan vähentää raskaita ja kalliita lastensuojelun toimenpiteitä. Tärkeänä pidän sitä, että maahanmuuttajalasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista huolehtiminen on pääosin tuen ja ohjauksen oikea-aikaisuutta sekä varhaista puuttumista epätoivottuihin ilmiöihin.

Toisaalta maahanmuuttajataustaisten nuorten heikko sosiaalinen asema ja heidän syrjäytymisprosessinsa saattaa johtaa paljon jyrkemmin ja nopeammin pohjalle kuin suomalaisten. Lapsiperheiden palvelussa ja erityisesti lastensuojelussa ei mietitä rikoksilla oireilevien ja rikoksiin syyllistyneiden maahanmuuttajataustaisten nuorten kotoutumista laajempaan tehtävänä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten yleisen sosiaaliturvan, neuvonnan ja koulutuksen kehittämisen lisäksi tarvitaan myös muita toimenpiteitä.

Erytisesti pitäisi kouluttaa niitä viranomaisia, jotka joutuvat tekemisiin maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa ongelmatilanteissa. Tämän kehittämistyön tulokset vahvistavat, että rikoksilla oireilevat maahanmuuttajataustaiset nuoret ja kotona olevat kielitaidottomat maahanmuuttajavanhemmat eivät kykene yksin löytämään tarvitsemaansa apua palvelujärjestelmän viidakossa. Maahanmuuttajaperheet eivät saa riittävästi tietoa yhteiskunnassa toimimiseen, jolloin alueen palveluiden tunteminen jää puutteelliseksi kieliongelmiensa ja ennakkoluulojen takia. Kehittämistyössä saadut kokemukset osoittivat, että maahanmuuttajaperheet hyötyvät palvelusta, joka tapahtuu heidän omassa ympäristössään. Alueen toimijoiden jalkautuminen maahanmuuttajien pariin olisi hyödyllistä, jotta maahanmuuttajat ja erityisesti rikoksilla oireilevat maahanmuuttajataustaiset nuoret saavat heti tietoa ja apua niihin kysymyksiin joita heillä on.

## 8.2 Kehittämistyön jatkoasteet

Kehittämistyön ansioista maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmuotojen ja menetelmien kuvausten prosessi käynnistyi Itäisessä perhekeskuksessa ja se jatkuu tämänkin kehittämistyön valmistumisen jälkeen. Työmuotojen kuvauksilla tavoiteltiin rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävän sosiaalityön hyviä käytäntöjä, joista ilmenisivät muun muassa työn eri toimijat, rakenne, prosessit ja tulokset. Kuvauksissa nostettiin esille rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä työmuotoja, joita kuvattiin yksilö- ja perhekohtaiseksi työksi. Kuvauksen avulla saatiin riittävästi tietoa työmuodoista ja niiden perusteella voidaan arvioida, mitkä työmuodot ja menetelmät ovat hyviä tai vaikuttavia. Kehittämistyön tuottamat kuvaukset kuitenkin herättävät kysymyksiä ennemmin kun antoivat vastauksia. Kehittämistyön tuloksen perusteella maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävät sosiaalityön työmuodot ja menetelmät ovatkin laaja, monimuotoinen ja jäsentymätön kokonaisuus. Jatkossa pitäisi vielä tutkia ja perehtyä tarkemmin rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisiin nuoriin kohdistetun lastensuojelun tukitoimenpiteiden vaikutuksiin haastatteleamalla itse maahanmuuttajataustaisia nuoria ja heidän vanhempiaan.

Tämän kehittämistyön osalta pidän tärkeänä, että työn suunnittelu ja toteutus lähti perhekeskuksen tarpeesta kehittää rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien sosiaalityön työmuotoja ja menetelmiä. Kehittämistyön tavoite näin annettuna asettaa haasteita kehittämiseen motivoinnille. Toisaalta vaikka kehittämistyötä oli perhekeskuksissa tehty jo pitkään, maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien sosiaalityön muotojen ja menetelmien kuvaaminen ja arvioiminen oli tärkeää. Työmuotojen ja menetelmien kuvaaminen toimi myös tiedon muodostamisen välineenä ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tekemän työn esiin nostajana.

Kehittämiskohteita ja pohdittavaa liittyy kaikkiin maahanmuuttajataustaisiin nuoriin suunnatun sosiaalisen tuen osa-alueisiin. Jatkossa samaa aihetta voi tarkastella laajemmalla otoksella ja paneutumalla aiheeseen syvällisesti esimerkiksi haastatteleamalla maahanmuuttajataustaisia nuoria ja heidän vanhempiaan useaan otteeseen. Tutkimusaihetta voi haastattelun lisäksi lähestyä seuraamalla rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakastilanteita, jolloin teemasta on mahdollista saada monipuolisempi kuva kuin ainoastaan haastatteleamalla asiakkaita ja työntekijöitä. Sosiaalityöntekijöiden mukaan haasteet sosiaalisessa tuessa liittyivät kulttuurieroihin, kielitaitoon ja palveluiden vierauteen maahanmuuttajataustaisille asiakkaille. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden sosiaalisen tuen tarpeisiin on mahdollista vastata entistä paremmin keskittämällä maahanmuuttajatyön osaamista, kouluttamalla työntekijöitä maahanmuuttajatyöhön ja lisäämällä lastensuojelun resursseja.

## LÄHTEET:

Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo (2009) Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.): Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 165-176.

Anis, Merja (2008) Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Helsinki: Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008.

Bardy, Marjatta, Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Raportteja 263. Helsinki: Stakes.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forssén, Katja (2006) Lapsiperheiden hyvinvoinnin muutossuunnat 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Liisa Hokkanen & Maritta Sauvola (toim.) Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Julkaisuja 22. Oulu: Pohjois-Suomen osaamiskeskus, 101-116.

Forssén, Katja, Laine Kaarina & Tähtinen, Juhani (2002) Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: SoPhi, 81-104.

Halttunen-Sommardahl, Riitta & Sauramäki, Laura (2006) Asiakasnäkökulma ja asiakashaastattelut varhaisen tuen hankkeissa vuosina 2001-2004. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 1.

Harrikari, Timo (2009) Riskillä merkityt, lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto julkaisuja 2009/87.

Harrikari, Timo & Satka, Mirja (2006) A New Regime of Governing Childhood? Finland as an Example. *Social Work and Society* (4)2.

<http://www.socwork.net/2006/2/series/transition/harrikarisatka>

Heikkinen, Alpo (2007) Nuoret lastensuojelun avohuollossa -palveluiden ja menetelmien tarkastelu. Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaalialan kehittämishankkeen lastensuojelun kehittämisseljän raportti. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston selvityksiä 1/2007. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Verkkodokumentti.

<[http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/47cfc5804a176e1e949cfc3d8d1d4668/nuoret\\_lastensuojelun\\_avohuollossa.pdf?M OD=AJPERES](http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/47cfc5804a176e1e949cfc3d8d1d4668/nuoret_lastensuojelun_avohuollossa.pdf?M OD=AJPERES)> Luettu 5.6.2011.

Heikkinen, Alpo (2006) ”Olenko mä sitä riskiryhmää?” Lastensuojelun poikaryhmien hyvinvoinnin muutostekijät - realistinen etnografia. Lisensiaatintutkimus. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Heikkinen, Hannu L.T & Jyrkämä, Jyrki (1999) Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Hannu L.T Heikkinen, Rauno Huttunen & Pentti Moilanen (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena kustannus, 25-62. Helsingin kaupungin tietokeskus (2010/30). Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2010.

Helsingin väestöennuste 2008-2040. Tilastoja - Helsingin kaupungin tietokeskus 2007:43.

Honkatukia Päivi & suurpää Leena (2007) Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 232.

Hyväri, Susanna (2001) Vallattomuudesta vastuuseen. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 3.

IFSW: *Definition of social work*. [online]. <http://www.ifsw.org/p38000208.html>. Luettu 15.4.2011

IFSW: *Sosiaalityön määrittely (Suomeksi)*. [online].

<http://www.ifsw.org/p38000408.html>. Luettu 14.4.2011

IFSW: *Ethics in Social Work, Statement of Principles*. [online].

<http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>. Luettu 18.4.2011.

Iivari, Juhani (2006) Tuomittu maahanmuuttaja. Tutkimuksia 154. Helsinki: Stakes.

Ikäläinen, Sinikka & Martiskainen, Taina & Törrönen, Maritta (2003) Mangopuun juurelta kuusen katveeseen. Lastensuojelun Keskusliitto. Vantaa: Dark Oy.

Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Laiho, Kristina & Sarvimäki, Pirjo & Karjalainen, Pekka & Seppänen, Marjaana (2007) Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kiviniemi, Kari (2001) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J & Valli, R (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II- näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.



- Korhonen, Liisa (2008) Verkostotyöstä läheisneuvonpitoon. Teoksessa Juha-pekka Vuori, Erja Saarama ja Salla Hänninen (toim.) Verkostojen voima vai seittien satima. Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro 18,2008.
- Kuula, Tarja & Pitts, John & Marttunen, Matti (2006) Nuoret laitoksissa Suomessa ja Englannissa. Teoksessa Janne Kivivuori & Päivi Honkatukia (toim.) Nuorisorikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli. Helsinki:Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221.
- Landy, Sarah & Menna, Rosanne (2006) Early Intervention with Multi-risk Families. An Integrative Approach. Baltimore: Paul H.Brookes Publishing Co.
- Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto 2007.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011. Opetusministeriön julkaisuja 2007:41.
- Lindqvist, Tuija (2005) Yrityksiä pureutua vaikuttavuuden tutkimukseen. FinSoc news 9/2005, 19-23.
- Mark, Melvin M., Henry, Gary T. & Julnes, George (2000) Evaluation. An Intergrated Framework for Understanding, Guiding, and Improving Polices and Programs. San Francisco: Jossey-Bass.
- Marttunen, M & Keisala, H (2007) Nuorisorangaistus I. Nuorisoprosessi ja tuomitseminen. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 230.
- Määttä, M & Väänänen-Fomin, M (2009) Yhteinen tavoite, eriytyneet ohjausjärjestelmät- lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän suunnittelun normiohjaus. Teoksessa Raitakari, S & Virokannas, E (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät, puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto julkaisuja 2009/96.
- Mäntysaari, Mikko (1999) Arviointitutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Risto Eräsaari, Tuija Lindqvist, Mikko Mäntysaari & Marketta Rajavaara (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki: Gaudeamus, 54-68
- Mönkkönen, Kaarina (2002) Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena: vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Opetushallitus (2004) *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Lainattu 25.5.2009: [http://www.oph.fi/info/ops/pops\\_web.pdf](http://www.oph.fi/info/ops/pops_web.pdf)

Opetushallituksen selvitys (2005) Opetushallitus teetti selvityksen perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen tulleista maahanmuuttajanuorista.

Paasio, Petteri (2003) Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla. SinSoc työpapereita 3. Helsinki: Stakes.

Payne, Malcolm (1995) *Social work and community care*. London: Macmillan.

Päivirinne, Sirkku (1997) "Jos olisi työtä ja toimeentulo"- maahanmuuttajat ja sosiaalityö. Teoksessa Riitta Viialainen & Maisa Maaniittu (toim.) "Tehdä itsensä tarpeettomaksi". Sosiaalityö 1990-luvulla. Helsinki: Stakes Raportteja 213.

Pölkki, Pirjo (2001) Oppilaiden syrjäytymisuhkien tunnistaminen ja ehkäisy peruskoulun haasteena. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY, 125-146.

Rajavaara, Marketta (1999) Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa Risto Eräsaari, Tuija Lindqvist, Mikko Mäntysaari & Marketta Rajavaara (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki: Gaudeamus, 31-53.

Rajavaara, Marketta (2006) Yhteiskuntaan vaikuttava kela. Katsaus vaikuttavuuden käsitteisiin ja arviointiin. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 69. Kela. Pdf-tiedosto. Saatavana [www.kela.fi/julkaisut](http://www.kela.fi/julkaisut) .

Rajavaara, Marketta (2007) Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Helsinki: Kela.

Raunio, Kyösti (2000) Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Raunio, Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus

Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne (2005) Mitä käytäntötutkimus on? Teoksessa Mirja Satka, Synnöve Karvinen-Niinikoski, Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Saurama, Erja & Julkunen Ilse (2009) Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS- kustannus.

Savolainen, Jukka, Hinkkanen, Ville & Pekkarinen, Elina (2007) Lasten *rikolliset teot ja niihin puuttuminen*. Tutkimus alle 15-vuotiaina poliisin tietoon tulleista rikoksentehtävistä Helsingissä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 76.

Sipilä, Jorma (1989) *Sosiaalityön jäljillä*. Helsinki:Tammi.

STM 186/2010. Sosiaali- ja terveystieteiden tiedote 186/2010, 3.6.2010.

Taskinen, Sirpa (2007) Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Oppaita 65. Vaajakoski: Gummerus.

Tapola-Tuohikumpu, Sirpa (2005) Positiivisella diskriminaatiolla varhaista tukea. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston Positiivisen diskriminaation hankekokonaisuuden (2001-2004) loppuraportti. SOCCAn ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja 3/2005. Helsingin kaupunki/Digipaino.

Tapola-Tuohikumpu, Sirpa (2005) Hanketyöntekijöiden kokemustieto varhaisen tuen käytännöistä. Teoksessa Mirja Satka & Synnöve Karvinen-Niinikoski & Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Palmenia-kustannus, 341-355.

Tilastokeskus (2009) Tilastokeskus, Väestötilastot

Toikko, Timo (2009) Tapauskohtainen sosiaalityö. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.): *Sosiaalityö ja teoria*. Juva: PS-kustannus.

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2004) Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Annamajja Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) *Lastensuojelu tänään*. Helsinki: Tammi, 154-191.

## ARVOISA VASTAANOTTAJA

Olen Laurean ylemmän amk:n opiskelija ja teen opinnäytetyöni kehittämishankkeena Itäisessä perhekeskuksessa. Kehittämishankkeen tavoite on kartoittaa Itäiselle perhekeskukselle maahanmuuttajatyön ja erityisesti rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettäviä työmuotoja, työntekijöiden osaamista ja menetelmiä, joilla voidaan tukea rikoksilla oireilevia maahanmuuttajataustaisia nuoria ja heidän vanhempiaan. Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien työmuotojen ja menetelmien dokumentointi on tärkeää, sillä se selkiyttää ja jäsentää lastensuojelutyötä perhekeskuksessa. Työmuotojen ja menetelmien kuvaaminen tuo lastensuojelutyön näkyväksi työntekijälle itselleen ja muille toimijoille sekä yhteistyökumppaneille ja asiakkaille. Työmenetelmien kuvaaminen selkiyttää työntekijälle oman työn tehtäväaluetta ja sen rajoja perhekeskuksen toiminnassa. **Sen kautta voidaan kohdentaa rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävätyötä oikea-aikaisesti sekä välttää päällekkäisyyttä eri toimijoiden välillä; kun tiedetään mitä tehdään ja missä, voidaan kohdentaa työmenetelmät oikein.**

## VASTAUSOHJEET:

Tämän kyselyn avulla kerään tietoa sosiaalityön työmuodoista - ja menetelmistä Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa ja kyselyn vastaajina ovat Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Vastauksianne käsitellään luottamuksellisina ja *nimettöminä*. *Kyselyn* tuloksista ei voida tunnistaa yksittäistä vastaajaa. *Kyselyyn vastaaminen* kestää noin 30-50 minuuttia. Pyydämme teitä vastaamaan 10.12.2010 menneessä. Kiitän vastauksistanne, sillä jokainen vastaus on tärkeä.

Pääsette vastaamaan kyselyyn alla olevassa osoitteessa (klikatkaa osoitetta tai kirjoittakaa se Internet-selaimenne osoitekenttään). Lisätietoja: Itäisen perhekeskuksen erityissosiaalityöntekijät: Johanna Metsälä puh. 31064901, Paula Olkkonen puh. 31062904 ja Tiia Hipp puh. 31061714 sekä Said Aden puh.0400857570 said.aden@laurea.fi

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa käytettävien työmuotojen- ja menetelmien kuvaaminen Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa

Tämän kyselyn avulla kerään tietoa sosiaalityön työmuodoista - ja menetelmistä Itäisen perhekeskuksen lastensuojelussa. Toivon, että kuvaatte maahanmuuttajanuorten kanssa käytettäviä lastensuojelun työmuotoja ja-menetelmiä, sekä kehittämisehdotuksia. Kyselyn vastaajina ovat Itäisen perhekeskuksen lastensuojelun sosiaalityöntekijät.

### 1. Mikä on ammatillinen koulutuksesi?

- ylempi korkeakoulututkinto, pääaine sosiaalityö
- ylempi korkeakoulututkinto, pääaine muu, mikä? \_\_\_\_\_
- ylempi AMK -tutkinto
- AMK -tutkinto
- Joku muu, mikä \_\_\_\_\_

### 2. Kuinka monta vuotta olet toiminut lastensuojelun sosiaalityöntekijänä?

- Alle 1 vuotta
- 1-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- yli 11 vuotta

Rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa käytettävien menetelmien arviointi: Seuraavissa kysymyksissä kuvataan työmenetelmää esim. työmuotojen/työmenetelmien rakenteen, toteutuksen ja käytäntöjen osalta.

3. Ehkäisevän työn työmenetelmät: mitä voidaan tehdä ennen kuin nuori on rikoskierteessä?

4. Erityisen tuen menetelmät (tai korjaavan työn menetelmät): mitä tehdään kun nuori on jäänyt rikoksesta kiinni? Minkälaista muutosta korjaavalla työmenetelmällä -

ja työmuodolla tavoitellaan rikoksilla oireilevan maahanmuuttajataustaisten nuorten elämässä?

**5. Perheiden parissa tehtävä työ: millaista yhteistyötä tehdään rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten perheiden kanssa?**

**6. Verkostotyön menetelmät: millaista verkostotyötä tehdään rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa?**

**7. Työmenetelmän- ja työmuodon kohderyhmä (yksi tai useampi)**

15-17 vuotiaat maahanmuuttajataustaiset nuoret

vanhempi/vanhemmat

alueellisen verkoston toimijat

Jokin muu, mikä

**8. Mihin tarpeeseen ko. työmenetelmä/työmuoto kohderyhmän osalta mielestäsi vastaa?**

**9. Miten kuvaisit eri työmenetelmien vaikutusta asiakkaan/asiakkaiden elämässä?**

**Mikä menetelmä on mielestäsi ollut vaikuttavin?**

ehkäisevä työ

erityinen tuki/korjaava työ

perheiden kanssa tehtävä maahanmuuttajatyö

verkostotyö

jokin muu mikä?-----

**10. Kuvaisitko mitä muutoksia eri menetelmät ovat aikaansaaneet havaintojesi mukaan asiakkaiden elämäntilanteessa?**

**11. Mitkä haasteita liittyy eri työmenetelmien käyttöön?**

## Perhekeskuksen toiminnan arvioiminen

**12. Kuinka hyvin lastensuojelussa pystytään auttamaan riskiolosuhteissa eläviä maahanmuuttajataustaisia nuoria?**

- Erittäin hyvin
- Melko hyvin
- En osaa sanoa
- Melko huonosti
- Erittäin huonosti

**13. Toimiiko yhteistyö mielestäsi lastensuojelun ja eri yhteistyökumppaneiden välillä maahanmuuttajataustaisia nuoria koskevissa asioissa? Arvioi yhteistyötä ja luettele toimijat. Voit vastata useampaan kohtaan**

- yhteistyö toimii erittäin hyvin: .....
- yhteistyö toimii, mutta on paljon kehittämistä: .....
- yhteistyössä on paljon haasteita: .....
- yhteistyö ei toimi: .....

**15. Saavatko maahanmuuttajataustaiset nuoret ja perheet mielestäsi lastensuojelussa tarvitsemansa palvelut?**

- Erittäin hyvin
- Melko hyvin
- En osaa sanoa
- Melko huonosti
- Erittäin huonosti

**16. Kerro lyhyesti, mitkä palvelut ovat helposti saatavilla ja mitkä eivät:**

**17. Otetaanko lastensuojelussa resurssien kohdentamisessa mielestäsi huomioon väestönrakenteen muutos ja maahanmuuttajataustaisten nuorten asiakkaiden erityistarpeet? Voit vastata useampaan kohtaan.**

- ehkäisevä työ
- korjaava työ
- verkostotyö
- perheiden parissa tehtävä maahanmuuttajatyö
- palveluohjaus ja neuvonta
- jonkin muu mikä?-----

**18. Mitä asioita resurssien kohdentamisessa erityisesti tulisi ottaa huomioon?**

**19. Millaista tukea rikoksilla oireilevat maahanmuuttajataustaiset nuoret mielestäsi ensisijaisesti tarvitsevat?**

**20. Minkä arvosanan antaisit lastensuojelulle rikoksilla oireilevien maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa tehtävän työn sisältöosaamisesta asteikolla 1-10?**

1= erittäin heikko sisällön tuntemus perhekeskuksessa 10 = erittäin vahva sisällön tuntemus perhekeskuksessa

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

**21. Miten kehittäisit maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa tehtävä työtä lastensuojelussa?**

**Kiitän vastauksistanne**

---